

บทที่ 4

รูปแบบการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง

รูปแบบการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุงเป็นการศึกษารูปแบบและการถ่ายทอดความรู้ การทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์รูปแบบ และกระบวนการถ่ายทอด ความรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง จากผู้วิจัยได้สกัดความรู้ฝังลึกจากผู้เชี่ยวชาญ ให้เป็นความรู้แบบชัดแจ้งหรือความรู้เชิงประจักษ์ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการความรู้ตามหลัก SECI Model ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษา และเก็บข้อมูลต่างๆ จากผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านเหมืองกุง และผู้เชี่ยวชาญการทำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกุง เพื่อนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์ เรียงลำดับ และตรวจสอบความถูกต้องกับผู้เชี่ยวชาญก่อนดำเนินการจัดการความรู้และการพัฒนาความรู้ กระบวนการการทำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกุง

ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษารูปแบบและกระบวนการการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง ไว้ 2 ประเด็น ดังนี้

- 1) การศึกษารูปแบบเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง
- 2) การศึกษารูปแบบและกระบวนการการทำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกุง

ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีการสกัดความรู้เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ข้างต้น ตามแผนภูมิที่ 4.1 ไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ 4.1 วิธีการสกัดความรู้: รูปแบบและกระบวนการการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง

สำหรับรายละเอียดในแต่ละหัวข้อเป็นไปตามลำดับ ดังนี้

4.1 การศึกษารูปแบบเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง

การศึกษารูปแบบเครื่องปั้นดินเผาที่มีการผลิตหรือเคยผลิตที่บ้านเหมืองกุง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. น้ำตัน (คนโท)

น้ำตัน (คนโท) คือ ภาชนะใส่น้ำของชาวล้านนาสำหรับการดำรงชีพ โดยคำว่า “น้ำตัน” มาจากการพัฒนาภาชนะใส่น้ำให้ดีขึ้นจากเดิมที่ใช้ผลของน้ำเต้าที่แก่คายน หรือมาตากแห้งคว้านไส้ และเจาะรูมาใส่น้ำดื่ม ต่อมาชาวบ้านเหมืองกุงได้เริ่มทำน้ำหม้อ (หม้อน้ำ) ชาวบ้านเหมืองกุงจึงมีความคิดที่ทำภาชนะใส่น้ำที่เลียนแบบรูปทรงของน้ำเต้า โดยได้ตัดแปลงการทำน้ำหม้อให้มีลำตัวพองเหมือนน้ำหม้อเดิมแต่ได้ยึดส่วนคอให้ยาวขึ้น เพื่อสะดวกในการจับ ซึ่งชาวบ้านเหมืองกุงได้เรียกภาชนะชนิดนี้ว่า “น้ำตัน” ซึ่งเลียนแบบ “น้ำเต้า” ที่ใส่น้ำแบบดั้งเดิม สำหรับประเภทของน้ำตันที่มักมีการทำหรือเคยมีการทำ ณ บ้านเหมืองกุงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีดังนี้

1.1) น้ำตันแก้ว (น้ำตันดอก)

น้ำตันแก้วหรือน้ำตันดอก เป็นน้ำตันที่มีการตกแต่งลวดลายพอกนูน และแกะลายที่บริเวณคอ ไหล่ และฐาน ซึ่งมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ คือ ลายใบโพธิ์ หรือลายหัวใจ

น้ำตันแก้วของบ้านเหมืองกุง เป็นน้ำตันที่มีลำตัวพองกลม ไหล่ตั้ง ฐานสอก มีการแต่งกลีบที่ลำตัว เช่น การแต่งกลีบแบบกลีบมะพิก กลีบมะยม กลีบย่อย หรือกลีบโค้ง และบางครั้งอาจไม่มีการแต่งกลีบ ส่วนคอของน้ำตัน มีลักษณะคอดเข้าและปากบาน ซึ่งส่วนต่อระหว่างคอและไหล่ น้ำตันจะเหว้าเข้าเล็กน้อยก่อนจะพองออกบริเวณคอด้านล่าง และจะคอดเข้าอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้มีขนาดพอเหมาะในการถือ ส่วนปากของน้ำตันจะบานออกเพื่อถนัดการลิ้นไหลขณะจับน้ำตัน ส่วนขาของน้ำตันมีรูปทรงต่อเนื่องกับลำตัวส่วนล่าง คือ แคลบสองข้างแล้วตรงลงมาและมีการแบ่งส่วนที่ขา ซึ่งมีเส้นขอบนูนก่อนจะสอบเข้า แล้วบานออกเล็กน้อยอีกครั้งบริเวณที่สัมผัสกับพื้น

น้ำตันแก้วของบ้านเหมืองกุงได้มีการพัฒนาลักษณะรูปทรงลำตัว และคอของน้ำตัน จนเป็นรูปแบบเฉพาะของบ้านเหมืองกุง ประกอบกับการแกะลายใบโพธิ์อันเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเหมืองกุง และเป็นน้ำตันหนึ่งในสามชนิดที่ยังมีการทำภายในบ้านเหมืองกุง

ภาพที่ 4.1 น้ำตั้นแก้ว

1.2) น้ำตั้นน้อย (น้ำตั้นน้อย)

น้ำตั้นน้อยหรือน้ำตั้นน้อย คือ น้ำตั้นแก้วที่ทำให้มีขนาดเล็กลงจากของเดิม เพื่อสะดวกในการใช้งาน และลดต้นทุนในการผลิต ซึ่งมีการตกแต่งลวดลายโดยการกดประทับลายวงกลมหรือครึ่งวงกลม นอกจากนี้ น้ำตั้นน้อย เป็นน้ำตั้นหนึ่งในสามชนิดที่ยังมีการทำภายในหมู่บ้านเมืองกรุง และยังเป็นน้ำตั้นที่มีการผลิตมากที่สุด เนื่องจาก นักท่องเที่ยวนิยมซื้อไปเป็นของที่ระลึก

ภาพที่ 4.2 น้ำตั้นน้อย

1.3) น้ำตั้นสังข์ (น้ำตั้นธรรมดา)

น้ำตั้นสังข์ คือ น้ำตั้นที่ไม่มีการตกแต่งลวดลาย มีลักษณะลำตัวกลม ไหล่ตั้ง ก้นสอบ มีการแต่งกลีบที่ลำตัวเป็นแบบกลีบมะพิงหรือกลีบโค้ง และมีการติดดินเส้นหรือที่ชาวบ้านเหมืองกุงเรียกว่า “แรว” รวมทั้ง มีการตกแต่งลวดลายโดยใช้ไม้กลิ้งลาย “ลายขง” กดลายบนบริเวณของส่วนคอ ส่วนไหล่และส่วนขา หรือเหนือส่วนขาขึ้นมาเล็กน้อย โดยส่วนคอจะคอดเข้า และมีปากบานเหมือนกับน้ำตั้นแก้ว

น้ำตั้นสังข์นั้น เป็นน้ำตั้นหนึ่งในสามชนิดที่ยังมีการทำภายในหมู่บ้านเหมืองกุง ส่วนใหญ่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในงานพิธีกรรม และงานทางวัฒนธรรมต่างๆ หรือนำไปใช้เป็นของที่ระลึก โดยเขียนข้อความสลักลงบนไหล่ น้ำตั้น เป็นต้น

ภาพที่ 4.3 น้ำตั้นสังข์

1.4) น้ำตั้นปอม

น้ำตั้นปอม คือ น้ำตั้นที่มีส่วนโค้งพองออกมาจากบริเวณคอ โดยลำตัวและก้นเหมือนน้ำตั้นสังข์ และน้ำตั้นดอก รูปทรงของน้ำตั้นมีลักษณะคล้ายหัวระฆัง ซึ่งชาวบ้านเหมืองกุงมักเรียกน้ำตั้นชนิดนี้ว่า น้ำตั้นหัวแดง หรือน้ำตั้นหัวระฆัง ซึ่งน้ำตั้นปอมมีชื่อเรียกจากรูปทรงของน้ำตั้นมีลักษณะคล้ายหัวระฆังที่พองออกมาว่า “ปอม” ตามภาษาล้านนาที่แปลว่า “ปุม” ซึ่งน้ำตั้นปอมนับเป็นน้ำตั้นที่โดดเด่นอีกชนิดหนึ่งของบ้านเหมืองกุง คือ หัวระฆังจะยาวและลำตัวไม่พองออกมาก ทำให้รูปทรงของน้ำตั้นชนิดนี้จะโค้งเว้าน้อยกว่าน้ำตั้นทั่วไป สำหรับน้ำตั้นปอม มักจะนำไปประยุกต์หรือดัดแปลงรูปแบบ เพื่อเพิ่มมูลค่าของน้ำตั้น เช่น การนำแผ่นเงินหรือแผ่นทองเหลืองหุ้มปากของน้ำตั้น เป็นต้น ปัจจุบัน ไม่มีการทำน้ำตั้นชนิดนี้แล้ว เนื่องจากช่างปั้นที่เชี่ยวชาญการทำน้ำตั้นชนิดนี้ได้เสียชีวิตลงหมดแล้ว

ภาพที่ 4.4

ภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.4 – 4.5 น้ำตั้นปอม

1.5) น้ำตั้นหู

น้ำตั้นหู คือ น้ำตั้นที่คอของน้ำตั้นสั้น และลำตัวคล้ายผลน้ำเต้าใช้สำหรับบรรจุ น้ำดื่มในเวลาทำงานของชาวบ้านเหมืองกง โดยเริ่มมีทำขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2500 – 2510 ซึ่งลักษณะแท้จริงของน้ำตั้นชนิดนี้นั้นไม่สามารถอธิบายรูปแบบการทำได้ เนื่องจากมีขั้นตอน การทำที่ซับซ้อนและยุ่งยาก อีกทั้งช่างปั้นที่เชี่ยวชาญการทำน้ำตั้นชนิดนี้ได้เสียชีวิตลงหมดแล้ว

ภาพที่ 4.6 น้ำตั้นหู

1.6) น้ำตั้นกลีบมะเฟือง

น้ำตั้นกลีบมะเฟืองเป็นน้ำตั้นที่ประยุกต์จากน้ำตั้นสังข์ ซึ่งดัดแปลงส่วนลำตัวของน้ำตั้นให้สูงและทำลำตัวของน้ำตั้นไม่ให้พองออก มีขนาดเล็ก รวมทั้ง การแต่งกลีบให้มีความนูนอย่างชัดเจนบริเวณคอและผายออกสู่ส่วนปาก จึงทำให้น้ำตั้นชนิดนี้ทำได้ยาก ปัจจุบันน้ำตั้นชนิดนี้ไม่มีการทำแล้ว เนื่องจากช่างปั้นที่เชี่ยวชาญการทำน้ำตั้นชนิดนี้ได้เสียชีวิตลงจึงทำให้ไม่มีผู้สามารถทำน้ำตั้นชนิดนี้ได้

ภาพที่ 4.7 น้ำตั้นกลีบมะเฟือง

1.7) น้ำตั้นทรงประยุกต์

น้ำตั้นทรงประยุกต์ เป็นน้ำตั้นที่ดัดแปลงขึ้นในช่วงที่น้ำตั้นเป็นที่ต้องการของตลาด เกิดจากการประยุกต์รูปแบบขึ้นจากช่างปั้นหรือทำจากความต้องการของลูกค้า ซึ่งน้ำตั้นรูปแบบประยุกต์นี้เหล่านี้ เมื่อทำออกมาแล้วเป็นที่นิยมมักจะทำออกมาขายจนแพร่หลาย แต่ถ้าไม่ที่นิยมก็จะเลิกทำน้ำตั้นรูปแบบนั้นในทันที

ภาพที่ 4.8

ภาพที่ 4.9

ภาพที่ 4.8 – 4.9 น้ำตั้นทรงประยุกต์

2. น้ำหม้อ (หม้อน้ำ)

น้ำหม้อ (หม้อน้ำ) ของบ้านเหมืองกุง เป็นเครื่องปั้นดินเผาอีกชนิดหนึ่งที่ยังมีการทำในปัจจุบัน ซึ่งน้ำหม้อของบ้านเหมืองกุงนั้น มีเอกลักษณ์และมีชื่อเสียงควบคู่กับน้ำคันมาโดยตลอด ซึ่งมีที่มาจากวัฒนธรรมของชาวล้านนาที่มักจะตั้งน้ำหม้อไว้หน้าบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านที่เดินทางผ่านไปมาได้ดื่มน้ำเป็นการแสดงน้ำใจของเจ้าของบ้าน รวมทั้ง การนำน้ำหม้อมาใช้ในเทศกาลต่างๆ เช่น งานบวช งานปอย งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

ในปัจจุบัน การทำน้ำหม้อของบ้านเหมืองกุงได้มีการผลิตและพัฒนาารูปแบบของน้ำหม้อให้สอดคล้องต่อการใช้งาน มีความหลากหลาย รวมทั้ง ปรับปรุงการตกแต่งลวดลายให้สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอย ซึ่งน้ำหม้อของบ้านเหมืองกุงสามารถจำแนกตามรูปแบบได้ดังนี้

2.1) น้ำหม้อดอกหลวง

น้ำหม้อดอกหลวง คือ น้ำหม้อที่ยังคงรูปแบบการทำแบบดั้งเดิม มักทำให้มีขนาดใหญ่และปริมาณมาก ซึ่งชาวล้านนาเรียกว่า “หลวง” โดยน้ำหม้อดอกหลวงมีทั้งทรงสูงและลำตัวของน้ำหม้อไม่พองออกด้านข้าง หรือทรงเป็นที่ลำตัวบานออกจากส่วนฐานจะแคบและสูงแยกออกจากลำตัวคล้ายขาพาน มีการตกแต่งลวดลายด้วยการแกะลายบริเวณไหล่ บางครั้งมีการตกแต่งแกะลายเพิ่มที่ลำตัวและฝา อีกทั้ง มีการตกแต่งที่ใช้ดินเหนียวปั้นเป็นเส้นมาติดดินที่น้ำหม้อให้เป็นเส้นนูนจากสันกลางของลำตัวถึงส่วนที่พองกว้างที่สุดของน้ำหม้อหรือที่ชาวบ้านเหมืองกุงเรียกว่า “แรว” สันนิษฐานว่าเป็นการเลียนแบบเส้นตะเข็บการเชื่อมของภาชนะโลหะในสมัยก่อน โดยรูปแบบของน้ำหม้อดอกหลวงของบ้านเหมืองกุงจำแนกได้ดังนี้

1) น้ำหม้อดอกหลวงทรงเตี้ยแป้น ลักษณะเด่นคือ มีรูปทรงเตี้ย ลำตัวโค้งพอง มีขาตันเป็นวงสูงประมาณ 1 เซนติเมตร ปัจจุบันเป็นทรงที่มักขึ้นรูปด้วยการใช้แม่พิมพ์ไฟฟ้า บางครั้งอาจมีการติดเส้นดินหรือ “แรว” ตรงกลางลำตัวของน้ำหม้อ เพื่อทำการตกแต่งด้วยการกดลวดลายด้วยมือหลังจากถอดพิมพ์

ภาพที่ 4.10

ภาพที่ 4.11

ภาพที่ 4.10 – 4.11 น้ำหม้อดอกหลวงทรงเตี้ยแป้น

2) น้ำหม้อดอกหลวงทรงไห่ตั้งก้นสอบ ลักษณะเด่นคือ ไห่ตั้งลำตัวบน ผายออก ลำตัวล่างสอบเข้าสู่ส่วนก้นซึ่งมักจะเว้นส่วนก้นนี้ไม่ทาดินแดงและกลิ้งลายขงที่รอยต่อ ส่วนไม่ทาน้ำดินเพื่อเน้นให้เห็นส่วนก้นแยกออกจากส่วนลำตัว

ภาพที่ 4.12 น้ำหม้อดอกหลวงทรงไห่ตั้งก้นสอบ

3) น้ำหม้อดอกหลวงทรงไห่ตั้งฐานสูง ลักษณะเด่น คือ มีไห่ตั้งลำตัวสูง และผายออก ลำตัวส่วนล่างสอบเข้าสู่ส่วนก้นที่เล็กแคบ ก่อนที่จะผายออกเล็กน้อยเป็นฐานสูง ประมาณ 7 เซนติเมตร ซึ่งน้ำหม้อดอกหลวงนี้ เคยเป็นที่นิยมในอดีตและมีการทำมาก แต่ปัจจุบันพบว่า ไม่มีการทำน้ำหม้อทรงดังกล่าว เนื่องจากไม่มีช่างที่จะทำน้ำหม้อชนิดนี้อีกทั้ง การทำเครื่องดินเผาบ้านเหมืองกุงในปัจจุบันมักจะทำเฉพาะขั้นตอนเท่านั้น

ภาพที่ 4.13 น้ำหม้อดอกหลวงทรงไห่ตั้งฐานสูง

ในปัจจุบัน บ้านเหมืองกุงยังมีการทำน้ำหม้อดอกหลวงทั้ง 2 ชนิด อันเป็นเอกลักษณ์ของน้ำหม้อที่ผู้คนทั่วไปนิยม และคุ้นชินในรูปแบบของหม้อน้ำเหมืองกุง ซึ่งมีช่างผู้เชี่ยวชาญทำน้ำหม้อที่ใช้แป้นมือหมุน หรือ “จ้ำก” ในการขึ้นรูปน้ำหม้อดอกหลวง

มีเพียง 2 คน เนื่องจากน้ำหม้อมีขนาดใหญ่และน้ำหนักมาก จึงทำได้ยากและทำได้ขนาดเล็ก จึงทำให้ช่างปั้นส่วนใหญ่นิยมใช้เป็นหมุนไฟฟ้าในการขึ้นรูปน้ำหม้อดอกหลวงแทน

2.2) น้ำหม้อดอกน้อย

น้ำหม้อดอกน้อย เป็นหม้อน้ำที่มีการทำ การตกแต่งและการกลาย เช่นเดียวกับ หม้อน้ำดอกหลวง แต่มีขนาดเล็กกว่า ตามภาษาล้านนาที่เรียกสิ่งที่มีขนาดเล็กว่า “น้อย” ซึ่งเป็นน้ำหม้ออีกชนิดหนึ่งที่นิยมทำกันในบ้านเมืองกรุง

ภาพที่ 4.14 น้ำหม้อดอกน้อย

2.3) น้ำหม้อเกี๋ยง (หม้อเกลี้ยง)

น้ำหม้อเกี๋ยง เป็นน้ำหม้อที่มีลักษณะเป็นทรงกลมลำตัวส่วนกลางพองผิวเกลี้ยง ก้นสอบ ฝามียอดแหลมคล้ายหัวเม็ด เพื่อให้จับถือได้สะดวก มักมีการตกแต่งโดยกลิ้งลายขีดสั้นๆ ขนานกันที่ฐานยอดแหลมและการแกะลวดลายที่ตัวและไหล่หรือฝา และพบเห็นการทำน้ำหม้อชนิดนี้ ได้ทั่วไปในบ้านเมืองกรุง

ภาพที่ 4.15 น้ำหม้อเกี๋ยง

2.4) น้ำหม้อกลีบมะเฟือง

น้ำหม้อกลีบมะเฟือง เป็นน้ำหม้อดอกหลวงที่เพิ่มการตกแต่งบริเวณตัวน้ำหม้อให้แปลกใหม่ โดยการแบ่งลำตัวหม้อออกเป็นกลีบแนวเฉียงคว้นไปกับตัวน้ำหม้อ และตกแต่งให้ฐานคล้ายกลีบมะเฟือง ส่วนทรงของน้ำหม้อจะเป็นทรงแคบสูง และมีฐานสูงหรือไม่มีฐาน ซึ่งเป็นรูปแบบการทำที่พัฒนาขึ้นภายหลัง ทำได้ยาก และใช้เวลาในการทำมาก จึงทำให้น้ำหม้อชนิดนี้มีราคาจึงสูงกว่าและพบเห็นการทำน้ำหม้อชนิดนี้ได้ทั่วไปในบ้านหมืองกุง

ภาพที่ 4.16 น้ำหม้อกลีบมะเฟือง

2.5) น้ำหม้อก๊อก

น้ำหม้อก๊อก คือ น้ำหม้อน้ำที่คัดแปลง เพื่อความสะดวกในการคั้นน้ำ โดยนำรูปแบบก๊อกน้ำที่ใช้กับถังใส่น้ำเย็นแบบอลูมิเนียมมาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นที่นิยมเพียงชั่วคราว และชาวบ้านหมืองกุงเลิกทำน้ำหม้อดังกล่าว เพราะใช้งานได้ไม่เต็มที่เท่ากับถังใส่น้ำเย็นแบบอลูมิเนียม

ภาพที่ 4.17 น้ำหม้อก๊อก

2.6) น้ำหม้อประยุกต์

น้ำหม้อประยุกต์ คือ น้ำหม้อที่นำมาดัดแปลง เพื่อใช้เป็นของประดับตกแต่ง ในอาคาร และสถานที่ต่างๆ นอกเหนือจากการใส่น้ำ โดยนำน้ำหม้อดอกหลวงมาดัดขนาด มีการเจาะและฉลุลวดลายบนลำตัวของน้ำหม้อ รวมทั้งการตกแต่งและทาสีให้สวยงาม ซึ่งชาวบ้านเมืองลุงได้ดัดแปลงเป็นโคมไฟ หม้อน้ำตากแห้ง หรือแก้วใส่น้ำดื่ม เป็นต้น

ภาพที่ 4.18

ภาพที่ 4.19

ภาพที่ 4.18 – 4.19 น้ำหม้อประยุกต์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.2 การศึกษารูปแบบและกระบวนการการทำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกุง

การศึกษารูปแบบการทำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกุง ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการศึกษาไว้ 2 ประเด็น ดังนี้

4.2.1) การศึกษาวัสดุ อุปกรณ์ การทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง

4.2.2) การศึกษารูปแบบและกระบวนการการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง

โดยแต่ละประเด็นผู้วิจัยได้อธิบายรายละเอียดไว้ดังนี้

4.2.1) การศึกษาวัสดุ อุปกรณ์ การทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง

จากการศึกษาพบว่า วัสดุดิบ และอุปกรณ์ สำหรับการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง ประกอบด้วย

1) ดินเหนียว

ดินเหนียวที่ใช้ในการทำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกุงนั้น จากการสอบถามกับชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญในบ้านเหมืองกุงพบว่า ดินเหนียวที่ใช้ทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นดินเหนียวท้องถิ่นดำที่มีเนื้อดินหยาบและมีทรายปนเล็กน้อย แรกเริ่มชาวบ้านเหมืองกุงได้หาดินชนิดดังกล่าวจากท้องนาบริเวณรอบที่ตั้งของหมู่บ้านและท้องนาบางส่วนที่บ้านห้วยทราย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยชาวบ้านจะขุดดินลึกลงไปจากหน้าดินลึกประมาณ 1 – 1.5 เมตร เพื่อนำดินชนิดดังกล่าวมาทำเครื่องปั้นดินเผา จนถึงช่วง พ.ศ. 2511 – 2517 ชาวบ้านเหมืองกุงได้เปลี่ยนมาขุดดินบริเวณข้างน้ำเหมือง (ลำคลอง) และที่นาในบริเวณหมู่บ้านที่เช่าต่อจากเจ้ากอแก้วประกายกาวิล ณ เชียงใหม่ ซึ่งการขุดดินในช่วงเวลาดังกล่าว ชาวบ้านเหมืองกุงจะขุดดินเหนียวท้องถิ่นดำ และดินเหนียวท้องถิ่นเหลืองที่เป็นดินเหนียวที่มีชั้นความลึกมากกว่าดินเหนียวท้องถิ่นดำ โดยชาวบ้านจะขุดดินลึกลงไปจากหน้าดินลึกประมาณ 1.5 – 3.5 เมตร เพื่อนำมาใช้ทำเครื่องปั้นดินเผาที่ต้องทาน้ำดินแดง การกดประทับลาย และการขีดผิวเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจาก ดินเหนียวชนิดนี้จะมีความนุ่มและง่ายต่อการขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผาที่มีขนาดเล็ก เช่น น้ำตั้น (คนโท) และชิมน้ำดินแดงได้ดีกว่าดินเหนียวท้องถิ่นดำ

หลังจาก พ.ศ. 2517 ชาวบ้านเหมืองกุงถูกห้ามขุดดินในบริเวณดังกล่าว เนื่องจาก ที่นาดังกล่าวได้ถูกเปลี่ยนผู้ครอบครองใหม่ โดยที่ผู้ครอบครองใหม่ไม่อนุญาตให้ขุดดินในพื้นที่ดังกล่าว รวมทั้ง ปริมาณน้ำในน้ำเหมืองของบ้านเหมืองกุงเริ่มสูงขึ้นจากการสร้างคันคลองชลประทานแม่แตง จึงทำให้การขุดดินภายในหมู่บ้านเริ่มยากขึ้น จึงทำให้ชาวบ้านเหมืองกุงได้ค้นหาแหล่งดินเหนียวที่สามารถทำเครื่องปั้นดินเผาให้ใกล้เคียงกับดินชนิดเดิม โดยเริ่มจากการสั่งซื้อดินเหนียวจากแหล่งดินที่บ้านบ่อหลวง ตำบลทุ่งปี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งดินเหนียวที่ได้จากแหล่งดินแห่งนี้ มีคุณภาพต่ำกว่าดินเหนียวภายในหมู่บ้านเป็นอย่างมาก เพราะมีทรายผสมอยู่ในเนื้อดินเหนียวจำนวนมาก ทำให้เกิดการแตกของเครื่องดินเผาเป็นจำนวนมาก

และเครื่องปั้นดินเผาที่ได้ไม่คงทนต่อการใช้งาน จึงทำให้ชาวบ้านเมืองกงเริ่มนำเข้าดินเหนียวภูเขาที่เป็นดินเหนียวที่มีเนื้อดินหยาบกว่าดินเหนียวท้องถิ่นดำและสีเหลือง มีทรายและกรวดปนอยู่มาก มาใช้ผสมกับดินเหนียวทั้งสองชนิด เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ต่อมาใน พ.ศ. 2520 ชาวบ้านเมืองกงได้ยกเลิกการซื้อดินเหนียวจากแหล่งดินบ้านบ่อหลวง เนื่องจาก ดินเหนียวที่ได้ไม่มีคุณภาพลดลงอย่างต่อเนื่องกล่าวคือ มีปริมาณทรายปนอยู่ในเนื้อดินเหนียวจำนวนมากจนไม่สามารถใช้ทำเครื่องปั้นดินเผา รวมทั้ง ราคาของดินเหนียวในแหล่งดินดังกล่าวมีราคาสูงขึ้น ไม่คุ้มค่าต่อการใช้งาน จึงทำให้ชาวบ้านเมืองกงเริ่มสั่งซื้อดินเหนียวจากแหล่งดินที่หลากหลายมากขึ้น เช่น แหล่งดินจากอำเภอสะเมิง แหล่งดินจากอำเภอสันป่าตอง แหล่งดินจากอำเภอสารภี แหล่งดินจากอำเภอสันกำแพง แหล่งดินจากอำเภอแมริม แหล่งดินจากอำเภอดอยสะเก็ด และแหล่งดินจากจังหวัดลำพูนในบางครั้ง โดยดินเหนียวในแหล่งดินข้างต้นนี้ มีคุณภาพดินเหนียวที่ดีกว่าแหล่งดินบ้านบ่อหลวงกล่าวคือ มีปริมาณทรายปนอยู่ในเนื้อดินน้อยกว่า โดยชาวบ้านเมืองกงจะสั่งซื้อดินเหนียววนเวียนกันไปตามปริมาณการสั่งซื้อดินเหนียวในแต่ละครั้ง หากแหล่งดินใดมีดินปริมาณเพียงพอต่อความต้องการก็จะสั่งซื้อดินในแหล่งดินดังกล่าวมาทำเครื่องปั้นดินเผา แต่ชาวบ้านเมืองกงยังประสบปัญหาเกี่ยวกับดินที่รับซื้อมาไม่มีคุณภาพกล่าวคือ เริ่มมีเศษไม้ปนเปื้อนในเนื้อดินเหนียว จนทำให้เกิดปัญหาในการทำเครื่องดินเผา เนื่องจาก การมีสิ่งแปลกปลอมปนอยู่ในเนื้อดินจะทำให้การขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผาได้ยาก เพราะต้องคอยแยกสิ่งแปลกปลอมออกจากเนื้อดินเหนียว ส่งผลให้เครื่องปั้นดินเผาที่ขึ้นรูปแล้วเสียรูปทรง และทำให้การเผาเครื่องปั้นดินเผาเกิดการแตกร้าวได้ง่ายเพราะเนื้อดินที่มีสิ่งแปลกปลอมจะสุกช้ากว่าปกติทำให้เครื่องปั้นดินเผาสุกไม่เท่ากัน ส่งผลให้คุณภาพเครื่องปั้นดินเผาบ้านเมืองกงลดลง

ในปัจจุบันชาวบ้านเมืองกงไม่มีแหล่งดินที่สั่งซื้อที่แน่นอน แต่จะมีรถรับจ้างขุดดินที่ได้ดินเหนียวจากการขุดบ่อปลา การก่อสร้างบ้านจัดสรร เป็นต้น มาเสนอขายให้ชาวบ้านเมืองกง โดยให้มีการทดลองใช้ดินเหนียวที่เสนอขายก่อนที่จะทำการสั่งซื้อต่อไป โดยชาวบ้านเมืองกงจะสั่งซื้อดินเหนียวแต่ละชนิดรวมกันและให้รถขนดินที่เป็นรถบรรทุก 6 ล้อ เข้ามาส่งดินเหนียวคราวละ 3 – 5 ลูกบาศก์เมตร ในรูปของดินเหนียวที่แห้งหมาดเกือบแห้ง จากนั้น ชาวบ้านก็จะทำการแบ่งดินแต่ละประเภทแยกไว้และนำดินเข้าไปเก็บไว้ในใต้ถุนบ้านโรงเรือนที่มีหลังคา เพื่อกันฝนไม่ให้ชะล้างเนื้อดินออกไป รวมทั้ง ต้องปิดหน้าดินอีกครั้งด้วยแผ่นพลาสติกคลุมดิน เพื่อรักษาคุณภาพของดินเหนียวให้มีความสม่ำเสมอและก่อนนำดินเหนียวไปใช้ ชาวบ้านเมืองกงจะนำดินเหนียวออกจากที่เก็บมาตากแดดให้แห้งสนิท ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 1 – 2 วัน หรือตามสภาพอากาศ เพื่อให้ดินเหนียวง่ายต่อการบดเป็นผงดิน เพื่อทำการหมักดินไปใช้ทำเครื่องปั้นดินเผาต่อไป

โดยดินเหนียวที่ใช้การทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเมืองกรุงในปัจจุบัน ประกอบด้วย

- ดินเหนียวท้องนาสีดำ เป็นดินเหนียวที่มีเนื้อดินหยาบและมีทรายปนอยู่มาก ใช้สำหรับการทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีขนาดใหญ่

ภาพที่ 4.20 ดินเหนียวท้องนาสีดำ

- ดินเหนียวท้องนาสีเหลือง เป็นดินเหนียวที่มีเนื้อดินละเอียดมีทรายปนเล็กน้อย เหมาะสำหรับการทำเครื่องปั้นดินเผาที่ต้องทาน้ำดินแดง การกดประทับลาย และการขัดผิวเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจากดินเหนียวชนิดนี้จะมีความนุ่มและง่ายต่อการขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผา

ภาพที่ 4.21 ดินเหนียวท้องนาสีเหลือง

- ดินเหนียวภูเขา เป็นดินเหนียวที่มีเนื้อดินหยาบกว่าดินเหนียวท้องนาสีดำ และสีเหลือง มีทรายและกรวดปนอยู่มาก เหมาะสำหรับการทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีจำนวนมาก และไม่เน้นความละเอียดของเครื่องปั้นดินเผา

ภาพที่ 4.22 ดินเหนียวภูเขา

2) ดินแดง

ดินแดงเป็นดินที่มีธาตุเหล็กเป็นจำนวนมากและให้สีแดงตามธรรมชาติ ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ชาวบ้านเมืองกุงได้นำดินแดงมาใช้ในการทาสีเครื่องปั้นดินเผาบ้านเมืองกุง อันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของเครื่องปั้นดินเผาบ้านเมืองกุง อีกทั้ง สีที่ได้จากดินแดงเมื่อทาบนเครื่องปั้นดินเผาให้สีที่ติดทนนานกว่าสีที่ทำมาจากสารเคมี

โดยดินแดงที่ชาวบ้านเมืองกุงใช้นั้น เป็นดินแดงจาก อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ หรือพื้นที่ภูเขาในจังหวัดลำพูน ปัจจุบันดินแดงกลายเป็นวัตถุดิบที่หาได้ เนื่องจากดินแดงที่มีอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ตามธรรมชาติมีปริมาณน้อย และหน่วยงานราชการได้สงวนเอาไว้ จึงทำให้ชาวบ้านเมืองกุงต้องสั่งดินแดงคราวละมากๆ และต้องใช้อย่างประหยัด

ภาพที่ 4.23 ดินแดง

3) ฝืนและวัสดุรมดำ แบ่งได้ดังนี้

- ฝืนสำหรับเผาเครื่องปั้นดินเผา จะใช้ไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้สัก ไม้เต็ง ไม้ไผ่ ไม้ลำไย เป็นต้น หรือไม้แบบที่ใช้ในการก่อสร้างต่างๆ โดยจะนำไม้ที่หาได้มาตากไว้ที่ลานกว้าง เพื่อให้เนื้อไม้มีความแห้งสำหรับเผาเครื่องปั้นดินเผาต่อไป

ภาพที่ 4.24

ภาพที่ 4.25

ภาพที่ 4.24 – 4.25 ฝืนสำหรับเผาเครื่องปั้นดินเผา

- วัสดุถมดำเครื่องปั้นดินเผา การถมดำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง จะใช้ขี้เถ้าในการถมดำเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจากขี้เถ้าติดไฟได้ง่าย และทำให้เครื่องปั้นดินเผา มีสีดำทั่วชิ้นงาน

ภาพที่ 4.26

ภาพที่ 4.27

ภาพที่ 4.26 – 4.27 วัสดุถมดำเครื่องปั้นดินเผา

4) อุปกรณ์ผสมและเตรียมดิน ประกอบด้วย

- ค้อนทุบดิน

ภาพที่ 4.28 ค้อนทุบดิน

- ตะแกรงร่อนดิน

ภาพที่ 4.29 ตะแกรงร่อนดิน

- กระบะไม้ผสมดินนวด

ภาพที่ 4.30 กระบะไม้ผสมดินนวด

- ไม้ร่อนดินนวด

ภาพที่ 4.31 ไม้ร่อนดินนวด

- จอบ

ภาพที่ 4.32 จอบ

- ถังน้ำ

ภาพที่ 4.33 ถังน้ำ

- แผ่นพลาสติกคลุมดินนวด

ภาพที่ 4.34 แผ่นพลาสติกคลุมดินนวด

5) อุปกรณ์ขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผา ประกอบด้วย

- ไม้รองดินนวด

ภาพที่ 4.35 ไม้รองดินนวด

- ถังน้ำ

ภาพที่ 4.36 ถังน้ำ

- ลวดตัดดิน

ภาพที่ 4.37 ลวดตัดดิน

- “จี้ก” หรือแป้นหมุนมือ ทำจากไม้สักกลึงด้านบนให้เป็นแผ่นกลมผิวเรียบ ส่วนด้านล่างกลึงให้เป็นรูปถ้วยปากบานรับกับฐานด้านบน รวมทั้ง เจาะช่องสำหรับเสียบท่อไม้ไผ่ เพื่อเป็นด้ามหมุนและใช้เป็นฐานปักกับลานดินเพื่อทำการขึ้นรูป โดย “จี้ก” ของบ้านเหมืองกุง เป็นสมบัติตกทอดจากบรรพบุรุษ ในปัจจุบันชาวบ้านเหมืองกุงได้ดัดแปลงและมีการซ่อมแซม ด้ามหมุน “จี้ก” เมื่อด้ามหมุน “จี้ก” เก่าหรือพังลง ด้วยท่อพลาสติกพีวีซีแทนด้ามไม้ไผ่

“จี้ก” มีหลายขนาด เพื่อเหมาะกับขนาดของเครื่องปั้นดินเผาที่ทำ เช่น “จี้กปั้นน้ำหม้อ” จะมีขนาดใหญ่กว่า “จี้กปั้นน้ำตั้น” และในการทำเครื่องปั้นดินเผาที่ต้องทำการต่อส่วนมักจะขึ้นรูปและต่อส่วนของเครื่องปั้นดินเผาไว้บนแป้น “จี้ก” จนกว่าจะทำการต่อส่วนเครื่องปั้นดินเผานั้นเสร็จ โดยไม่ย้ายหรือนำเครื่องปั้นดินเผาออกจากแป้น “จี้ก” จึงทำให้ช่างปั้นจึงต้องใช้ “จี้ก” ในทุกขั้นตอนการทำเครื่องปั้นดินเผา โดยแสดงให้เห็นในภาพที่ 4.38 – 4.39 ในหน้าถัดไป

ภาพที่ 4.38

ภาพที่ 4.39

ภาพที่ 4.38 – 4.39 “จี้ก” (เป็นหมุนมือ)

- กระจบกรีดดินเส้น เป็นอุปกรณ์ขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผา ทำจากท่อน้ำพีวีซี มีลักษณะเป็นทรงกระบอกยาวกลวงเพื่อใส่ดินที่ปั้นเส้นยาวลงในกระจบอก จากนั้นดันดินในกระจบอกให้รีดเป็นเส้นดินไหลออกทางรูที่เจาะไว้ที่ปลายกระจบอกใช้สำหรับการทำเส้นดิน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร ยาวประมาณ 1 ฟุต (12 นิ้ว) เพื่อใช้ติดเส้นดินเป็นแนวรอบเครื่องปั้นดินเผาให้โค้งพองอกที่เรียกว่า “แรว” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผา

ภาพที่ 4.40 กระจบกรีดดินเส้น

- “ไม้แลาวกลม” คือ อุปกรณ์ขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผา ทำจากไม้ไผ่ หรือท่อน้ำพีวีซี ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 นิ้ว ตัดเฉียงผนัง 1 ด้าน และทำปลายเว้าโค้งเข้าใช้สำหรับขูดแต่งด้านข้างของขาน้ำดิน และด้านล่างของน้ำหม้อให้โค้งเป็นลอน เพื่อสะดวกสำหรับการตัดเครื่องปั้นดินเผาออกจากเป็น “จี้ก” โดยแสดงให้เห็นในภาพที่ 4.41 – 4.42 ในหน้าถัดไป

ภาพที่ 4.41

ภาพที่ 4.42

ภาพที่ 4.41 – 4.42 “ไม้แฉกกลม”

- “ไม้แฉกกลม” คือ อุปกรณ์กดกลายเครื่องปั้นดินเผา ทำจากแท่งไม้ไผ่ ตะเกียบ ท่อน้ำพลาสติก หรือก้านลูกโป่ง ตัดให้มีความยาวประมาณ 20 เซนติเมตร ใช้สำหรับกดลงบนลำตัวของเครื่องปั้นดินเผาให้เกิดร่อง เพื่อแบ่งลำตัวของเครื่องปั้นดินให้เป็นกลีบ

ภาพที่ 4.43 “ไม้แฉกกลีบ”

- “ไม้เหลี่ยม” หรือ “ไม้ปาด” คือ อุปกรณ์ขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผา ทำจากไม้ไผ่ตัดปลายเฉียง 1 ด้าน มีหลายขนาด เพื่อให้มีมุมปาดขนาดต่างๆ ให้เลือกใช้ตามความเหมาะสม ใช้สำหรับปาดและขีดแต่งผิวดิน และรูปทรงจากด้านบนของเครื่องปั้นดินเผา ส่วนปลายแหลม ใช้สำหรับตัดผนังดินหรือขีดขีดบนผิวดินของเครื่องปั้นดินเผา โดยแสดงให้เห็นในภาพที่ 4.44 ในหน้าถัดไป

ภาพที่ 4.44 “ไม้เหลี่ยม” หรือ “ไม้ปาด”

- “ไม้กวง” หรือ “ไม้ขอ” คือ อุปกรณ์ขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผา ทำจากไม้เนื้อแข็ง ตัดให้มีส่วนโค้งใหญ่ยาว หรือโค้งเล็กน้อย มีความหนาพอดีให้จับได้ถนัดมือ ใช้สำหรับดันหรือคูน หรือเรียกอีกอย่างว่า “การกวง” ผิวเครื่องปั้นดินเผา เพื่อปรับรูปทรงจากด้านในที่ไม่สามารถใช้มือล้วงเข้าไปปรับผิวเครื่องปั้นดินเผาได้

ภาพที่ 4.45 “ไม้กวง” หรือ “ไม้ขอ”

- พลาสติกขูดผิวดิน คือ อุปกรณ์ขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผา ใช้สำหรับเกลี่ยผิวดิน ด้านนอกเครื่องปั้นดินเผาให้เรียบ ทำจากแผ่นพลาสติกต่างๆ ที่หาได้ เช่น บัตรเติมเงิน ถุงใส่ของหรือเศษพลาสติกต่างๆ เป็นต้น

ภาพที่ 4.46

ภาพที่ 4.47

ภาพที่ 4.46 – 4.47 พลาสติกขูดผิวดิน

6) อุปกรณ์ตกแต่งเครื่องปั้นดินเผา ประกอบด้วย

- ลูกกลิ้งลายดิน เป็นอุปกรณ์สำหรับกดลายในการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผา บ้านเมืองกง ในปัจจุบันชาวบ้านเมืองกงมีลูกกลิ้งลายดินที่ใช้งาน ดังนี้

1) ลูกกลิ้ง “ลายใหญ่” ทำจากฝาหลอดยาสีฟันต่อเข้ากับแกนหมุน ทำให้ฝาหลอดยาสีฟันหมุนกลิ้งไปได้รอบๆ เหมือนลูกกลิ้ง และมีด้ามจับใช้สำหรับสร้างลายจิกยาว ประมาณ 1.5 เซนติเมตร ขนานกันเรียงต่อเนื่องเป็นวงรอบเครื่องปั้นดินเผา โดยการกดทับ และกลิ้งให้เกิดลวดลาย

ภาพที่ 4.48 ลูกกลิ้ง “ลายใหญ่”

2) ลูกกลิ้ง “ลายเล็ก” ทำจากเฟืองพลาสติกเจาะรูตรงกลางเพื่อใส่แกนหมุน และใส่ตัวขัดให้เฟืองพลาสติกหมุนกลิ้งไปได้รอบเหมือนล้อรถ และมีด้ามจับใช้สำหรับสร้างลาย เช่นเดียวกับ “ลายใหญ่” แต่เป็นลายจิกสั้นๆ ช่วงสั้นจึงเรียกว่า “ลายเล็ก”

ภาพที่ 4.49 ลูกกลิ้ง “ลายเล็ก”

3) ลูกกลิ้ง “ลายขง” ทำจากเฟืองของรถจักรยานยนต์เจาะรูตรงกลาง และใส่แกนหมุนต่อเข้ากับด้ามจับ ใช้สำหรับกดกลิ้งลงบนเครื่องปั้นดินเผา เพื่อสร้างรอยปูลู หรือที่ชาวบ้านเหมืองกง เรียกว่า “ลายขง” หรือ “ลายเขี้ยวหมา”

ภาพที่ 4.50 ลูกกลิ้ง “ลายขง”

- ไม้กดปี้มลาย หรือ “ปี้มดอก” ทำจากแผ่นสังกะสีหรืออลูมิเนียมตัดขอบ ให้มีหน้าตัดให้เป็นรูปไบโพธิ์ต่อเข้ากับด้ามไม้ ความกว้างประมาณ 2 เซนติเมตร ความยาวประมาณ 5 เซนติเมตรใช้สำหรับกดเพื่อตัดลายรูปไบโพธิ์ลงในเนื้อดินในการกดลาย เพื่อตกแต่งเครื่องปั้นดินเผา

ภาพที่ 4.51 ไม้กดปี้มลาย หรือ “ปี้มดอก”

- ไม้แทงรูดิน ใช้สำหรับกดลายวงกลมบนเครื่องปั้นดินเผา
ทำจากค้ำปากกาถูกดัดให้เป็นแท่งพลาสติก

ภาพที่ 4.52 ไม้แทงรูดิน

- ไม้แกะลาย ใช้สำหรับการแกะลายบนเครื่องปั้นดินเผา ทำจากมีดทำครัว
เจียรปลายให้สอบเข้าและลับปลายให้คม

ภาพที่ 4.53 ไม้แกะลาย

- สายขัดมัน ใช้สำหรับขัดผิวเครื่องปั้นดินเผาให้เงาก่อนการกาดและแกะลาย
เครื่องปั้นดินเผา ทำจากสายยางตัดความยาวประมาณ 4 เซนติเมตร

ภาพที่ 4.54 สายขัดมัน

- ผงดินแดง ใช้สำหรับทาสีบนเครื่องปั้นดินเผา ส่วนใหญ่ใช้ดินแดง
จากอำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้สีแดงธรรมชาติและติดบนเครื่องปั้นดินเผาได้นาน
โดยนำผงดินแดงมาผสมกับน้ำมันเบนซินและน้ำสะอาด อันเป็นสูตรเฉพาะที่สืบทอดกันมา
จากบรรพบุรุษนับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง

ภาพที่ 4.55 ผงดินแดง

- น้ำมันเบนซิน ใช้สำหรับผสมผงดินแดง เพื่อช่วยละลายผงดินแดง และช่วยให้น้ำดินติดผิวดินได้ดี ส่งผลให้พื้นผิวเครื่องปั้นดินเผาที่ทำน้ำดินแล้วมีความลื่นซดง่าย ไม่เกิดรอยถลอกขณะขัดผิว นับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง

ภาพที่ 4.56 น้ำมันเบนซิน

- ถังผสมผงน้ำดินแดง และเศษผ้าชุบน้ำดินแดงหรือแปรงทาสีน้ำดินแดง

ภาพที่ 4.57

ภาพที่ 4.58

ภาพที่ 4.57 – 4.58 ถังผสมผงน้ำดินแดง และเศษผ้าชุบน้ำดินแดงหรือแปรงทาสีน้ำดินแดง

- หินแม่น้ำขัดเงา

ภาพที่ 4.59 หินแม่น้ำขัดเงา

7) อุปกรณ์เผาเครื่องปั้นดินเผา ประกอบด้วย

เตาเผาเครื่องปั้นดินเผาที่ใช้ในการเผาเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกงในปัจจุบันมี 2 ชนิด ดังนี้

1) เตาเผาแบบทางลมร้อนขึ้น เป็นเตาแบบดั้งเดิมของบ้านเหมืองกง ใช้สำหรับการเผาเครื่องปั้นดินเผาขนาดเล็กและขนาดกลาง และรมดำเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจาก เตาเผาชนิดนี้จะบรรจุเครื่องปั้นดินเผาจากด้านบนและไม่มีฝาปิด สามารถนำเครื่องปั้นดินเผาออกจากเตาเผาขณะยังร้อน เพื่อรมดำเครื่องปั้นดินเผาได้สะดวก

เตาเผาทางลมร้อนขึ้นของบ้านเหมืองกง สร้างด้วยอิฐดินก่อบนพื้นราบ มีช่องใส่ฟืน และโค้งยาวจากด้านหน้ายาวตลอดใต้ช่องเผาที่อยู่ด้านบน ทำเป็นทรงสี่เหลี่ยมหรือทรงกระบอก มีคานก่อกำอิฐวางขวางอยู่บนคานและก่ออิฐซ้อนกันสูงประมาณ 1.50 เมตร ด้านล่างยกช่องเผาให้สูงขึ้นจากช่องใส่ฟืนด้านหน้า ขนาด 5 x 10 เซนติเมตร ความกว้างของอิฐยาวตลอดกันห้องเผา โดยวางขนานห่างกันทุก 5 เซนติเมตร เพื่อเป็นช่องระบายลมร้อนในเตาเผา

เนื่องจากเตาเผาชนิดนี้ไม่มีผนัง หรือฝาปิดด้านบนเป็นหลังคาช่องเผา จึงทำให้การเผาจะต้องใช้เศษเครื่องปั้นดินเผาที่เผาแล้วปิดทับชิ้นงานด้านบน และใช้แผ่นสังกะสีปิดทับอีกครั้งให้เหลือช่องระบายอากาศเพียงเล็กน้อยเพื่อรักษาอุณหภูมิในช่องเผาไว้ จึงทำให้เตาเผาชนิดนี้ต้องสร้างไว้ในโรงเรือนที่มีหลังคากันฝน บางครั้งอาจมีปล่องควันระบายควันขึ้นด้านบน

ภาพที่ 4.60 เตาเผาแบบทางลมร้อนขึ้น

2) เตาเผาแบบทางเดินลมร้อนแนวนอน เป็นเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาสำหรับการเผาเครื่องปั้นดินเผาขนาดใหญ่ให้อุณหภูมิในการเผาสูง และควบคุมอุณหภูมิในการเผาสม่ำเสมอ และรักษาอุณหภูมิในเตาเผาให้เย็นลงได้ดีกว่าเตาเผาทางลมร้อนขึ้น หลังจากการเผาเครื่องปั้นดินเผาเสร็จแล้ว จึงช่วยลดการแตกร้าวของเครื่องปั้นดินเผาขนาดใหญ่ได้

เตาเผาแบบทางเดินลมร้อนแนวนอน เป็นเตาเผาที่สร้างขึ้นจากการประยุกต์เตาเผาฟืนไฟสูงที่ใช้ในการเผาเคลือบสีลาด เพื่อทดแทนเตาเผาแบบทางลมร้อนขึ้นที่ไม่รองรับการเผาเครื่องปั้นดินเผาขนาดใหญ่ได้ โดยชาวบ้านเมืองทุ่งได้สร้างเตาเผาแบบดังกล่าวจากอิฐดินก่อเป็นเตาอุโมงค์ช่องเผาเดียว แล้วพอกด้วยดินเหนียว พื้นช่องเผายกระดับให้ขนานกับพื้นสูงจากพื้นประมาณ 50 เซนติเมตร ด้านหน้าจะมีช่องใส่เครื่องปั้นดินเผา และมีปล่องไฟด้านหลังมีขนาดต่างกันตามขนาดของเตาเผาที่สร้างไว้ โดยการเผาจะนำเครื่องปั้นดินเผาใส่เข้าไปให้เต็มหรือตามจำนวนของเครื่องปั้นดินเผา เมื่อบรรจุเครื่องปั้นดินเผาเสร็จแล้วจึงปิดช่องด้วยอิฐวางเรียงแทนประตูเตาและนำฟืนใส่ช่องใส่ฟืนเพื่อทำการเผาต่อไป เนื่องจากเตาเผาชนิดนี้เป็นเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาขนาดใหญ่ และเผาเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมาก จึงจะพบเห็นเตาเผาชนิดนี้ในผู้ประกอบการขนาดใหญ่ ซึ่งปัจจุบันมีเตาชนิดนี้ประมาณ 5-6 เตา ภายในหมู่บ้าน

ภาพที่ 4.61 เตาเผาแบบทางเดินลมร้อนแนวนอน

- อิฐและสังกะสีปิดช่องเตาเผา

ภาพที่ 4.62

ภาพที่ 4.63

ภาพที่ 4.62 – 4.63 อิฐและสังกะสีปิดช่องเตาเผา

- น้ำหม้อ (หม้อน้ำ) ขนาดใหญ่ ใช้ใส่เครื่องปั้นดินเผาขนาดเล็ก

ภาพที่ 4.64 น้ำหม้อ (หม้อน้ำ) ขนาดใหญ่

- เศษเครื่องปั้นดินเผาเก่ารองฐานเตาเผา เพื่อลดความร้อนของไฟ

ภาพที่ 4.65 เศษเครื่องปั้นดินเผาเก่ารองฐานเตาเผา

- คราดเขี่ยฟืน ใช้เขี่ยฟืนเข้าและออกขณะเผาเครื่องปั้นดินเผา

ภาพที่ 4.66 คราดเขี่ยฟืน

- ขอเกี่ยวชิ้นงาน ทำจากเหล็กตัดโค้งผูกติดกับด้ามไม้ไผ่ ยาวประมาณ 2 ฟุต (24 นิ้ว) ใช้สำหรับเกี่ยวเครื่องปั้นดินเผาที่ยังร้อนออกจากเตาเผา เพื่อทำการรมค่าเครื่องปั้นดินเผา

ภาพที่ 4.67 ขอเกี่ยวชิ้นงาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

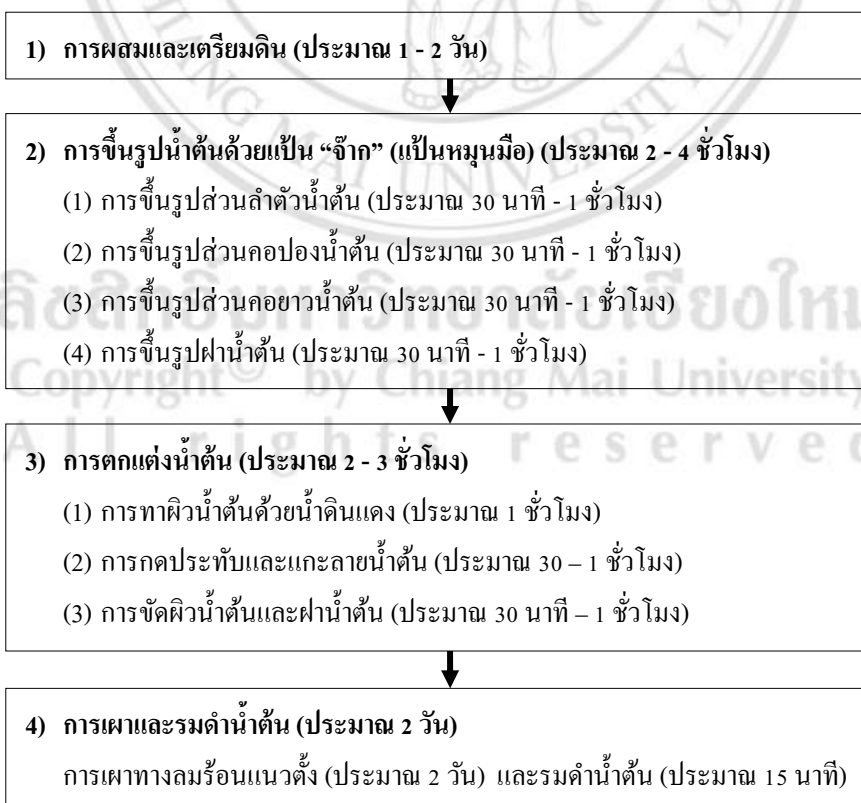
4.2.2) การศึกษารูปแบบและกระบวนการการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง

รูปแบบและกระบวนการการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุงเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยประสบการณ์ ทักษะของผู้ทำ และใช้ระยะเวลาในการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นอย่างมาก เพื่อให้ได้เครื่องปั้นดินเผาที่มีคุณภาพ ส่งผลให้ชาวบ้านเหมืองกุงที่ทำเครื่องปั้นดินเผาได้ทุกชั้นตอนมีจำนวนน้อย ทั้งนี้ ชาวบ้านเหมืองกุงส่วนใหญ่มักรับจ้างทำเฉพาะชั้นตอน ส่งผลกระทบต่อความรู้กระบวนการการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุงในบางชั้นตอนอาจสูญหายและสูญเสียชีวิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุงได้ โดยรูปแบบและกระบวนการการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุงแบ่งชั้นตอนได้ ดังนี้

- 1) การผสมและเตรียมดิน
- 2) การขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผาด้วยแป้นหมุนมือ (จัก)
- 3) การตกแต่งเครื่องปั้นดินเผา
- 4) การเผาและรมดำเครื่องปั้นดินเผา

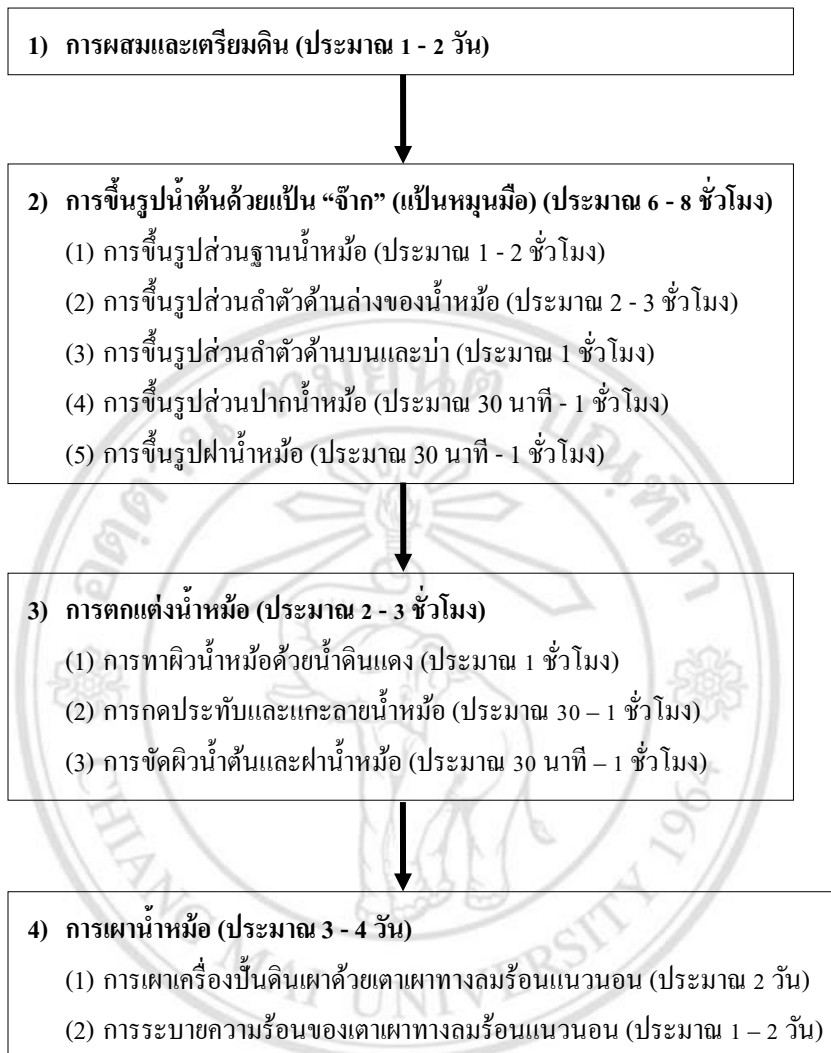
รูปแบบและกระบวนการการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุงสามารถสรุปได้เป็น 2 ประเภท คือ การทำน้ำตัน (คนโท) และการทำน้ำหม้อ (หม้อน้ำ) ตามแผนภูมิที่ 4.2 และ 4.3 ดังนี้

รูปแบบและลักษณะการทำน้ำตัน (คนโท)

แผนภูมิที่ 4.2 รูปแบบและลักษณะการทำน้ำตัน (คนโท)

รูปแบบและลักษณะการทำน้ำหม้อ (หม้อน้ำ)

แผนภูมิที่ 4.3 รูปแบบและลักษณะการทำน้ำหม้อ (หม้อน้ำ)

สำหรับรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนเป็นไปตามลำดับดังนี้

1) การผสมและเตรียมดิน

การผสมและเตรียมดินเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกง โดยชาวบ้านเหมืองกงจะทำการผสมและเตรียมดิน เพื่อปั้นเครื่องปั้นดินเผาแบบวันเว้นวัน และการผสมและเตรียมดินในแต่ละครั้งจะได้ดินเพื่อใช้ปั้นเครื่องปั้นดินเผาได้ประมาณ 1-2 วัน เนื่องจากดินที่ผสมและนวดไว้แล้วจะต้องหมักดินทิ้งไว้ประมาณ 1 วันก่อนนำมาใช้ เพื่อให้เนื้อดินแข็งตัวพร้อมที่จะทำการปั้น ถ้านำดินที่ผ่านการผสมและเตรียมดินมาใช้ทันทีจะทำให้เครื่องดินเผาที่ได้ออกมาจะไม่มีคามแข็งแรง เนื่องจากเนื้อดินยังมีความชื้นอยู่เป็นจำนวนมาก สำหรับขั้นตอนการผสมและเตรียมดินเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกงมีดังนี้

(1) นำดินเหนียวชนิดต่างๆ มากองไว้ใต้ถุนบ้านหรือโรงเรือนในบริเวณบ้านไปตากแดด เพื่อให้ดินมีความแห้ง โดยใช้เวลาในการตากประมาณ 1 – 2 วัน หรือตามสภาพอากาศ

ภาพที่ 4.68

ภาพที่ 4.69

ภาพที่ 4.68 – 4.69 การนำดินเหนียวตากแดดให้แห้ง

(2) นำดินเหนียวชนิดต่างๆ ที่ตากแดดเรียบร้อยแล้วมาทุบและบดให้มีขนาดเล็กลงด้วยค้อนหรือจอบ ในระหว่างการทุบและบดดินเหนียวจะต้องนำดินที่ทุบและบดเป็นผงแล้วไปร่อนอีกครั้งด้วยตะแกรงร่อนดิน เพื่อแยกและคัดสิ่งเจือปนขนาดใหญ่ออกจากดินที่ทำกรทุบและบดดิน ทำเช่นนี้จนได้ผงดินเหนียวชนิดต่างๆ ที่เป็นผงละเอียด เพื่อนำไปใช้สำหรับการทำเครื่องปั้นดินเผาตามชนิด และขนาดต่างๆตามต้องการ โดยนำผงดินที่ไปบดเรียบร้อยแล้วมาใส่ในถุงหรือกระสอบ เพื่อใช้ในการผสมและเตรียมดินในครั้งต่อไป

เนื่องจาก ขั้นตอนดังกล่าว ต้องอาศัยระยะเวลาการทำค่อนข้างมาก จึงทำให้ชาวบ้านเมืองบางส่วนมักจะรับซื้อผงดินเหนียวมาใช้สำหรับการผสมและเตรียมดิน หรือใช้เครื่องมือดิน เพื่อย่นระยะในการทำขั้นตอนดังกล่าว

ภาพที่ 4.70

ภาพที่ 4.71

ภาพที่ 4.70 – 4.71 การนำดินเหนียวมาทุบและบดจนเป็นผงละเอียด

(3) ผสมผงดินเหนียวกับน้ำสะอาดลงในกระบะไม้เตรียมดิน โดยผสมผงดินกับน้ำสะอาดในอัตราส่วน 5 : 1 (ผงดิน 5 ส่วน ต่อน้ำ 1 ส่วน) โดยแหวกผงดินเหนียวตรงกลางให้เป็นหลุมสำหรับใส่น้ำสะอาด เพื่อเตรียมทำการนวดดินด้วยมือ ในบางครั้งอาจมีการใส่ผงดินเหนียวดินชนิดต่างๆ หรือทรายผสมลงไปในผงดินที่ผสม เพื่อให้ได้ดินเหนียวที่มีคุณสมบัติตามเครื่องปั้นดินเผาที่ต้องจะการทำ เช่น ผสมดินเหนียวท้องถิ่นสีเหลืองกับทราย เพื่อทำชิ้นงานขนาดใหญ่ หรือ ผสมดินเหนียวท้องถิ่นสีเหลืองกับดินภูเขา เพื่อทำชิ้นงานขนาดเล็ก เป็นต้น

ภาพที่ 4.72

ภาพที่ 4.73

ภาพที่ 4.75

ภาพที่ 4.74

ภาพที่ 4.76

ภาพที่ 4.77

ภาพที่ 4.72 – 4.77 การผสมผงดินเหนียวกับน้ำสะอาด เพื่อเตรียมการนวดดิน

(4) ทำการนวดดินด้วยมือ โดยขยำผงดินส่วนที่เปียกน้ำให้เข้ากันและคลึงดินให้เป็นก้อน ก่อนจะนำก้อนดินออกมานวดอีกครั้ง เพื่อให้เนื้อดินผสมให้เข้ากันและมีความชื้นสม่ำเสมอ โดยคลึงดินให้ได้ก้อนดินเป็นทรงกระบอกมีความกว้างและความสูงประมาณ 1 ฟุต (12 นิ้ว) นำวางบนไม้รองนวดดิน หลังจากนั้น โรยผงดินเหนียวบนไม้รองนวดดินและนำก้อนดินเหนียว ที่ได้มานวดครั้งหนึ่งด้วยมือ โดยนวดและกลิ้งให้ผิวก้อนดินจนกว่าผิวดินเรียบเนียนทั่วทั้งก้อน (ใช้เวลา นวดประมาณ 5 – 10 นาที) จึงพร้อมสำหรับใช้ทำเครื่องปั้นดินเผา (การนวดดินหนึ่งครั้งจะทำก้อนดินเหนียวไว้ประมาณ 5 – 10 ก้อน ตามปริมาณการทำของเครื่องปั้นดินเผา)

ภาพที่ 4.78

ภาพที่ 4.79

ภาพที่ 4.81

ภาพที่ 4.80

ภาพที่ 4.82

ภาพที่ 4.83

ภาพที่ 4.78 – 4.83 การนวดดินสำหรับเตรียมปั้นเครื่องดินเผา

(5) นำก้อนดินเหนียวที่นวดเสร็จเรียบร้อยแล้วมาห่อด้วยถุงพลาสติก เพื่อรักษาความชื้นของดิน และทิ้งหมักดินที่นวดไว้ 1 วันก่อนนำไปทำเครื่องปั้นดินเผา เพื่อให้เนื้อดินของก้อนดินเหนียวแข็งตัวและง่ายต่อการขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผาต่อไป

ภาพที่ 4.84

ภาพที่ 4.85

ภาพที่ 4.87

ภาพที่ 4.86

ภาพที่ 4.88

ภาพที่ 4.89

ภาพที่ 4.84 – 4.89 การเก็บและหมักก้อนดินเหนียวที่นวดเสร็จแล้ว เพื่อนำไปทำเครื่องปั้นดินเผา

2) การขึ้นรูปด้วยแป้น “จ๊าก” (แป้นหมุนมือ)

การขึ้นรูปของเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุงที่เป็นที่รู้จักดั้งเดิม คือ การขึ้นรูปด้วยแป้นหมุนมือที่เรียกว่า “จ๊าก” ซึ่งเป็นคำไทยลื้อ เป็นแป้นหมุนที่ทำขึ้นอย่างง่าย ๆ โดยกลิ้งไม้สักให้เป็นแป้นกลม ด้านบนเรียบแต่ด้านล่างมีแกนหนา และตรงกลางมีรูเสียบด้าม ไม้ไผ่ แกนกลางไม้ไผ่เสียบแทงโลหะปักยึดไว้กับพื้นดิน ในอดีตชาวบ้านเหมืองกุงได้ซื้อ “จ๊าก” มาจาก หมู่บ้านตองกาย ตำบลหนองควาย อำเภอหาดง ซึ่งหมู่บ้านนี้ตั้งอยู่บริเวณเชิงดอยมีไม้สักมาก และมีฝีมือการกลิ้งไม้ส่วนตัวด้ามไม้ไผ่ชาวบ้านเหมืองกุงได้มีการดัดแปลงใช้ท่อน้ำพลาสติก (ท่อพีวีซี) มาใส่แทนเพราะขนาดพอเหมาะและทนทานกว่า นอกจากนี้ ยังมีการดัดแปลง แทนเสียบ “จ๊าก” โดยสร้างเป็นแทนเหล็กปัก “จ๊าก” จากเหล็กเส้นและปักลงดินหรือทำฐานปักแทนด้วยการหล่อปูนซีเมนต์

การขึ้นรูปด้วยแป้น “จ๊าก” ของบ้านเหมืองกุง ใช้วิธีการขึ้นรูปจากดินเส้น เช่นเดียวกับงานเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านในหลายวัฒนธรรมทั่วโลก แต่มีการใช้เป็นหมุนมือมาช่วยทำให้สามารถขึ้นรูปชิ้นงานได้สะดวกขึ้น และมีรูปทรงที่สมมาตรมากขึ้น ทั้งนี้ ได้มีการผสมผสานเทคนิคการขึ้นรูปด้วยการบีบดินเป็นถ้วย สำหรับการขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผาขนาดใหญ่ หรือการตั้งก้อนดินและเจาะช่องเปิดสำหรับการขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผาขนาดเล็ก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความถนัดและเทคนิคของช่างปั้นแต่ละคน โดยเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุงที่ยังการใช้ “จ๊าก” ขึ้นรูป คือน้ำตัน และน้ำหม้อ เป็นหลัก

ปัจจุบัน มีช่างที่ยังขึ้นรูปน้ำตันและน้ำหม้อ อันเป็นเครื่องปั้นดินเผาดั้งเดิมของหมู่บ้านเพียง 3 ราย ที่ยังคงขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผาด้วย “จ๊าก” แต่อาจกล่าวได้ว่าทักษะการขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผาด้วย “จ๊าก” มีอยู่ในช่างปั้นของบ้านเหมืองกุงเกือบทุกคน เนื่องจากได้เห็นและคุ้นเคยในเครื่องมือชนิดนี้มาตั้งแต่เด็ก โดยขั้นตอนการขึ้นรูปด้วยแป้น “จ๊าก” (แป้นหมุนมือ) มีดังนี้

2.1) การขึ้นรูปน้ำตันด้วยแป้น “จ๊าก” (แป้นหมุนมือ) การขึ้นรูปน้ำตันด้วย “จ๊าก” สามารถแบ่งการขึ้นรูป ดังนี้

- 1) การขึ้นรูปส่วนลำตัวน้ำตัน
- 2) การขึ้นรูปส่วนคอปองน้ำตัน
- 3) การขึ้นรูปส่วนคอยาวน้ำตัน
- 4) การขึ้นรูปฝาน้ำตัน

สำหรับรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนเป็นไปตามลำดับดังนี้

1) การขึ้นรูปส่วนลำตัวน้ำตัน

(1) นำก้อนดินเหนียวที่นวดและหมักทิ้งไว้ 1 วัน มานวดไล่ฟองอากาศและให้ก้อนดินเหนียวมีความชื้นสม่ำเสมอ เสร็จแล้วกลิ้งให้เป็นทรงบอกลขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 6 นิ้ว ยาวประมาณ 1 ฟุต (12 นิ้ว) เพื่อสะดวกในการขึ้นรูป และตัดก้อนดินเหนียวมาขึ้นให้ได้ความหนาประมาณ 2 นิ้ว และนำดินมาวางกดลงบน “จี้ก” จากนั้นใช้นิ้วหัวแม่มือทั้งสองข้างเจาะรูตรงกลางแล้วขยายช่องเปิดให้กว้างออก โดยใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ขวาบีบไล่ดินจากช่องเปิดให้สูงขึ้นประมาณ 3 นิ้ว

ภาพที่ 4.90

ภาพที่ 4.91

ภาพที่ 4.90 – 4.91 การปั้นดินเพื่อเริ่มนวดขึ้นรูปน้ำตัน

(2) เติมดินเหนียวโดยปั้นดินเหนียวให้เป็นก้อนเล็กกดลงกลางเป็น “จี้ก” แล้วใช้นิ้วชี้และนิ้วกลางมือขวาเกลี่ยให้เป็นแผ่นบางเชื่อมติดกับขอบผนังดินด้านล่างเพื่อทำเป็นส่วนก้นของน้ำตัน

ภาพที่ 4.92

ภาพที่ 4.93

ภาพที่ 4.92 – 4.93 การติดดินเพื่อทำก้นน้ำตัน

(3) ใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ทั้งสองข้างบีบเนื้อดินเพื่อสร้างเป็นผนังดินให้บางจนเหลือความหนาประมาณ 0.5 นิ้ว และสูงประมาณ 0.5 ฟุต (6 นิ้ว) โดยบีบผนังดินให้เป็นทรงกระบอกผายออกคล้ายกระถาง ขณะที่บีบผนังดินมือทั้งสองข้างจะต้องออกแรงดัน เพื่อทำการขยับเป็น “จ้าก” ให้หมุนไปตามเข็มนาฬิกาให้สอดคล้องกับการบีบผนังดิน

ภาพที่ 4.94

ภาพที่ 4.95

ภาพที่ 4.94 – 4.95 การขึ้นความสูงส่วนลำตัวของน้ำคั้น

(4) ปั้นดินเส้นขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว ยาวประมาณ 1 ฟุต (12 นิ้ว) ตีคลงด้านบนของขอบผนัง จากนั้น ใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ขวบีบเส้นดินให้บางลง และตีเป็นเนื้อเดียวกันกับผนัง เพื่อต่อให้ผนังสูงขึ้นประมาณ 3 นิ้ว และบีบขอบผนังดินให้หุบเข้า เพื่อทำการแต่งพื้นผิวหน้าดิน

ภาพที่ 4.96

ภาพที่ 4.97

ภาพที่ 4.99

ภาพที่ 4.98

ภาพที่ 4.96 – 4.99 การต่อความสูงส่วนลำตัวของน้ำคั้น

(5) ใช้ “ไม้ปาด” แต่งผิวด้านนอกและใช้ “ไม้กวง” แต่งผิวจากด้านใน ให้เรียบและดันผนังลำตัวน้ำตันด้านในให้พอง ในขณะที่ทำการแต่งผิวและรูปทรงของน้ำตัน จะต้องหมุนแป้น “จัก” ให้ทวนเข็มนาฬิกา โดยใช้มือซ้ายหมุนแป้น “จัก” และใช้เท้าขวา เมื่อต้องการลดความเร็วลงหรือหยุดการหมุน และมือขวาเป็นมือหลักในการแต่งผิวลำตัวของน้ำตัน

ภาพที่ 4.100

ภาพที่ 4.101

ภาพที่ 4.100 – 4.101 การแต่งผิวลำตัวของน้ำตัน

(6) บั่นดินเส้นเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว ความยาวประมาณ 1 ฟุต (12 นิ้ว) ตัดลงบนขอบผนังด้านนอก แล้วบีบดินบางลงและติดเป็นเนื้อเดียวกับผนังเดิม โดยใช้นิ้วชี้ซ้ายเกลี่ยเนื้อดินให้ติดกัน และใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ซ้ายบีบผนังดินให้หุบโค้งเข้า จนเกิดช่องเปิดขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2.5 นิ้ว

ภาพที่ 4.102

ภาพที่ 4.103

ภาพที่ 4.105

ภาพที่ 4.104

ภาพที่ 4.101 – 4.105 การติดผนังด้านบนลำตัวของน้ำตัน

(7) ชูดฝิวด้านในให้เรียบพร้อมปรับความโค้งของรูปทรงน้ำตัน จากด้านในด้วย “ไม้กวง” หลังจากนั้นตัดขอบบริเวณขอบปากให้เป็นวงกลมและปรับฝิวฝิวให้เรียบ ด้วย “ไม้ปาด”

ภาพที่ 4.106

ภาพที่ 4.107

ภาพที่ 4.106 – 4.107 การชูดฝิวและการตัดขอบลำตัวน้ำตัน

(8) ปรับฝิวด้านนอกให้เรียบอีกครั้งด้วย “ไม้ปาด” และใช้ “ไม้แต่งกลีบ” กดตรงฝิวคินด้านนอกเป็นร่อง โดยหมุนเป็น “จัก” ให้วนรอบลำตัวน้ำตัน เพื่อให้กกร่องให้รอบลำตัวน้ำตัน

ภาพที่ 4.108

ภาพที่ 4.109

ภาพที่ 4.111

ภาพที่ 4.110

ภาพที่ 4.108 – 4.111 การปรับฝิวและการกกร่องลำตัวของน้ำตัน

(9) ใช้ผ้าชุบน้ำทาบริเวณขอบปากลำตัวของน้ำตัน เพื่อรักษาความชื้นของดินที่ขอบปากที่ขึ้นรูปไว้ และนำไปตากให้เนื้อดินแห้งหมาด (ประมาณ 1 ชั่วโมงหรือตามสภาพอากาศ) เพื่อเตรียมการขึ้นรูปส่วนคอปองต่อไป

ภาพที่ 4.112

ภาพที่ 4.113

ภาพที่ 4.112 – 4.113 การแต่งขอบปากและฟิงลมลำตัวลำตัน

2) การขึ้นรูปส่วนคอปองน้ำตัน

(1) บีบบริเวณขอบปากผนังช่องเปิดของส่วนลำตัวน้ำตันให้บางลงด้วยนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ซ้าย จากนั้น ปั้นดินขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว ยาว 0.5 ฟุต (6 นิ้ว) มาติดรอบขอบปากและบีบเส้นดินให้บางลงและสูงขึ้นไปเป็นทรงกระบอกสูงประมาณ 1 นิ้ว

ภาพที่ 4.114

ภาพที่ 4.115

ภาพที่ 4.117

ภาพที่ 4.116

ภาพที่ 4.114 – 4.117 การติดดินเพื่อต่อส่วนคอปองน้ำตัน

(2) บีบผนังทรงกระบอกบริเวณด้านบนให้สูงขึ้นประมาณ 4 นิ้ว และนำดินเส้นขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว ยาวประมาณ 6 นิ้ว มาต่อเพิ่มความสูงผนังขึ้นไปอีกประมาณ 2 นิ้ว จน บีบผนังดินให้สอบเข้าจนเหลือช่องด้านบนบนเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 นิ้ว หรือพอให้สอดนิ้วชี้และนิ้วกลางได้

ภาพที่ 4.118

ภาพที่ 4.119

ภาพที่ 4.121

ภาพที่ 4.120

ภาพที่ 4.118 – 4.121 การต่อความสูงส่วนคอปองน้ำดิน

(3) แต่งพื้นผิวคอปองด้านในด้วย “ไม้กวาง” พร้อมกับปรับรูปทรงผนังที่สอบเข้าให้โค้งเข้าและแหลมด้วย “ไม้ปาด” และใช้ผ้าชุบน้ำลูบผิวดินให้เรียบเสมอกัน

ภาพที่ 4.122

ภาพที่ 4.123

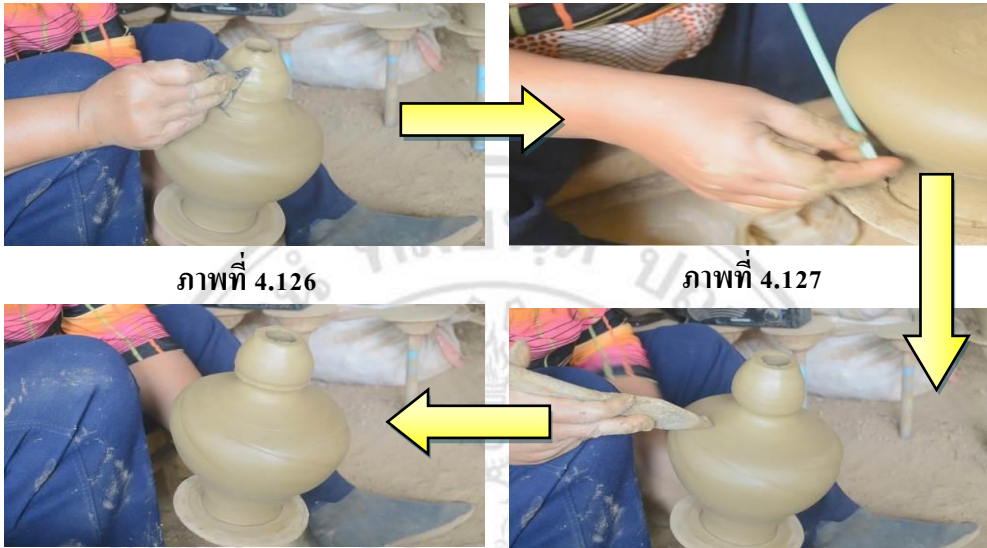

ภาพที่ 4.125

ภาพที่ 4.124

ภาพที่ 4.122 – 4.125 การปรับรูปทรงคอปองน้ำดิน

(4) ใช้ผ้าชุบน้ำทาผิวดินเพื่อปรับพื้นผิวบริเวณรอยต่อของลำตัว และคอปองให้เรียบสม่ำเสมอ และปรับรูปทรงให้มีความโค้งรับกับลำตัวและส่วนคอปอง น้ำตั้นด้วย “ไม้กวาง” จากนั้นใช้ “ไม้แฉวงกลม” กดผิวดินบริเวณฐาน “จ้าก” ให้เป็นลอนโค้งรับกับลำตัวและคอปอง

ภาพที่ 4.126

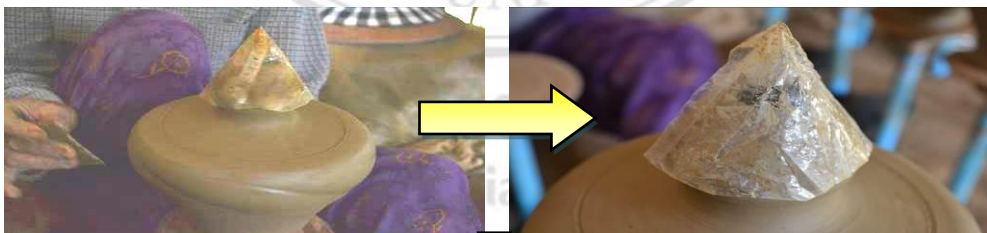
ภาพที่ 4.127

ภาพที่ 4.129

ภาพที่ 4.128

ภาพที่ 4.126 – 4.129 การแต่งผิวและตัดขอบคอปองน้ำตั้น

(5) ใช้ผ้าชุบน้ำทาผิวดินที่ขอบผนังคอปองและครอบด้วยพลาสติก เพื่อรักษาความชื้นของดินและนำไปตากให้เนื้อดินแห้งหมาด (ประมาณ 1 ชั่วโมงหรือตามสภาพอากาศ) เพื่อเตรียมขึ้นรูปส่วนคอยาว

ภาพที่ 4.130

ภาพที่ 4.131

ภาพที่ 4.132

ภาพที่ 4.130 – 4.132 การฟั่งลมน้ำตั้น เพื่อเตรียมการขึ้นส่วนคอยาวน้ำตั้น

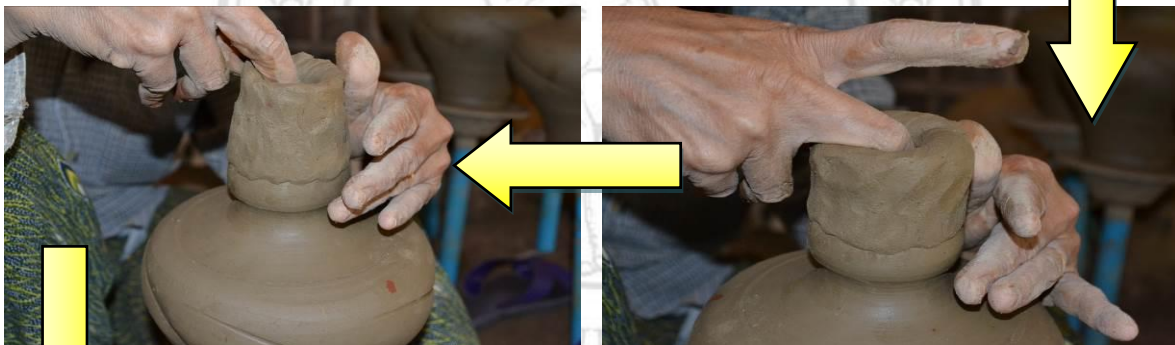
3) การขึ้นส่วนคอยาวน้ำตัน

(1) ปั้นดินเส้นขนาดเล็กเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว ยาว 0.5 ฟุต (6 นิ้ว) มาติดบนรอบขอบผนังส่วนคอปองแล้วบีบดินเส้นให้บางลงและขึ้นเป็นผนังทรงกระบอกสูงประมาณ 3 นิ้ว ด้วยนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้มือขวา และบีบปลายด้านบนให้สอบเข้าด้วยวิธีการเดียวกัน

ภาพที่ 4.133

ภาพที่ 4.134

ภาพที่ 4.136

ภาพที่ 4.135

ภาพที่ 4.138

ภาพที่ 4.137

ภาพที่ 4.133 – 4.138 การขึ้นส่วนคอยาวน้ำตัน

(2) ปั้นดินเส้นขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว ยาว 0.5 ฟุต (6 นิ้ว) มาติดลงบนขอบผนังด้านหน้าออกแล้วบีบดินเส้นให้บางลงด้วยนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้มือขวา พร้อมกับขยายผนังด้านบนให้บานออกเป็นส่วนปากด้วยวิธีการเดียวกันให้เป็นช่องกว้างเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 นิ้ว

ภาพที่ 4.139

ภาพที่ 4.140

ภาพที่ 4.142

ภาพที่ 4.141

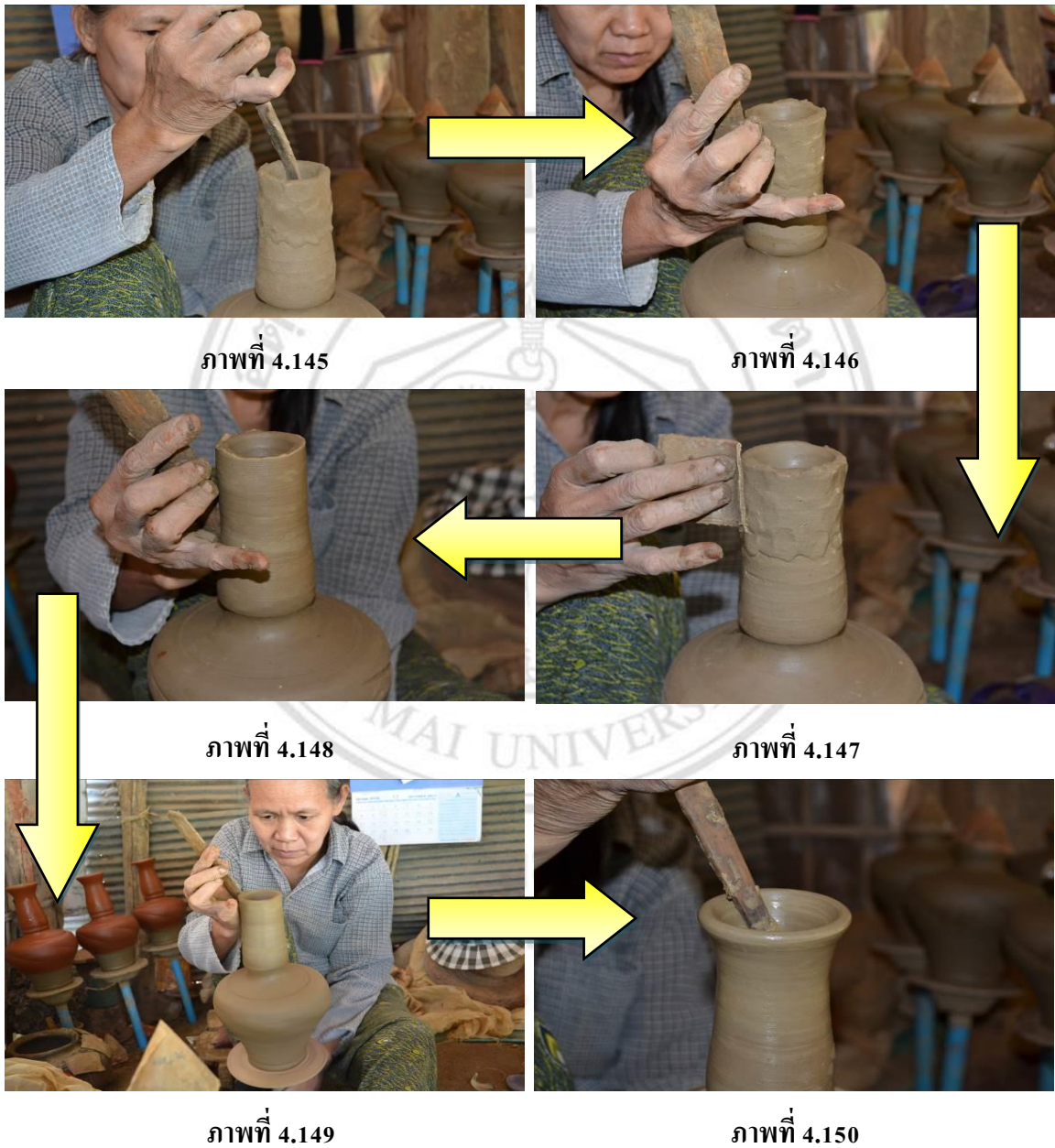

ภาพที่ 4.144

ภาพที่ 4.143

ภาพที่ 4.139 – 4.144 การขึ้นปากส่วนคอชา

(3) แต่งผิวคอขวดด้านในด้วย “ไม้กวง” พร้อมดันปรับผนังคอปอง และคอขวดด้านในให้ปากบานออกและโค้งรับกันทีละน้อย จากนั้น นำ “ไม้ปาด” ปรับผิวดินส่วนคอปองและคอขวดให้เรียบและโค้งได้รูปทรงที่ต้องการ หลังจากนั้น ใช้ผ้าชุบน้ำเช็ดปรับผิวคอปองให้เรียบอีกครั้ง

ภาพที่ 4.145 – 4.150 การแต่งผิวส่วนคอขวดและการแต่งปากส่วนคอขวด

(4) ปั้นดินเส้นขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 นิ้ว ยาว 1 ฟุต (12 นิ้ว) ติดลงบนปากของน้ำตั้น และใช้ผ้าชุบน้ำกดให้ดินเส้นแบนความกว้างประมาณ 1 นิ้ว หลังจากนั้น นำผ้าชุบน้ำลูบผิวดินของลำตัวน้ำตั้นให้เรียบอีกครั้ง และนำลำตัวของน้ำตั้นไปตากลมให้เนื้อดินแห้งหมาด (ประมาณ 1 ชั่วโมงหรือตามสภาพอากาศ) เพื่อเตรียมสำหรับการตกแต่งและกลายต่อไป

ภาพที่ 4.151

ภาพที่ 4.152

ภาพที่ 4.154

ภาพที่ 4.153

ภาพที่ 4.155

ภาพที่ 4.151 – 4.155 การติดดินเส้นบนน้ำตั้น เพื่อเตรียมการตกแต่งและกลาย

4) การขึ้นรูปฝาน้ำตัน

(1) ปั้นดินเหนียวเป็นก้อนทรงครึ่งวงกลมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 นิ้ว มาติดดินลงบนแป้น “จัก” และปั้นดินเส้นขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 นิ้ว ยาวประมาณ 0.5 ฟุต (6 นิ้ว) มาติดไว้ เพื่อเป็นฐานสำหรับขึ้นรูปฝาน้ำตัน ซึ่งฐานปั้นฝาน้ำตันนี้ จะต้องปั้นให้มีฐานกว้างกว่ายอด เพื่อความมั่นคงและมีรูขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1-2 นิ้ว (ประมาณเท่ากับนิ้วชี้) ที่ผนังใกล้ส่วนฐาน 1 รู เพื่อไม่ให้เกิดภาวะสุญญากาศเมื่อปั้นถึงส่วนยอดของฝาน้ำตัน และปั้นดินเส้นขนาดผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5 นิ้ว ยาว 1 ฟุต (12 นิ้ว) ต่อลงบนฐานปั้นฝาน้ำ เพื่อเตรียมขึ้นความสูงฐานฝาน้ำตัน

ภาพที่ 4.156

ภาพที่ 4.157

ภาพที่ 4.159

ภาพที่ 4.158

ภาพที่ 4.160

ภาพที่ 4.161

ภาพที่ 4.156 – 4.161 การทำฐานขึ้นรูปฝาน้ำตัน

(2) ทำการขึ้นความสูงของฐานฝาน้ำดิน โดยบีบดินเส้นให้บางลง และติดเป็นเนื้อเดียวกับผนังฐานปั้นฝาดด้วยนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้มือขวาได้บีบดินให้มีผนังที่บางลงสม่ำเสมอและสูงขึ้นเป็นทรงกระบอก เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2.5 นิ้ว และสูงจากฐานปั้นฝาประมาณ 5 นิ้ว และใช้ “ไม้กวาง” เพื่อปรับผิวดินด้านในกับ “ไม้ปาด” เพื่อปรับผิวดินด้านนอกให้เรียบ

ภาพที่ 4.162

ภาพที่ 4.163

ภาพที่ 4.165

ภาพที่ 4.164

ภาพที่ 4.166

ภาพที่ 4.167

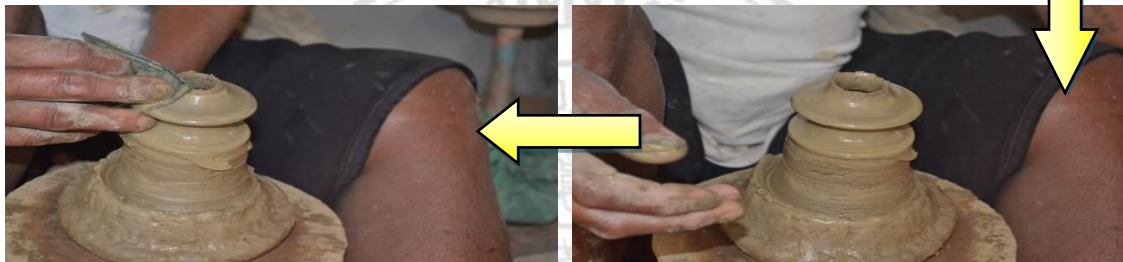
ภาพที่ 4.162 – 4.167 การขึ้นรูปเพื่อเตรียมทำฝาน้ำดิน

(3) ใช้เศษผ้าชุบน้ำดันดินให้เกิดร่อง 2 ร่อง ห่างกันประมาณ 0.5 นิ้ว จากนั้นบีบส่วนนูนระหว่าง 2 ร่องนี้ให้แบนและยื่นออกมาประมาณ 0.5 นิ้ว เพื่อเป็นปีกของฝาน้ำตัน

ภาพที่ 4.168

ภาพที่ 4.169

ภาพที่ 4.171

ภาพที่ 4.170

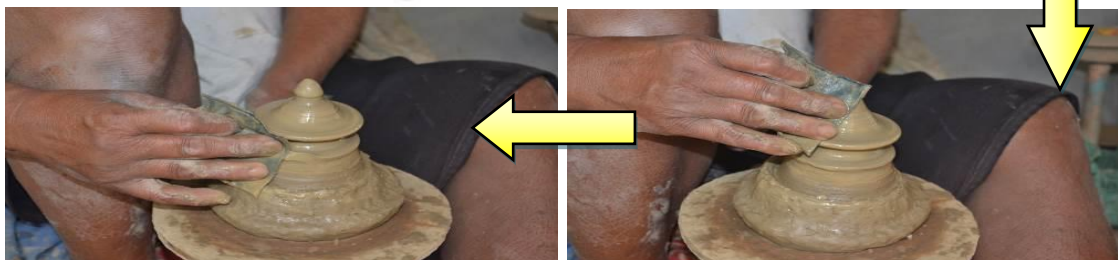
ภาพที่ 4.168 – 4.171 การขึ้นปีกฝาน้ำตัน

(4) ปั้นก้อนดินขนาดพอดีรูกว้างของช่องเปิดที่ยอดกรวยเล็กน้อย นำมากดที่รูจนปิดสนิท และใช้นิ้วจับเศษผ้าชุบน้ำดันดินส่วนบนของฝาให้สอบเข้าเป็นทรงกรวยคว่ำ โดยบีบให้ช่องเปิดที่ยอดกรวยเล็กลงจนปิดสนิท เพื่อทำหน้าที่จับของฝาน้ำตัน

ภาพที่ 4.172

ภาพที่ 4.173

ภาพที่ 4.175

ภาพที่ 4.174

ภาพที่ 4.172 – 4.175 การขึ้นยอดฝาน้ำตัน

(5) ใช้ “ไม้เหลี่ยม” ตัดฝาน้ำตื้นออกจากแป้น “จ้ำก” โดยตัดดินบริเวณส่วนใต้ปีกฝาลงมาประมาณ 0.5 นิ้ว เพื่อเป็นส่วนขาของฝาน้ำตื้น และนำฝาน้ำตื้นไปตากให้เนื้อดินแห้งหมาด (ประมาณ 1 ชั่วโมงหรือตามสภาพอากาศ) เพื่อเตรียมการตกแต่งต่อไป

ภาพที่ 4.176

ภาพที่ 4.177

ภาพที่ 4.179

ภาพที่ 4.178

ภาพที่ 4.180

ภาพที่ 4.181

ภาพที่ 4.176 – 4.181 การตัดฝาน้ำตื้นออกจากแป้น “จ้ำก”

2.2) การขึ้นรูปน้ำหม้อด้วยแป้น “จ๊าก” (แป้นหมุนมือ)

การขึ้นรูปน้ำหม้อด้วย “จ๊าก” ในหมู่บ้านเหมืองกง ปัจจุบันเหลือช่างขึ้นน้ำหม้อด้วยวิธีการนี้เพียง 3 รายเท่านั้น เนื่องจากน้ำหม้อมีขนาดใหญ่ น้ำหนักมาก ใช้แรงในการขึ้นรูปและการหมุนแป้น “จ๊าก” จำนวนมาก จึงทำให้ช่างส่วนใหญ่นิยมใช้แป้นหมุนไฟฟ้าเพื่อผ่อนแรงการขึ้นรูปและลดเวลาในการทำให้เร็วขึ้น

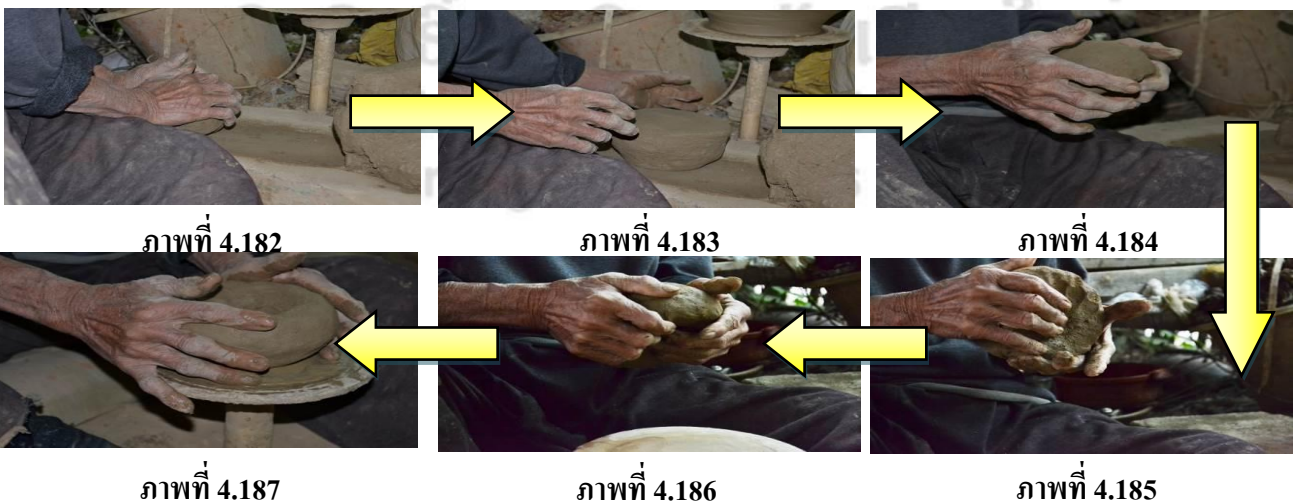
นอกจากนี้ การขึ้นรูปน้ำหม้อจะต้องขึ้นรูปทีละส่วน และต้องรอให้ดินส่วนที่ขึ้นรูปแห้งหมาดจึงจะขึ้นรูปส่วนต่อไปได้ จึงมีความยุ่งยากในการขึ้นรูป และนำส่วนที่ขึ้นรูปไปตากแดด จึงต้องใช้เวลาในการทำมากกว่าการขึ้นรูปน้ำดินมาก โดยขั้นตอนการขึ้นรูปน้ำหม้อด้วยแป้น “จ๊าก” แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ

- 1) การขึ้นรูปส่วนฐานน้ำหม้อ
- 2) การขึ้นรูปส่วนลำตัวด้านล่างของน้ำหม้อ
- 3) การขึ้นรูปส่วนลำตัวด้านบนและปาก
- 4) การขึ้นรูปส่วนปากน้ำหม้อ
- 5) การขึ้นรูปฝาหม้อ

สำหรับรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนเป็นไปตามลำดับดังนี้

1) การขึ้นรูปส่วนฐานน้ำหม้อ

(1) นวดและกลิ้งดินให้เป็นทรงคล้ายขามข้าว เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 6 นิ้ว แล้วใช้มือคั่นก้อนดินให้โค้งคล้ายลูกชามปลา จากนั้นใช้มือกดดินบริเวณตรงกลางของก้อนดินให้ลึกลงไปเป็นแอ่ง ลึกประมาณ 3 นิ้ว และนำก้อนดินกดลงบน กลางแท่น “จ๊าก” สามารถใช้น้ำลูบที่ฐานของ “จ๊าก” เพื่อให้ก้อนดินติดกับแท่น “จ๊าก” ให้ดีขึ้น

ภาพที่ 4.182 – 4.187 การเตรียมก้อนดินเพื่อเตรียมขึ้นรูปส่วนฐานน้ำหม้อ

(2) ขยายความกว้างแองที่ของได้กดเอาไว้ให้กว้างขึ้น โดยใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้มือขวาบีบไล่ดินจากช่องเปิดให้ไปรวมที่ด้านข้างและด้านล่าง เพื่อเตรียมการขึ้นผนังและส่วนฐานของน้ำหม้อ

ภาพที่ 4.188

ภาพที่ 4.189

ภาพที่ 4.191

ภาพที่ 4.190

ภาพที่ 4.188 – 4.191 การเตรียมก้อนดินเพื่อขึ้นรูปผนังส่วนฐานของน้ำหม้อ

(3) ขึ้นรูปผนังของส่วนฐานของน้ำหม้อ โดยใช้นิ้วหัวแม่มือคั้นขอบดินให้สูงขึ้นและใช้นิ้วชี้ นิ้วกลาง และนิ้วนาง ของมือซ้ายบีบขอบดินให้กว้างออก และใช้มือขวาหมุนเป็น “จัก” ไปตามการทำงานของมือซ้ายให้ครบรอบตามเข็มนาฬิกา และบีบขอบดินไล่จากด้านล่างขึ้นด้านบน เพื่อให้ได้ผนังดินที่บางลง และได้ความสูงผนังที่เพิ่มขึ้น สูงประมาณ 5 นิ้ว

ภาพที่ 4.192

ภาพที่ 4.193

ภาพที่ 4.194

ภาพที่ 4.192 – 4.194 การขึ้นรูปผนังของส่วนฐานของน้ำหม้อ

(4) จากนั้นปั้นดินเส้นขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว ยาวประมาณ 12 นิ้ว (1 ฟุต) มาติดลงขอบด้านบนของผนัง โดยบีบเส้นดินที่นำมาต่อให้บางลง และสูงขึ้นประมาณ 2 นิ้ว

ภาพที่ 4.195

ภาพที่ 4.196

ภาพที่ 4.197

ภาพที่ 4.199

ภาพที่ 4.198

ภาพที่ 4.195 – 4.199 การติดดินเส้นที่ขอบผนังดิน เพื่อต่อความสูงของขอบผนัง

(5) ใช้นิ้วหัวแม่มือของมือซ้ายลูบรอยต่อของเส้นดินที่ติดไว้ให้เรียบ ทั้งด้านนอกและด้านใน และใช้มือขวาประคองและออกแรงดันฐานน้ำหม้อกับ “จี้ก” ให้ขยับวนตามเข็มนาฬิกาอย่างเป็นเป็นจังหวะสอดคล้องกับมือซ้าย โดยทำเช่นนี้ให้รอบส่วนฐานน้ำหม้อ

ภาพที่ 4.200

ภาพที่ 4.201

ภาพที่ 4.202

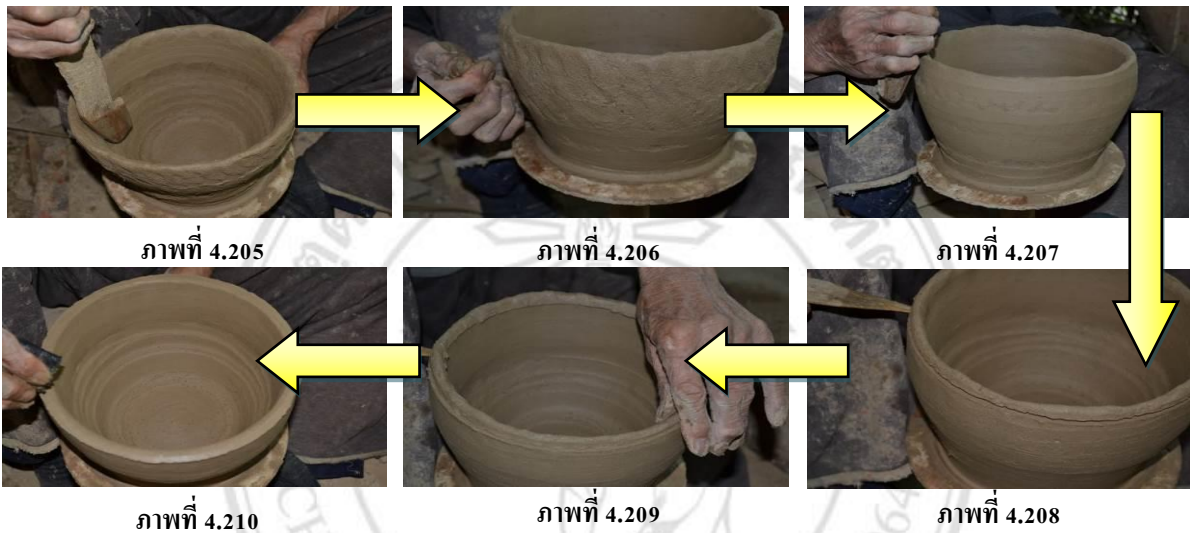

ภาพที่ 4.204

ภาพที่ 4.203

ภาพที่ 4.200 – 4.204 การเชื่อมผิวดินด้านนอกส่วนฐานน้ำหม้อ

(6) ทำการแต่งผิวและลบบรอยบนผิวส่วนฐานของน้ำหม้อโดยใช้ “ไม้กวาง” ขูดผิวดินเพื่อปรับผิวดินด้านใน และใช้ “ไม้ปาด” กับ “ไม้เหลี่ยม” ขูดผิวดินด้านนอก โดยใช้มือซ้ายจับที่เป็น “จี้ก” หมุนทวนเข็มนาฬิกา และใช้มือขวาใช้เครื่องมือในการแต่งผิวดิน ขณะทำการแต่งผิวนี้นี้จะต้องหมุนเป็น “จี้ก” ทวนเข็มนาฬิกา โดยใช้ซ้ายหมุนและใช้นิ้วเท้าขวา ยันที่ก้าน “จี้ก” เพื่อให้หยุดหมุน ส่วนมือขวาเป็นมือหลักสำหรับใช้นิ้วและเครื่องมือ โดยยึดมือขวาไว้กับเข่าขวา เพื่อให้มือขวานิ่งและมีแรงกดและแรงต้านมากขึ้น

ภาพที่ 4.205 – 4.210 การแต่งผิวและลบบรอยบนผิวส่วนฐานของน้ำหม้อ

(7) ใช้ “ไม้กวาง” กดผนังด้านในให้ผายออกบริเวณขอบปากให้กว้างออกประมาณ 1 ฟุต (12 นิ้ว) จากนั้นใช้ “ไม้ปาด” ปรับผิวด้านนอกให้เรียบเนียน และใช้ผ้าชุบน้ำทาบริเวณขอบของฐานน้ำหม้อให้เกิดความชื้น และตากลมให้เนื้อดินแห้งหมาด เพื่อขึ้นรูปส่วนต่อไป

ภาพที่ 4.211 – 4.216 การขยายปากส่วนฐานของน้ำหม้อ

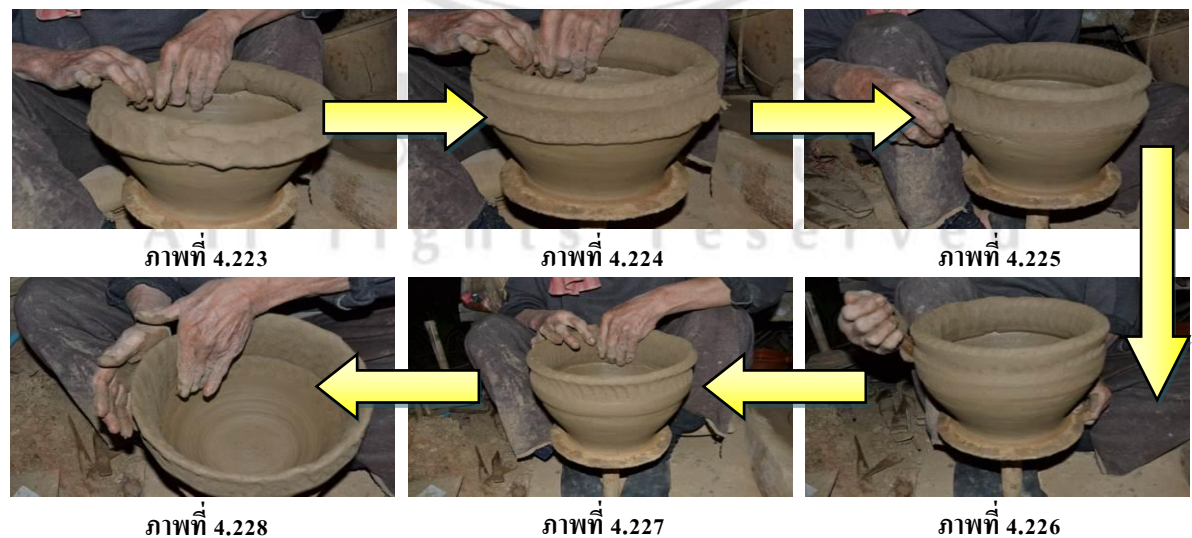
2) การขึ้นรูปส่วนลำตัวด้านล่างของน้ำหม้อ

(1) นำส่วนฐานของน้ำหม้อที่ตากให้เนื้อดินแห้งหมาดมาวางบนแป้น “จัก” แล้วนำน้ำผ้าชุบน้ำทาดินบริเวณขอบผนัง และบีบผนังให้บางลง เพื่อให้เนื้อดินอ่อนลง และทำการต่อความสูงผนัง โดยปั้นดินเส้นขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 นิ้ว ยาว 1 ฟุต (12 นิ้ว) มาต่อบนขอบผนัง และติดดินเส้นให้รอบฐานน้ำหม้อ ถ้าดินติดไม่ครบรอบก็ให้ปั้นดินเส้น ในขนาดเดียวกันมาติดและบีบดินออกจากกันเมื่อได้ติดดินเส้นครบรอบฐานน้ำหม้อแล้ว

ภาพที่ 4.217 – 4.222 การติดดินเส้นเพื่อขึ้นลำตัวด้านล่างของน้ำหม้อ

(2) บีบดินเส้นที่ติดกับฐานน้ำหม้อให้สูงขึ้น โดยใช้วิธีเดียวกับ การขึ้นขอบผนัง โดยทำให้ผนังสูงขึ้นประมาณ 4 นิ้ว และใช้ “ไม้ปาด” ปรับผิวดินด้านนอกให้เรียบ

ภาพที่ 4.223 – 4.228 การขึ้นผนังดินลำตัวด้านล่างของน้ำหม้อ

(3) ทำขั้นตอนในข้อที่ (1) และ (2) ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ฐาน
และลำตัวด้านล่างของน้ำหม้อ ให้มีความสูงนับจากฐาน “จึก” รวมกันประมาณ 1 ฟุต (12 นิ้ว)

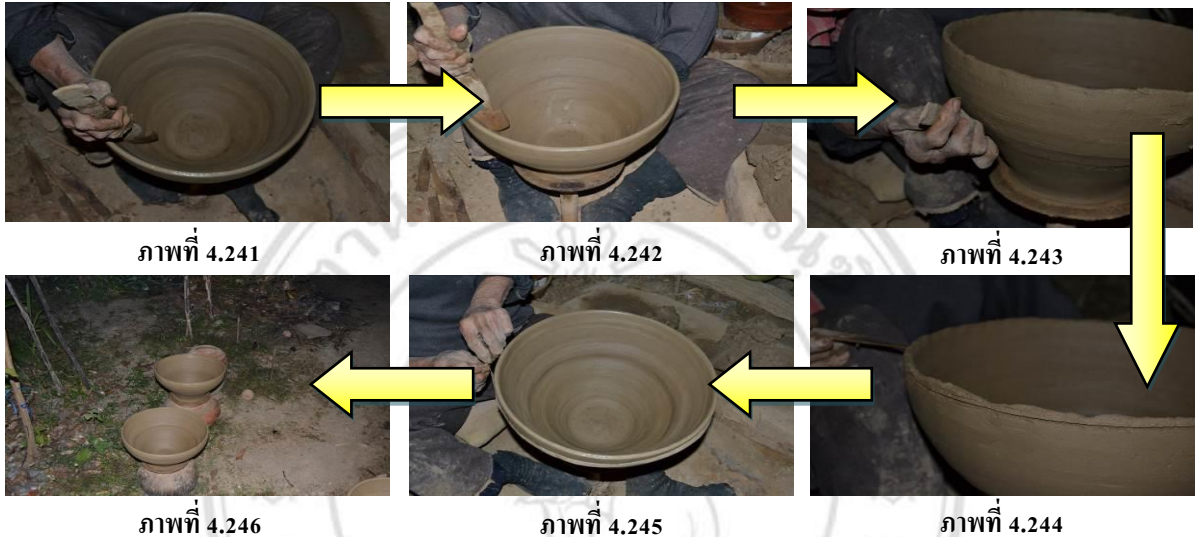
ภาพที่ 4.229 – 4.234 การขึ้นผนังดินลำตัวด้านล่างของน้ำหม้อ

(4) ชูดผิวดินทั้งด้านนอกและด้านในให้เรียบด้วยพลาสติกชูดผิวดิน
และทำปรับผิวดินให้เรียบทั้งสองด้านด้วย “ไม้กวาง” และใช้นิ้วหัวแม่มือมือขวาเกลี่ยเนื้อดินด้านนอก
ให้ติดกัน โดยใช้มือซ้ายหมุนแป้น “จึก” และทำการชูดผิวดินให้ครบรอบดินเส้นที่ติดไว้

ภาพที่ 4.235 – 4.240 การปรับผิวดินของลำตัวด้านล่างของน้ำหม้อ

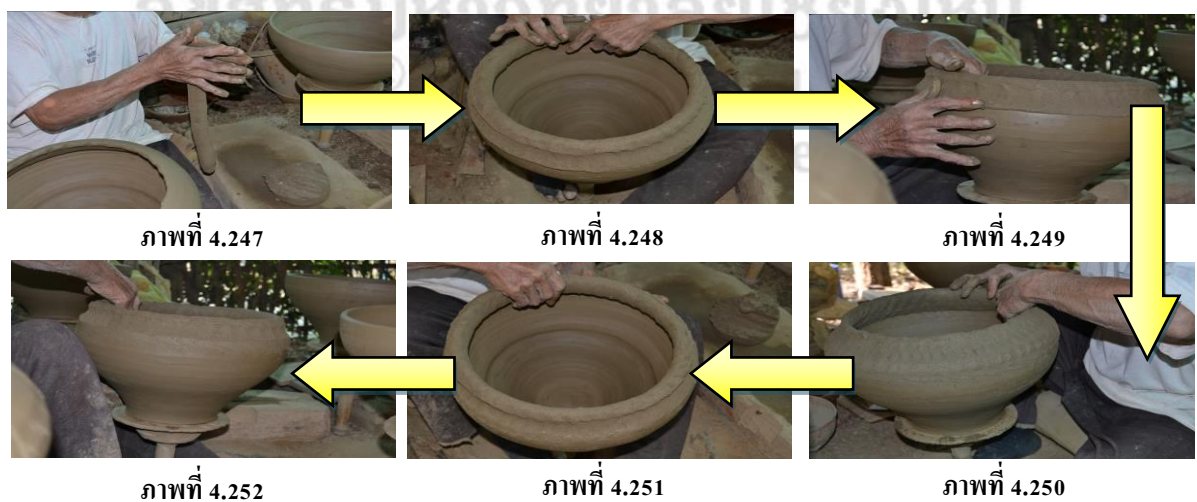
(5) ใช้ “ไม้กวาง” กดผนังด้านในเพื่อปรับรูปทรงให้โค้งผายออก ประมาณ 15 นิ้ว (1.5 ฟุต) และจึงแต่งพื้นผิวและทรงโค้งภายนอกให้สม่ำเสมออีกครั้งด้วย “ไม้กวาง” และตัดขอบด้านบนด้วย “ไม้ปาด” แล้วใช้เส้นพลาสติกยาวประมาณ 15 นิ้ว (1.5 ฟุต) วัดความกว้างของลำตัวน้ำหม้อให้พอดีวงรอบของเส้นพลาสติก และนำไปตากกรอบเนื้อดินให้แห้งหมาด เพื่อเตรียมขึ้นรูปส่วนต่อไป

ภาพที่ 4.241 – 4.246 การขยายความกว้างและการตัดขอบผิวด้านบนลำตัวด้านล่างของน้ำหม้อ

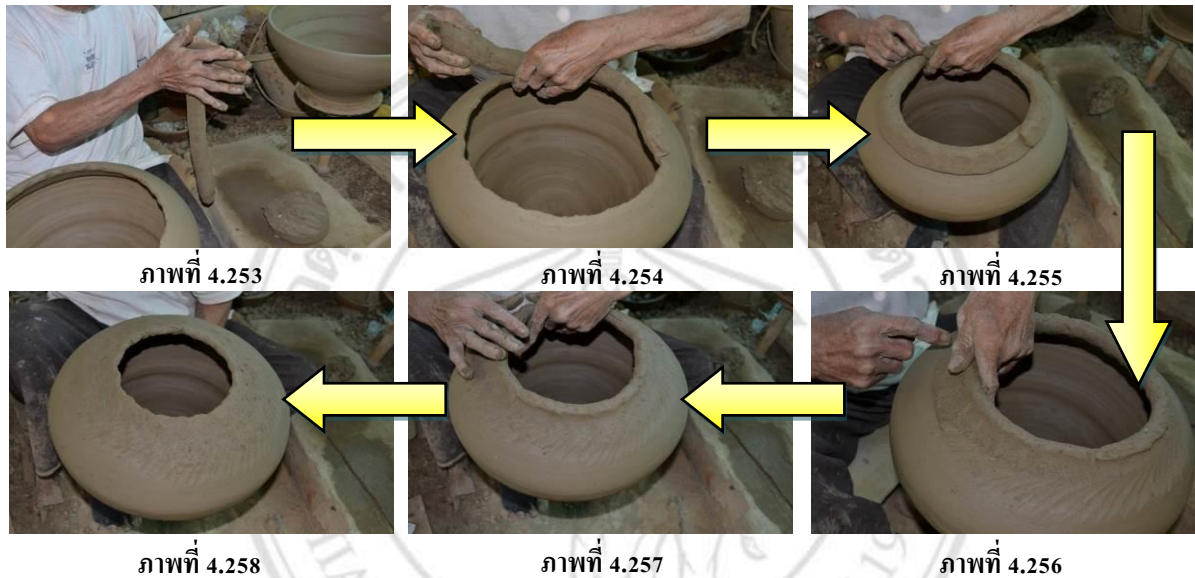
3) การขึ้นรูปส่วนลำตัวด้านบนและปาก

(1) นำน้ำหม้อครึ่งล่างที่ปั้นทิ้งไว้ นำมาการความสูงด้วยวิธีเดียวกับ การต่อความสูงของการขึ้นรูปน้ำหม้อส่วนล่าง โดยทำให้สูงขึ้นอีกประมาณ 3 นิ้ว และใช้นิ้วหัวแม่มือ ซ้ายบีบและดันผนังดินให้โค้งเข้าคล้ายบาตรพระ

ภาพที่ 4.247 – 4.252 การขึ้นรูปลำตัวด้านบนน้ำหม้อ

(2) นำดินเส้นที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 นิ้ว ยาว 1 ฟุต (12 นิ้ว) ต่อกับผนังของลำตัวน้ำหม้อที่โค้งเข้าให้สอบ โค้งเข้าอีกเป็นส่วนข้างของน้ำหม้อ โดยใช้นิ้วชี้ซ้ายเกลี่ยดินเส้นที่ติดไว้เป็นเนื้อเดียวกันกับลำตัวของน้ำหม้อ และใช้มือขวาประคองลำตัวน้ำหม้อ และดันลำตัวน้ำหม้อให้หมุนตามแป้น “จัก” จนครบรอบของน้ำหม้อ และใช้นิ้วหัวแม่มือซ้ายและขวามือบีบผนังให้บางลง และสอบเข้าจนมีช่องเปิดของหม้อให้แคบลงจนเหลือความกว้างประมาณ 5 นิ้ว

ภาพที่ 4.253

ภาพที่ 4.254

ภาพที่ 4.255

ภาพที่ 4.258

ภาพที่ 4.257

ภาพที่ 4.256

ภาพที่ 4.253 – 4.258 การขึ้นรูปปากน้ำหม้อ

(3) ทำการปรับแต่งพื้นผิวและรูปทรงภายในด้วย “ไม้กวง” และใช้ “ไม้กวง” ขยายความกว้างของปากน้ำหม้อให้กว้างเพิ่มขึ้นประมาณ 1 นิ้ว รวมความกว้างด้านบนเป็น 6 นิ้ว จากนั้นปรับแต่งพื้นผิวภายนอกให้เชื่อมกันด้วยพลาสติกขูดผิวดิน และแต่งผิวดินด้านนอกให้เรียบอีกครั้งด้วย “ไม้ปาด”

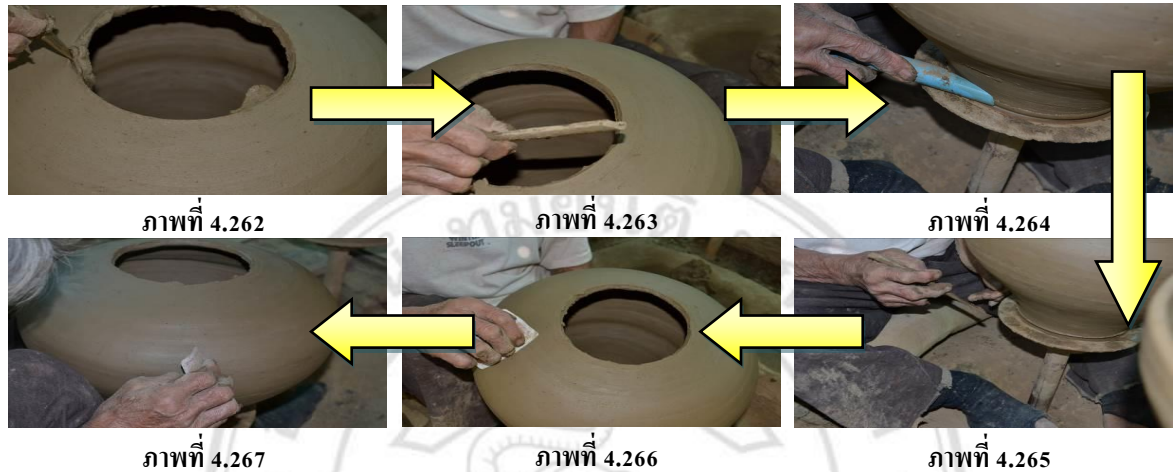
ภาพที่ 4.259

ภาพที่ 4.260

ภาพที่ 4.261

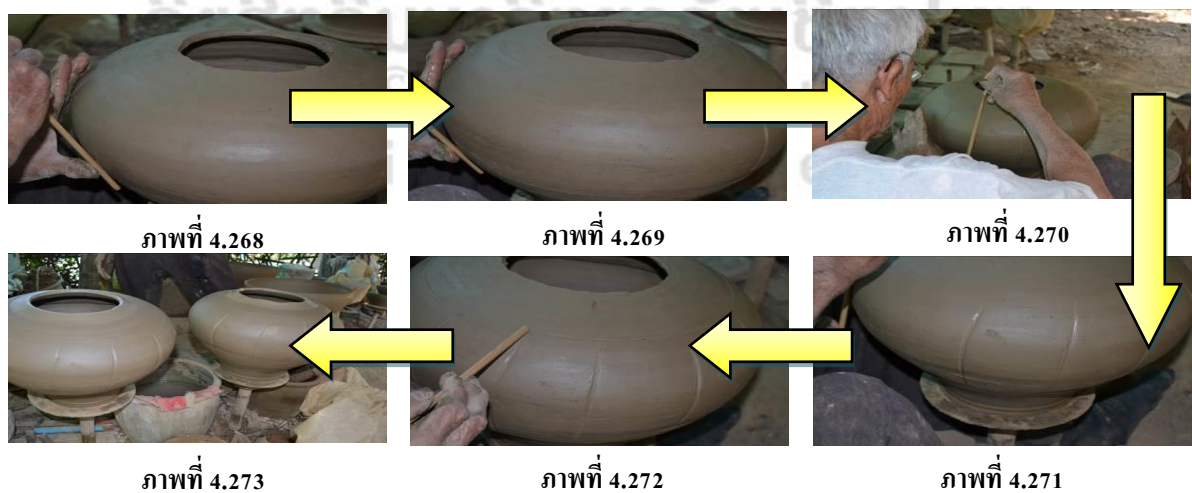
ภาพที่ 4.259 – 4.261 การขยายความกว้างส่วนปากน้ำหม้อและปรับผิวดินน้ำหม้อให้เชื่อมกัน

(4) ทำการปรับแต่งผิวดินด้านนอกและตัดขอบปากน้ำหม้อให้เรียบด้วย “ไม้ปาด” จากนั้นใช้ “ไม้แฉวงกลม” ขูดดินที่ฐานให้เกิดเป็นลอนโค้งตามทรงของฐานน้ำหม้อ และใช้ “ไม้ปาด” ขูดดินบริเวณฐานหม้อที่ติดกับเป็น “จึก” ออกเป็นร่อง จากนั้นใช้พลาสติกคลุมผิวดินให้เรียบอีกครั้งหนึ่ง

ภาพที่ 4.262 – 4.267 การแต่งผิวดินลำตัวของน้ำหม้อ

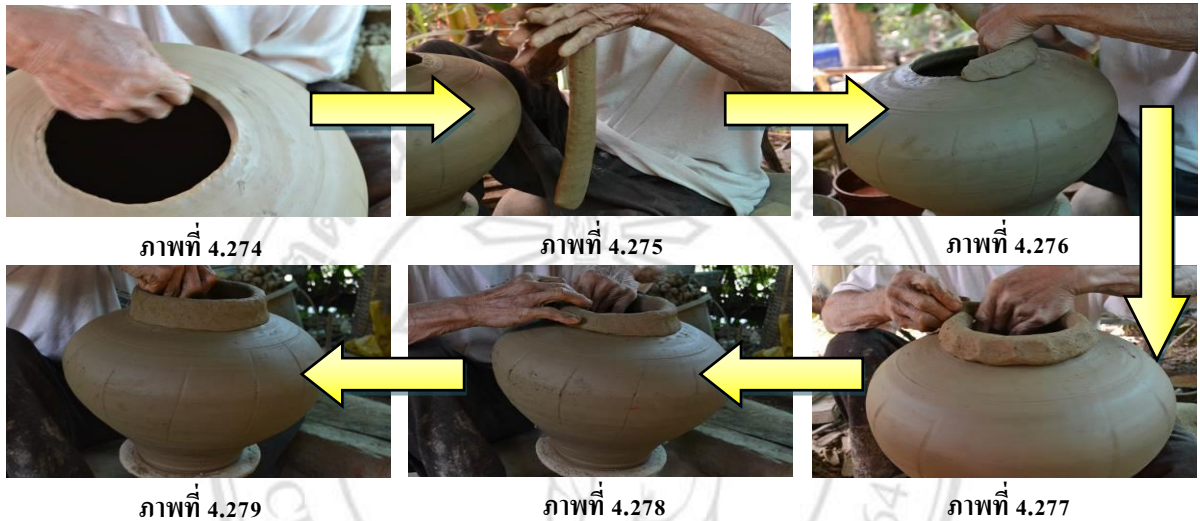
(5) ใช้ “ไม้แต่งกลีบ” กดลงบนลำตัวน้ำหม้อให้เป็นร่อง โดยทาบไม้บริเวณส่วนที่ผองออกและใช้นิ้วหัวแม่มือซ้ายกดที่ด้ามไม้และใช้นิ้วหัวแม่มือขวาดันไม้ ทาบให้เป็นร่องจากด้านล่างขึ้นด้านบนและทำให้ครบรอบลำตัวน้ำหม้อ และใช้ด้าม “ไม้แต่งกลีบ” กดตรงผิวดินด้านบนรอยที่ประทับไว้ โดยหมุนเป็น “จึก” ให้วนรอบลำตัวน้ำหม้อ เพื่อให้เกิดรอยวงกลมบนลำตัวน้ำหม้อ จากนั้นนำน้ำหม้อไปตากเพื่อให้เนื้อดินแห้งหมาด (ประมาณ 1 ชั่วโมงหรือตามสภาพอากาศ) เพื่อขึ้นรูปส่วนต่อไป

ภาพที่ 4.268 – 4.273 การกดร่องบนลำตัวน้ำหม้อ

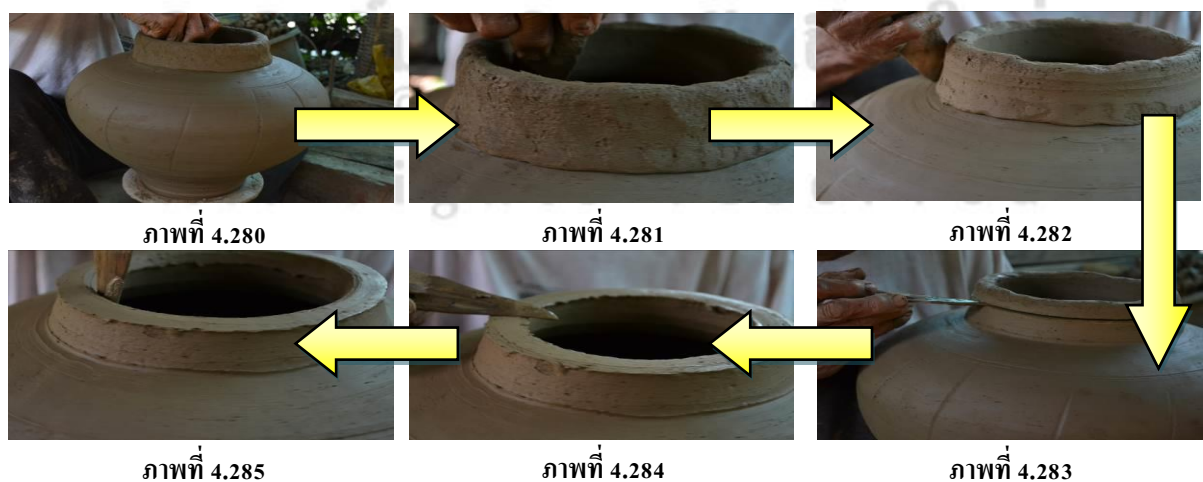
4) การขึ้นรูปส่วนปากน้ำหม้อ

(1) นำน้ำหม้อที่ปั้นทิ้งไว้มาวางที่เป็น “จี้ก” และใช้นิ้วหัวแม่มือขวา กดผิวดินที่ขอบปากของน้ำหม้อให้อ่อนตัวลง โดยใช้มือซ้ายหมุนเป็น “จี้ก” ปรคองน้ำหม้อ และทำจนครบรอบของน้ำหม้อ และทำการต่อส่วนปากน้ำหม้อ โดยปั้นดินเส้นขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5 นิ้ว ยาว 1 ฟุต (12 นิ้ว) และติดเส้นดินลงบนขอบปากน้ำหม้อที่ได้กดไว้ หลังจากนั้นใช้นิ้วหัวแม่มือขวาบิบบเส้นดินให้สูงขึ้นอีกประมาณ 2 นิ้ว

ภาพที่ 4.274 – 4.279 การติดดินเพื่อขึ้นรูปส่วนปากน้ำหม้อ

(2) ใช้ “ไม้กวง” ปรับผิวด้านในและด้านนอกให้เรียบและติดกับปากของน้ำหม้อให้เนื้อดินติดเป็นเนื้อเดียวกัน และใช้ “ไม้ปาด” ขาดขอบดินและแต่งผิวดินให้เรียบทั้งภายในและภายนอกของขอบปากน้ำหม้อ

ภาพที่ 4.280 – 4.285 การขึ้นรูปและตัดขอบส่วนปากน้ำหม้อ

(3) ใช้ผ้าชุบน้ำทาขอบปากน้ำหม้อให้ครบรอบ แล้ว “ไม้ปาด” ชูบริเวณบ่าหม้อให้เป็นเส้น และใช้ผ้าชุบน้ำกดลงบนผิวดินที่ขอบปากให้เกิดแถบดินกว้างประมาณ 1.5 นิ้ว หนาประมาณ 0.5 นิ้ว และใช้ผ้าชุบน้ำเกลี่ยผิวดินให้เรียบเหนือเส้นดินที่ได้กดลงบนบ่าหม้อ และนำน้ำหม้อไปตากให้เนื้อดินแห้งหมาด (ประมาณ 1 ชั่วโมงหรือตามสภาพอากาศ) เพื่อการเตรียมการตกแต่ง และการกดแกะลายต่อไป

ภาพที่ 4.286

ภาพที่ 4.287

ภาพที่ 4.289

ภาพที่ 4.288

ภาพที่ 4.290

ภาพที่ 4.291

ภาพที่ 4.286 – 4.291 การกดขอบปากน้ำหม้อและเกลี่ยผิวดินส่วนปากน้ำหม้อให้เชื่อมกัน

5) การขึ้นรูปฝาน้ำหม้อ

(1) ปั้นเส้นดินขนาดผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5 นิ้ว ยาวประมาณ 1 ฟุต (12 นิ้ว) ตัดลงบนแป้น “จ้ำก” และปั้นเส้นดินขนาดเดียวกันมาติดอีกชั้น โดยใช้นิ้วหัวแม่มือซ้าย บีบดินเส้นที่นำมาต่อให้ติดเป็นเนื้อเดียวกันและบีบเส้นดิน เพื่อขยายสูงเพิ่มขึ้นประมาณ 6 นิ้ว

ภาพที่ 4.292

ภาพที่ 4.293

ภาพที่ 4.294

ภาพที่ 4.296

ภาพที่ 4.295

ภาพที่ 4.292 – 4.296 การขึ้นฐานฝาน้ำหม้อ

(2) ใช้ “ไม้กวง” ปรับผิวดินด้านในให้เรียบ และปรับผิวดินด้านนอกให้เรียบด้วย “ไม้ปาด” และใช้ “ไม้กวง” ดันผิวดินด้านในให้พองออกตรงกลางฐานฝาน้ำหม้อ แล้วใช้ “ไม้กวง” รวบผิวดินส่วนบนให้หุบเข้าและนิ้วหัวแม่มือซ้ายและขวาบีบดินด้านบนให้หุบเข้า โดยให้มีช่องด้านบนขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 นิ้ว

ภาพที่ 4.297

ภาพที่ 4.298

ภาพที่ 4.299

ภาพที่ 4.301

ภาพที่ 4.300

ภาพที่ 2.297 – 4.301 การต่อความยาวฝาน้ำหม้อ

(3) นำดินเส้นขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว ยาวประมาณ 1 ฟุต (12 นิ้ว) ต่อเพิ่มความสูงของผนัง โดยใช้นิ้วหัวแม่มือมือซ้ายและขวาบีบเส้นดินให้บาง และสอบเข้าเป็นยอดแหลม เหลือช่องเปิดด้านบนเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 นิ้ว

ภาพที่ 4.302

ภาพที่ 4.303

ภาพที่ 4.304

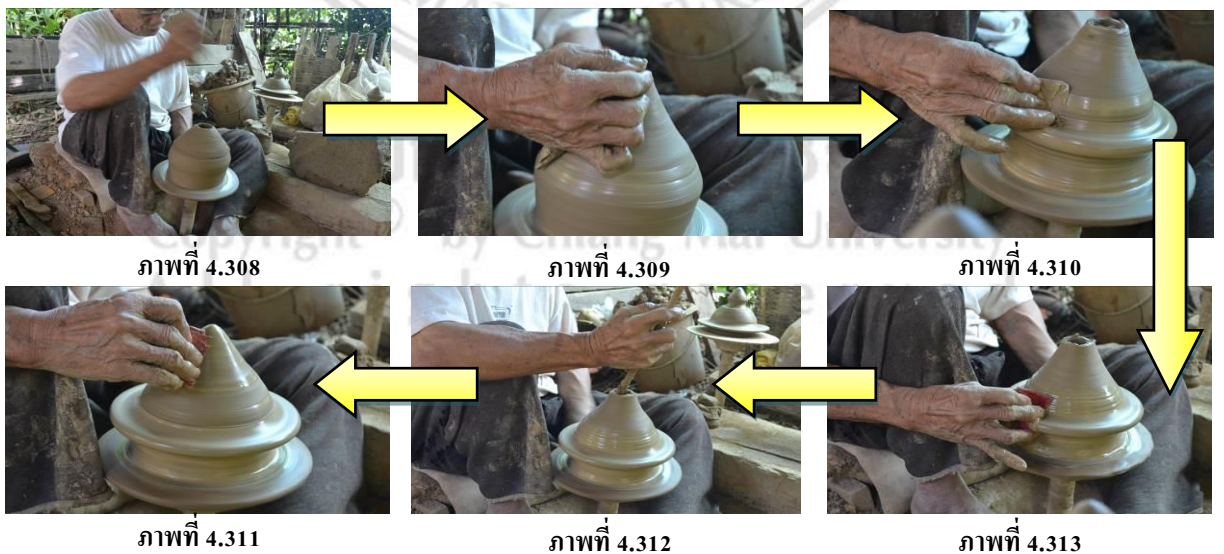
ภาพที่ 4.307

ภาพที่ 4.306

ภาพที่ 4.305

ภาพที่ 4.302 – 4.307 การขึ้นรูปส่วนยอดฝาหม้อ

(4) ใช้ “ไม้ปาด” ปรับผิวดินด้านนอกให้เรียบ และใช้ผ้าชุบน้ำกดแต่งรูปทรงจากด้านนอก โดยใช้นิ้วชี้ นิ้วกลาง และนิ้วนาง กดดินส่วนที่พองตรงกลางให้เกิดปึกให้แบน ยื่นออกและทำให้ด้านบนเป็นยอดแหลมรูปทรงคล้ายหมวกทหารโบราณ และใช้ “ไม้กวาง” แต่งผิวดินด้านในให้เรียบ จากนั้นใช้ผ้าชุบน้ำบีบผิวดินส่วนยอดให้ปิดสนิท

ภาพที่ 4.308

ภาพที่ 4.309

ภาพที่ 4.310

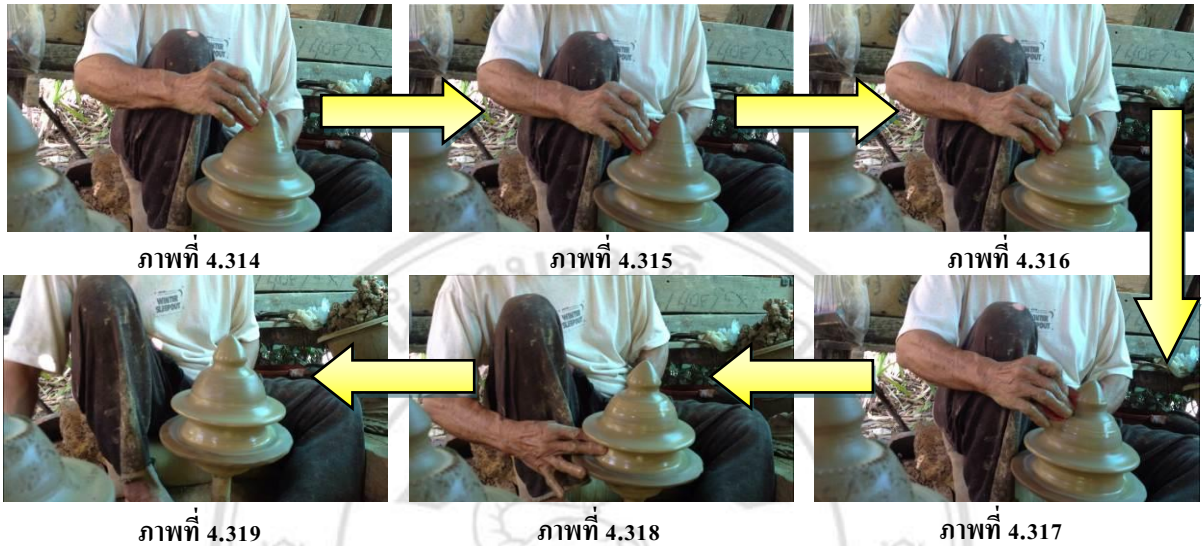
ภาพที่ 4.311

ภาพที่ 4.312

ภาพที่ 4.313

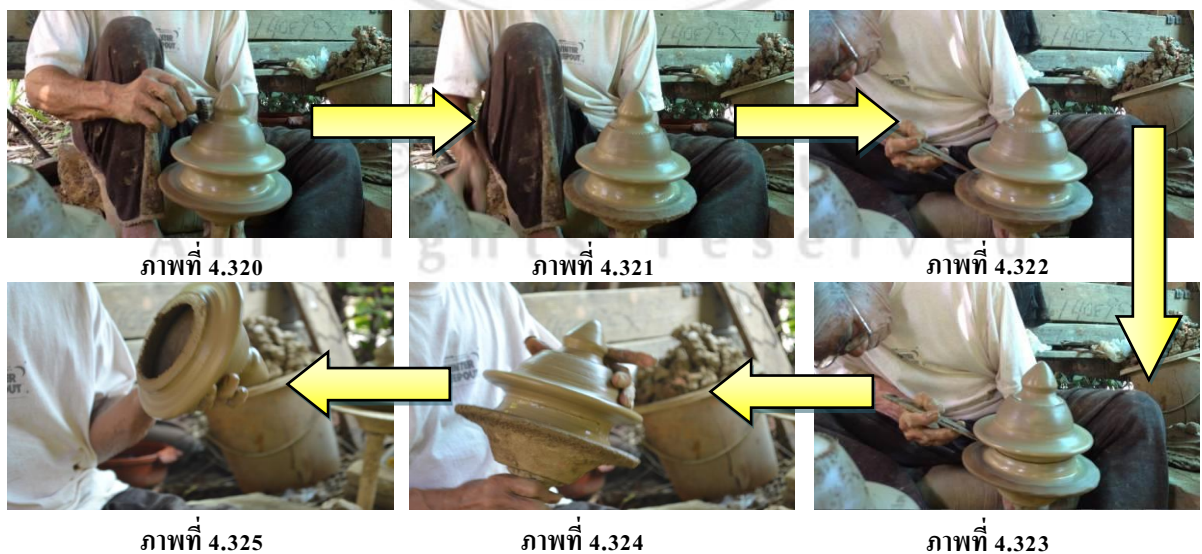
ภาพที่ 4.308 – 4.313 การทำปึกและเตรียมขึ้นรูปยอดฝาหม้อ

(5) ใช้ผ้าชุบน้ำกดผิวดินส่วนยอดให้เป็นยอดแหลม โดยกดผิวดินให้ลึกเข้าไปประมาณ 1 นิ้ว เพื่อเป็นฐานส่วนยอดฝาสำหรับกดลาย หลังจากนั้นใช้ผ้าชุบน้ำลูบดินบริเวณส่วนฐานของฝาน้ำหม้อให้เรียบอีกครั้งหนึ่ง

ภาพที่ 4.314 – 4.319 การขึ้นรูปส่วนยอดของฝาน้ำหม้อ

(6) ใช้ลูกกลิ้ง “ลายเล็ก” กดกลิ้งลายเป็นขีดสั้นๆ ลงบนฐานของยอดฝามีลักษณะคล้ายหัดเม็ด จากนั้นจึงใช้ “ไม้ปาด” ตัดดินใต้ปีกของฝาน้ำหม้อต่ำลงมาประมาณ 1 นิ้ว เพื่อให้เหลือเป็นขาของฝาน้ำหม้อ ซึ่งจะยกให้ส่วนปีกฝาน้ำหม้อลอยขึ้นจากพื้นและเป็นตัวล็อกไม่ให้ฝาน้ำหม้อเลื่อนหลุดจากปากหม้อได้ง่ายเวลาชกหรือเอียงน้ำหม้อ

ภาพที่ 4.320 – 4.325 การกดลายและทำส่วนขาฝาน้ำหม้อ

(7) คึงฝาน้ำหม้อให้แยกออกจากเป็น “จ๊ก” แล้วใช้นิ้วซ้ายลูบขอบดินที่ตัดด้วย “ไม้ปาด” ให้เรียบ แล้วนำฝาน้ำหม้อไปวางบนแป้น “จ๊ก” ตามเดิม หลังจากนั้น นำแป้น “จ๊ก” ที่มีฝาน้ำหม้อที่ขึ้นรูปเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไปตากเพื่อให้เนื้อดินแห้งหมาด (ประมาณ 1 ชั่วโมงหรือตามสภาพอากาศ) เพื่อเตรียมการตกแต่งต่อไป

ภาพที่ 4.326

ภาพที่ 4.327

ภาพที่ 4.329

ภาพที่ 4.328

ภาพที่ 4.330

ภาพที่ 4.331

ภาพที่ 4.326 – 4.331 การตกแต่งผิวส่วนขาน้ำหม้อ และการตากฝาน้ำหม้อเพื่อทำการตกแต่ง

3) การตกแต่งเครื่องปั้นดินเผา

กระบวนการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกง ยังคงสืบทอดวิธีการปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ซึ่งเทคนิคและกระบวนการการตกแต่งเป็นเทคนิคที่เรียบง่าย และมีการใช้กันในงานเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านในหลายวัฒนธรรมทั่วโลก แต่เทคนิคการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกงได้สอดแทรกสิ่งที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มเติมเข้าไป ในด้านวัตถุดิบ อุปกรณ์ เทคนิค ตลอดจนลวดลาย อันเป็นรูปสัญลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นที่รู้จัก และได้รับการยอมรับในความงามแบบศิลปะพื้นบ้านมาช้านาน และปัจจุบันยังคงรูปแบบการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผา และมีการดัดแปลงวิธีการให้สอดคล้องตามการเปลี่ยนแปลงของวัตถุดิบ เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อม โดยขั้นตอนการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกงในปัจจุบันเป็น ดังนี้

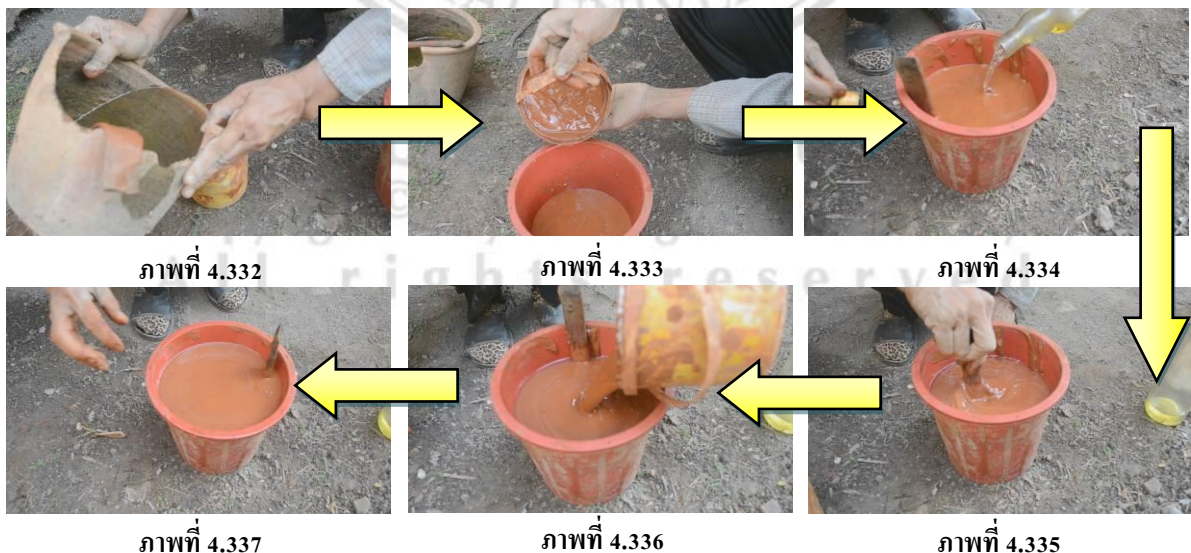
- 1) การทาสีเครื่องปั้นดินเผาด้วยน้ำดินแดง
- 2) การกดประทับลาย และการแกะลายเครื่องปั้นดินเผา
- 3) การขัดผิวเครื่องปั้นดินเผา

สำหรับรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนเป็นไปตามลำดับ ดังนี้

1) การทาสีเครื่องปั้นดินเผาด้วยน้ำดินแดง

(1) นำผงดินแดงละเอียดมาผสมกับน้ำและน้ำมัน โขลา โดยใช้อัตราส่วนคือ ผงดินแดง 1 ส่วน คือน้ำมันเบนซิน 10 ส่วน และผสมกันไม่ให้ น้ำที่ผสมใส่ไปหรือขึ้นกินไป

สำหรับน้ำดินแดงที่ผสมแล้ว หากใช้ไม่หมดจะใส่ภาชนะปิดฝาเก็บไว้ เพื่อจะนำมาใช้ใหม่ โดยเติมน้ำหรือน้ำมันเบนซินลงไปให้มีความเข้มข้นที่เหมาะสมต่อการใช้งาน

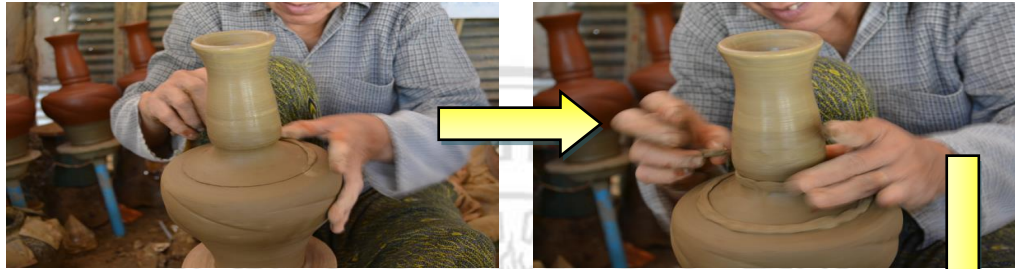

ภาพที่ 4.332 – 4.337 การผสมผงดินแดงกับน้ำมันเบนซิน เพื่อทำน้ำดินแดงทาสี

(2) นำน้ำดินแดงที่ผสมแล้วนำมาเผาที่เครื่องปั้นดินเผา ดังนี้

(2.1) การทำน้ำดินแดงบนน้ำตัน

(1) นำน้ำตัน และฝาที่ขึ้นรูปแล้ว มาติดดินเส้นขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางขนาด 1 นิ้ว และใช้มือกดให้แบนเป็นแถบนูนสำหรับการแกะลายไว้บนปากของน้ำตัน

ภาพที่ 4.338

ภาพที่ 4.339

ภาพที่ 4.340

ภาพที่ 4.341

ภาพที่ 4.338 – 4.341 การติดดินเส้นบนน้ำตัน เพื่อเตรียมการตกแต่งและกดลาย

(2) ใช้เศษผ้าขนาด 3 x 5 นิ้ว จุ่มน้ำดินแดงแล้วทาบนลำตัวน้ำตัน โดยเว้นส่วนขาที่ติดกับ “จ้าก” ไว้ประมาณ 1.5 นิ้ว หลังจากนั้นทาบริเวณส่วนคอ น้ำตัน โดยทำการหมุน “จ้าก” ด้วยมือซ้าย ส่วนมือขวาทาน้ำดิน และขยับตำแหน่งการทาชี้ลงโดยไม่ต้องหมุนตามแป้น และทาเฉพาะผิวภายนอกของน้ำตันเท่านั้นรวมทั้งฝาน้ำตันด้วย

ภาพที่ 4.342

ภาพที่ 4.343

ภาพที่ 4.344

ภาพที่ 4.342 – 4.344 การทำน้ำดินแดงลงบนน้ำตันและฝาน้ำตัน

(3) นำน้ำดินและฝาน้ำดิน ไปตากลมให้น้ำดินแดงแห้งหมด สังเกตได้จากสีของน้ำดินแดงที่เรียบเนียนไปกับผิวด้านนอกและมีสีจางลง (ประมาณ 1 ชั่วโมง หรือตามสภาพอากาศ) ก่อนที่จะทำการตกแต่งด้วยการกดประทับและแกะลายและการขีดผิวต่อไป

ภาพที่ 4.345

ภาพที่ 4.346

ภาพที่ 4.345 – 4.346 น้ำดินที่ผ่านการตากลม เพื่อเตรียมการประทับลายและแกะลาย

(2.2) การทำน้ำดินแดงบนน้ำหม้อ

(1) นำลำตัวน้ำหม้อที่ดินเนื้อแข็งแล้วติด “แรว” โดยทำการปั้นดิน เส้นขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5 นิ้ว ยาว 1 ฟุต (12 นิ้ว) มาติดบนบ่าน้ำหม้อและกดดินเส้นที่ติดด้วย นิ้วหัวแม่มือซ้ายให้มีความกว้างประมาณ 1 นิ้ว ทำเช่นนี้จนครบรอบบ่าน้ำหม้อ และใช้ “ไม้ปาด” เกลี่ยแถบดินที่ได้กดไว้ให้เรียบและขยายดินเส้นให้กว้างขึ้นอีกประมาณ 2 นิ้ว โดยหมุนเป็น “จัก” ให้ครบรอบดินเส้นที่ติดกับบ่าของน้ำหม้อ เพื่อเตรียมในการกดลายน้ำหม้อ

ภาพที่ 4.347

ภาพที่ 4.348

ภาพที่ 4.349

ภาพที่ 4.352

ภาพที่ 4.351

ภาพที่ 4.350

ภาพที่ 4.347 – 4.352 การติด “แรว” บนน้ำหม้อ

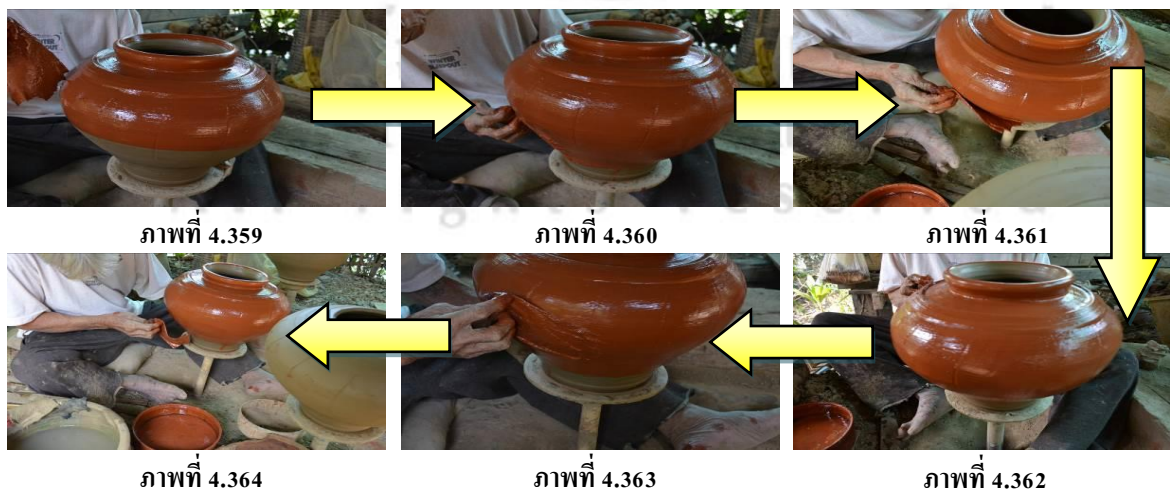
สำหรับการติด “แรว” ในขั้นตอนนี้สามารถใช้กระบอกรีดดินเส้น
 ก็ได้ (กรณีที่ยังไม่เชี่ยวชาญในการทำ “แรว” ด้วยมือให้มีความแม่นยำได้)

(2) ใช้ผ้าชุบน้ำกดดินเส้นที่ติดไว้ให้เป็นร่องที่นูนขึ้นระหว่าง
 ขอบปากและดินเส้นด้านล่างเหนือบ่าน้ำหม้อประมาณ 0.5 นิ้ว และใช้เศษผ้าขนาด 3 x 5 นิ้ว จุ่มน้ำ
 ดินแดงแล้วทาบนขอบปากและบ่าน้ำหม้อ โดยใช้มือขวาจับผ้าชุบน้ำดินแดงวางทาบน และหมุนเป็น
 “จึก” ด้วยมือซ้าย จนครบรอบผิวด้านนอกของขอบปากและบ่าน้ำหม้อ

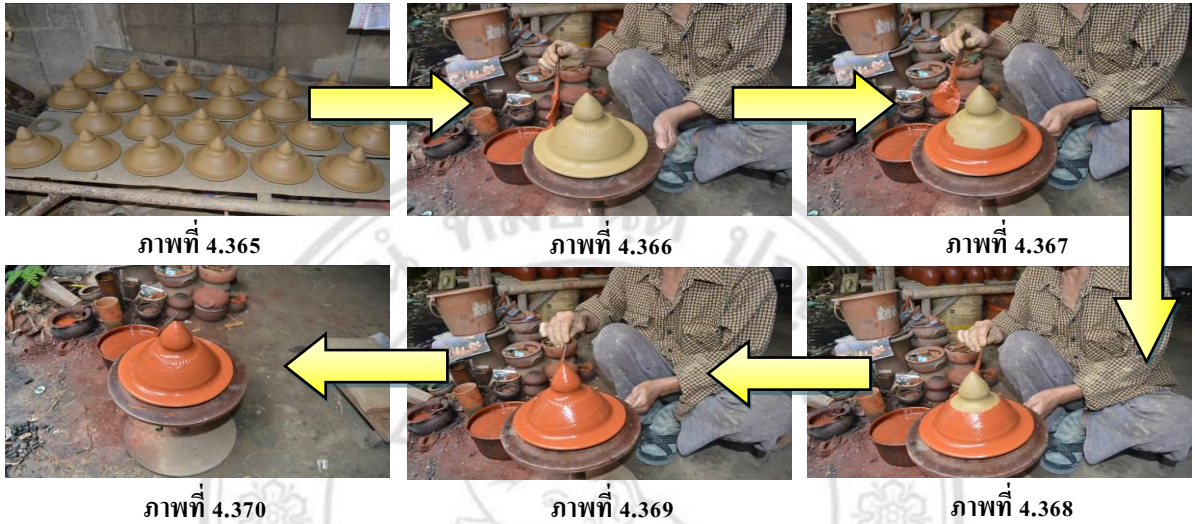
ภาพที่ 4.353 – 4.358 การทาสีขอบปากและบ่าของน้ำหม้อ

(3) ทาน้ำดินแดงบริเวณลำตัวน้ำหม้อ โดยใช้เศษผ้าขนาด 3 x 5 นิ้ว
 จุ่มน้ำดินแดงแล้วทาบนลำตัวน้ำหม้อและเว้นส่วนขาที่ติดกับ “จึก” ไว้ประมาณ 1.5 นิ้ว โดยทำการ
 หมุน “จึก” ด้วยมือซ้าย ส่วนมือขวาใช้ผ้าชุบน้ำดินแดงทาจนครบรอบผิวด้านนอกของลำตัวน้ำหม้อ

ภาพที่ 4.359 – 4.364 การทาสีลำตัวของน้ำหม้อ

(4) นำฝาน้ำหม้อที่ขึ้นรูปและตากให้แห้งแล้ว มาทาน้ำดินแดง โดยใช้เศษผ้าขนาด 3 x 5 นิ้ว จุ่มน้ำดินแดงแล้วทาบนยอดจนถึงขอบปีกฝาน้ำหม้อ โดยทาสีให้ทั่ว ผิวดินด้านนอกของฝาน้ำหม้อ โดยเว้นส่วนขาที่ติดกับ “จึก” ไว้ประมาณ 1.5 นิ้ว โดยทำการหมุน “จึก” ด้วยมือซ้าย ส่วนมือขวาใช้ผ้าชุบน้ำดินแดง

ภาพที่ 4.365

ภาพที่ 4.366

ภาพที่ 4.367

ภาพที่ 4.370

ภาพที่ 4.369

ภาพที่ 4.368

ภาพที่ 4.365 – 4.370 การทาสีฝาน้ำหม้อ

(5) นำลำตัวน้ำหม้อและฝาไปตากแดดให้น้ำดินแดงแห้งหมด สังเกตได้จากสีของน้ำดินแดงที่เรียบเนียนไปกับผิวด้านนอกและมีสีจางลง (ประมาณ 1 ชั่วโมง หรือตามสภาพอากาศ) ก่อนที่จะนำลำตัวน้ำหม้อมาทำการกดและแกะลาย และการขัดผิวต่อไป

ภาพที่ 4.371

ภาพที่ 4.372

ภาพที่ 4.373

ภาพที่ 4.376

ภาพที่ 4.375

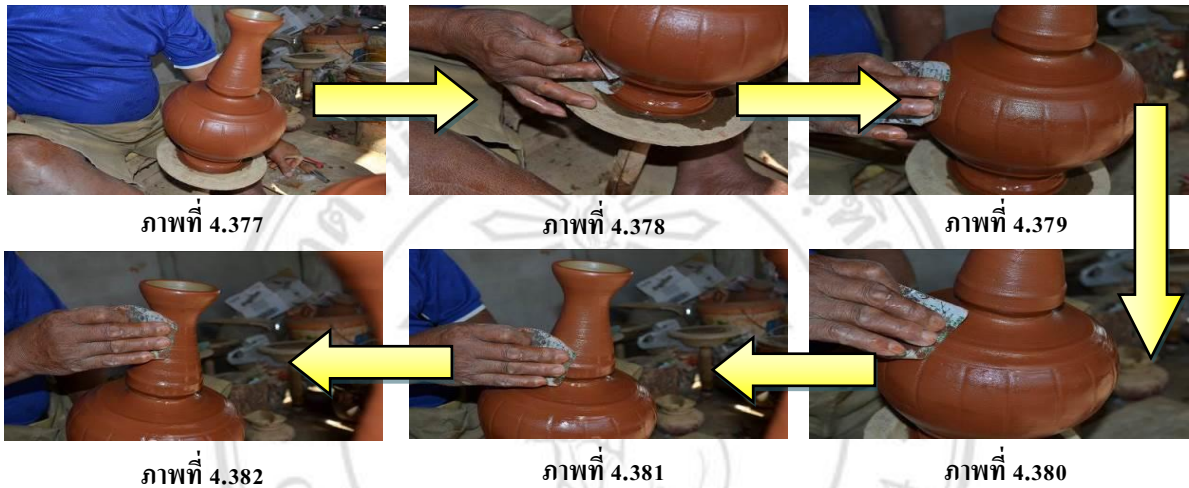
ภาพที่ 4.374

ภาพที่ 4.371 – 4.376 การตากลำตัวและฝาน้ำหม้อที่ทาสีเสร็จแล้ว

2) การกดประทับและแกะลาย

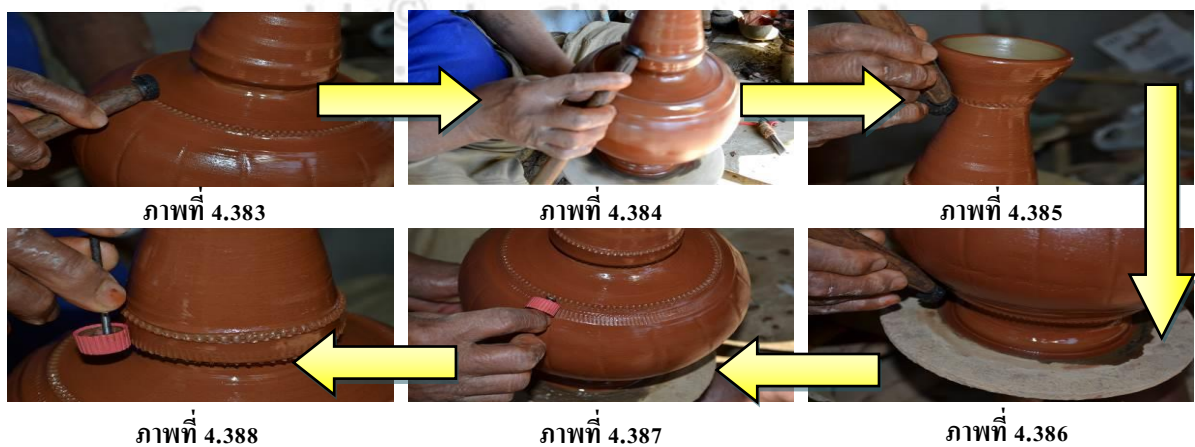
(2.1) การกดประทับและแกะลายน้ำตัน

(1) นำน้ำตันที่ทาน้ำดินแดงและตากให้เนื้อดินแห้งหมาดมาติดบนแป้น “จัก” มาวางบนแท่นหมุน โดยขัดผิวบ่า ลำตัว และคอปองน้ำตันให้เรียบและขึ้นเงา เพื่อเตรียมกดประทับและแกะลายน้ำตันด้วยถุงพลาสติกเนื้อบางดูตามซอกมุมของบ่า ลำตัว และคอปองน้ำตันให้ขึ้นเงาด้วยมือขวา ในขณะที่มือซ้ายหมุนแป้น “จัก” ทำเช่นนี้ให้ครบรอบลำตัวของน้ำตัน

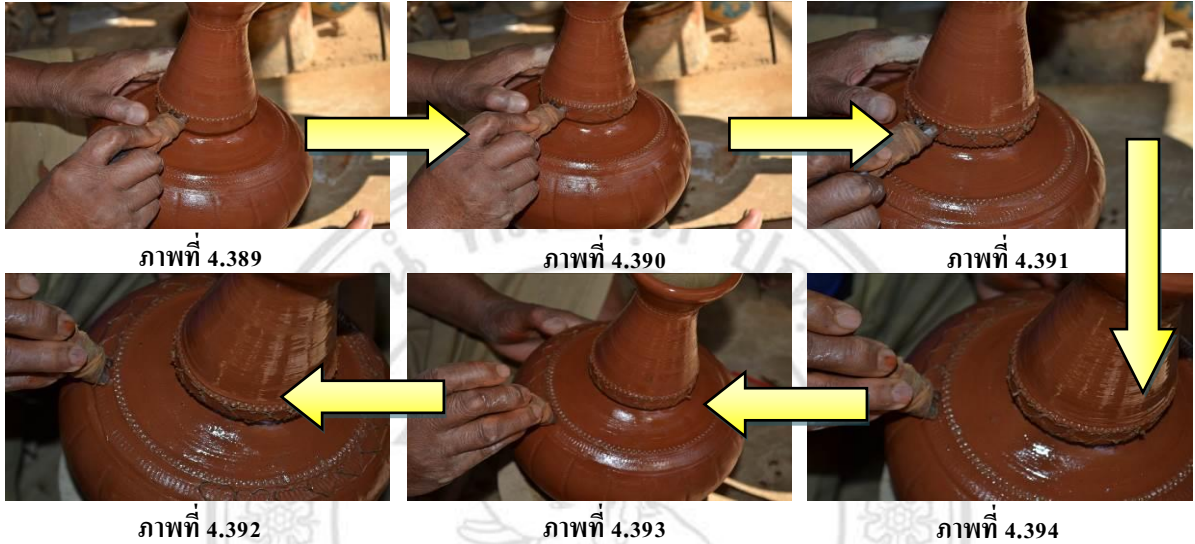
ภาพที่ 4.377 – 4.382 การขัดผิวน้ำตัน เพื่อเตรียมกดประทับแกะลาย

(2) ใช้ลูกกลิ้ง “ลายใหญ่” กลิ้งลายลงบนขอบบ่าด้านของน้ำตัน ขอบด้านบนคอปอง ขอบล่างปากน้ำตัน และฐานของน้ำตัน โดยกลิ้งลายให้สูงจากฐานน้ำตัน ประมาณ 1 นิ้ว จากนั้นใช้ลูกกลิ้ง “ลายขง” กลิ้งลายที่ขอบด้านล่างของขอบบ่าและคอปอง โดยกลิ้งลายให้อยู่ด้านล่างของ “ลายใหญ่” โดยใช้มือขวาในการจับอุปกรณ์กลิ้ง และใช้มือซ้ายหมุนแป้น “จัก” จนรอบน้ำตัน

ภาพที่ 4.383 – 4.388 การกลิ้งลายขอบบ่าและส่วนก้นของน้ำหม้อ

(3) ใช้อุปกรณ์ “ป้อมดอก” กดลงบนดินเส้นที่กดคล้ายด้วย “ลายใหญ่” บนขอบคอปองและปากของน้ำตัน โดยใช้อุปกรณ์ “ป้อมดอก” กดดินเส้นเป็นรูปใบโพธิ์ลงในเนื้อดินที่ได้ตัดไว้ โดยมีความลึกประมาณ 0.5 นิ้ว โดยใช้มือขวาในการจับอุปกรณ์ “ป้อมดอก” กดคล้าย และใช้มือซ้ายหมุนแป้น “จ้ำก” จนกดคล้ายครบรอบของน้ำตัน

ภาพที่ 4.389

ภาพที่ 4.390

ภาพที่ 4.391

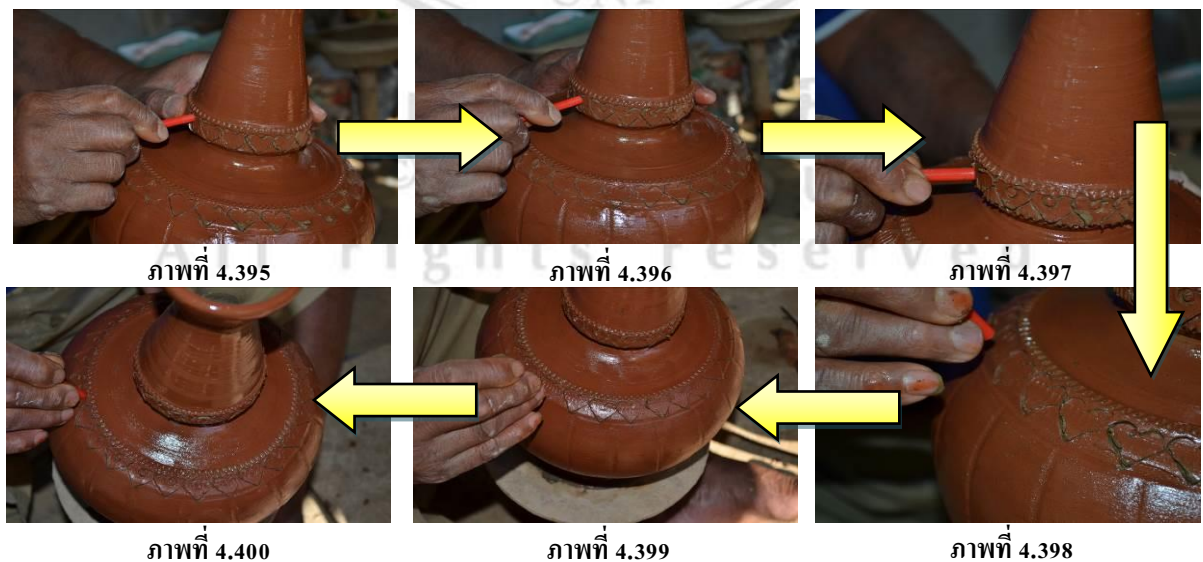
ภาพที่ 4.392

ภาพที่ 4.393

ภาพที่ 4.394

ภาพที่ 4.389 – 4.394 การกดคล้ายด้วย “ป้อมดอก” ที่ปากและคอปองน้ำตัน

(4) ใช้อุปกรณ์ “แทงรู” แทงลงไปตัดลายรูปวงกลมลงกลางขอบบนของลายใบโพธิ์ที่ได้กดไว้บนขอบปากและคอปองของน้ำหม้อ โดยใช้มือขวาจับอุปกรณ์ “แทงรู” และใช้มือซ้ายหมุนแป้น “จ้ำก” เพื่อกดคล้ายจนครบรอบของน้ำตัน

ภาพที่ 4.395

ภาพที่ 4.396

ภาพที่ 4.397

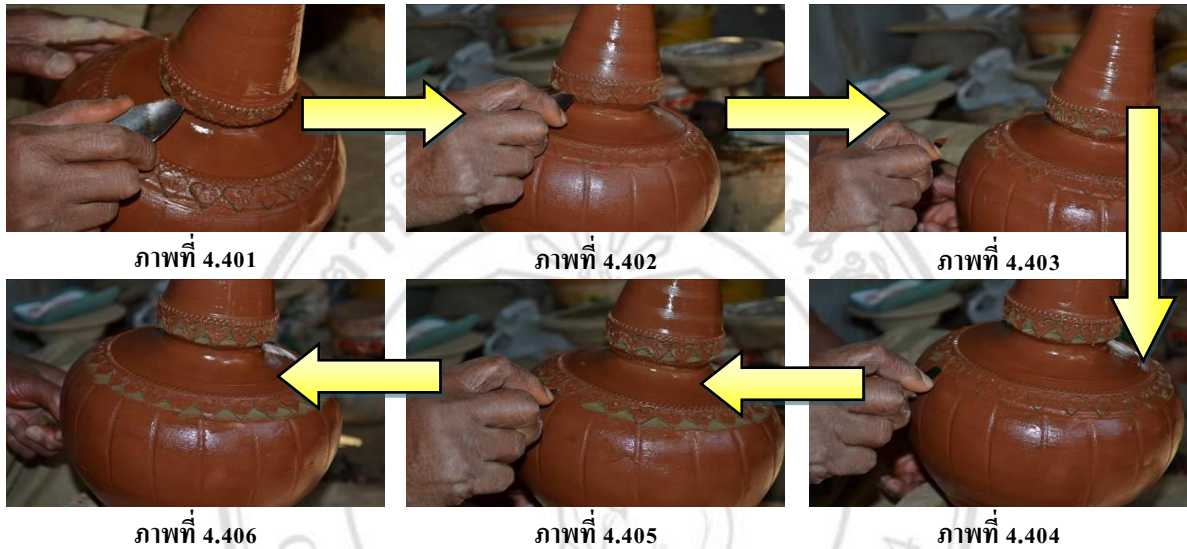
ภาพที่ 4.400

ภาพที่ 4.399

ภาพที่ 4.398

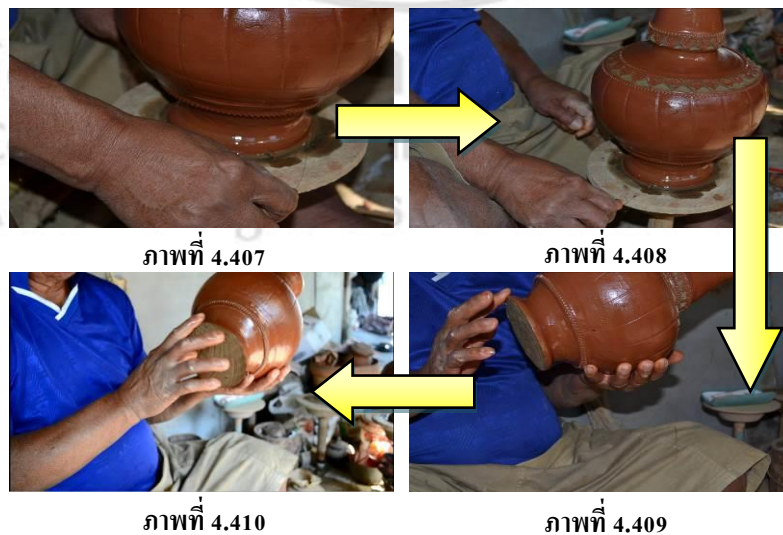
ภาพที่ 4.395 – 4.400 การกดคล้ายด้วยอุปกรณ์ “แทงรู” ที่ปากและคอปองน้ำตัน

(5) ใช้อุปกรณ์ “แกะลาย” แกะดินบริเวณดินเส้นที่ได้แกะลายที่ปาก และคอปองของน้ำตัน โดยแกะดินบริเวณที่เป็นรูปสามเหลี่ยมระหว่างลายใบโพธิ์ที่กลาย ซึ่งจะถืออุปกรณ์ “แกะลาย” ด้วยมือขวาแทงดินตรงฐานของเส้นที่กลายลึกเข้าไปประมาณ 2 เซนติเมตร หรือสุดมุมของช่องระหว่างลายใบโพธิ์และใช้นิ้วชี้กดดินที่ได้แทงไว้แล้วชักเนื้อดินออก หลังจากนั้น ใช้มือซ้ายหมุนแป้น “จ้ำก” ทำการแกะดินออกจนครบรอบบ่าน้ำตันที่ได้ตัดดินเส้นไว้

ภาพที่ 4.401 – 4.406 การใช้อุปกรณ์ “แกะลาย” แกะลายปากและคอปองน้ำตัน

(6) ตัดก้นน้ำหม้อให้หลุดออกจากแป้น “จ้ำก” ด้วยเส้นเอ็นหรือลวดเส้นเล็ก หลังจากนั้น ทำการปรับผิวขอบก้นให้เรียบด้วยนิ้วชี้มือขวา และถือลำตัวน้ำตันด้วยมือขวา เพื่อกันน้ำตันลื่นหลุดออกจากมือ

ภาพที่ 4.407 – 4.410 การตัดและตกแต่งก้นน้ำตัน เพื่อเตรียมการตากและขัดผิว

(7) นำน้ำต้นที่กดประทับและแกะลายเสร็จแล้วไปตากให้น้ำดินและเนื้อดินของต้นน้ำต้นแห้งหมาด สังเกตได้จากสีของน้ำดินแดงที่เรียบเนียนไปกับผิวด้านนอกและมีสีจางลง (ประมาณ 1 ชั่วโมง หรือตามสภาพอากาศ) เพื่อเตรียมสำหรับการขัดผิวต่อไป

ภาพที่ 4.411

ภาพที่ 4.412

ภาพที่ 4.411 – 4.412 การตากลำตัวน้ำต้น เพื่อเตรียมการขัดผิว

(2.2) การกดประทับและแกะลายน้ำหม้อ

(1) นำน้ำหม้อที่ทาสีและตากแดดจนผิวของน้ำหม้อแห้งหมาดที่ติดกับแป้น “จี้ก” มาวางบนแท่นหมุน โดยขัดผิวบ่าน้ำหม้อให้เรียบและขึ้นเงา เพื่อให้กดประทับและแกะลายน้ำหม้อด้วยถุงพลาสติกเนื้อบางดูตามซอกมุมของบ่าน้ำหม้อ และใช้ อุปกรณ์ “จัดมัน” ถูร่องบนลำตัวให้ขึ้นเงา โดยถูร่องน้ำหม้อและเฉียงลำตัวของน้ำหม้อด้วยมือขวา ในขณะที่มือซ้ายหมุนแป้น “จี้ก” ทำเช่นนี้ให้ครบรอบลำตัวของน้ำหม้อ

ภาพที่ 4.413

ภาพที่ 4.414

ภาพที่ 4.415

ภาพที่ 4.418

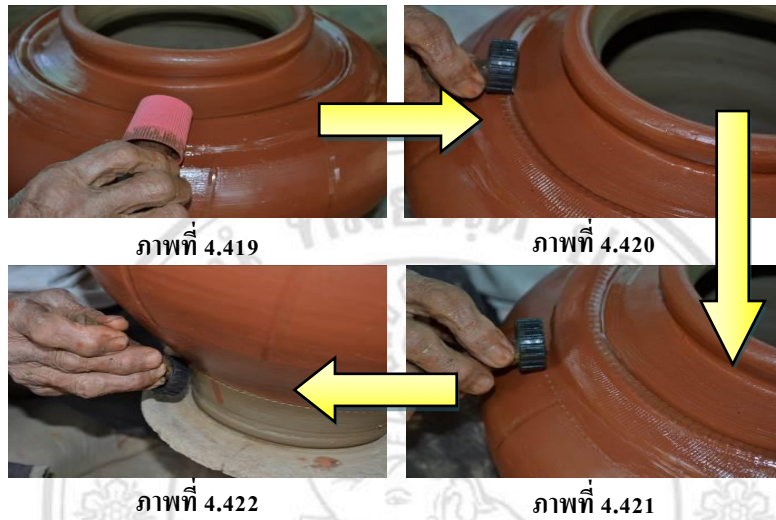
ภาพที่ 4.417

ภาพที่ 4.416

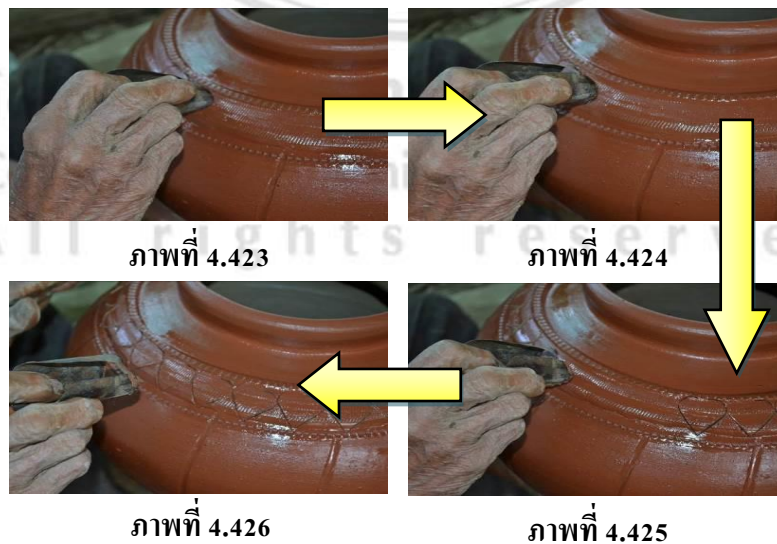
ภาพที่ 4.413 – 4.418 การขัดผิวบ่าน้ำหม้อและขัดร่องน้ำหม้อ เพื่อเตรียมแกะลาย

(2) ใช้ลูกกลิ้ง “ลายใหญ่” กลิ้งบนเส้นดินที่ติดที่จะละลายให้เกิดลายเส้นยาวประมาณ 2 ซม. ขนานกัน โดยทำเป็นวงซ้อนกัน 2 วง จากนั้นใช้ลูกกลิ้ง “ลายเล็ก” กลิ้งลายที่ขอบด้านบนและด้านล่างของเส้นดินที่ละลาย และฐานของน้ำหม้อที่ไม่ได้ทาน้ำดินแดง โดยใช้มือขวาในการจับอุปกรณ์กลาย และใช้มือซ้ายหมุนแป้น “จ๊าก” ให้ครบรอบน้ำหม้อ

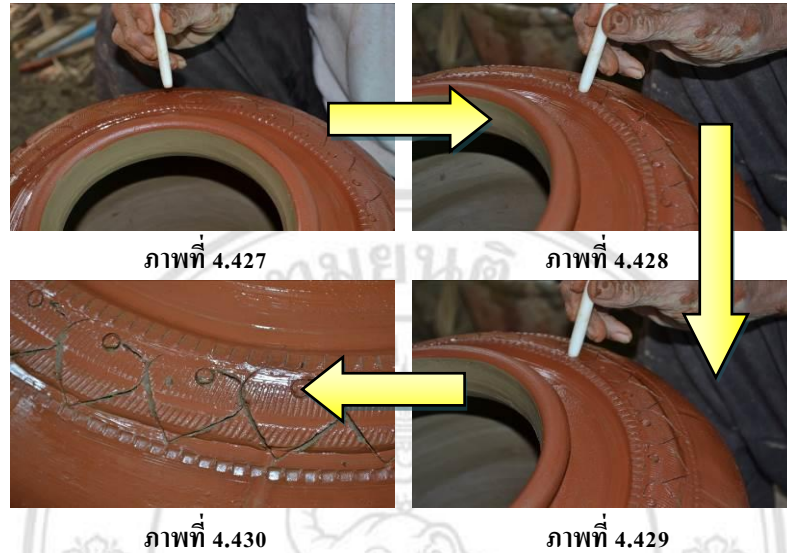
ภาพที่ 4.419 – 4.422 การกลายขอบบ่าและส่วนก้นของน้ำหม้อ

(3) ใช้อุปกรณ์ “ปั้มดอก” กดลงบนเส้นดินที่กลายด้วย “ลายใหญ่” โดยใช้อุปกรณ์ “ปั้มดอก” กดเส้นดินเป็นรูปใบโพธิ์ลงในเนื้อดินที่ได้ติดไว้ โดยมีลึกประมาณ 0.5 นิ้ว หรือเท่ากับความหนาของเส้นดินที่ได้ติดไว้ โดยใช้มือขวาในการจับอุปกรณ์ “ปั้มดอก” กลาย และใช้มือซ้ายหมุนแป้น “จ๊าก” ให้ครบรอบเส้นดินที่ได้ติดไว้บนน้ำหม้อ

ภาพที่ 4.423 – 4.426 การกลายใบโพธิ์ด้วย “ปั้มดอก” ที่บ่าน้ำหม้อ

(4) ใช้อุปกรณ์ “แทงรู” แทงลงไปตัดลายรูปวงกลมลงกลางขอบบนของลายใบโพธิ์ที่ได้กดไว้กดขอบบ่าของน้ำหม้อ โดยใช้มือขวาจับอุปกรณ์ “แทงรู” และใช้มือซ้ายหมุนเป็น “จี้ก” เพื่อกดลายจนครบรอบของน้ำหม้อ

ภาพที่ 4.427 – 4.430 การใช้อุปกรณ์ “แทงรู” กดลายบนขอบบ่าน้ำหม้อ

(5) ใช้อุปกรณ์ “แกะลาย” แกะดินบริเวณเส้นดินที่ได้แกะลายโดยแกะดินบริเวณที่เป็นรูปสามเหลี่ยมระหว่างลายใบโพธิ์ที่กดลาย ซึ่งจะถืออุปกรณ์ “แกะลาย” ด้วยมือขวาแทงดินตรงฐานของเส้นที่กดลายลึกเข้าไปประมาณ 2 เซนติเมตร หรือสุดมุมของช่องระหว่างลายใบโพธิ์และใช้นิ้วชี้กดดินที่ได้แทงไว้แล้วชักเนื้อดินออก หลังจากนั้น ใช้มือซ้ายหมุนเป็น “จี้ก” เพื่อทำการแกะดินออกจนครบรอบของบ่าน้ำหม้อที่ได้ติดเส้นดินไว้

ภาพที่ 4.431 – 4.434 การใช้อุปกรณ์ “แกะลาย” แกะลายบ่าน้ำหม้อ

(6) ตัดก้นน้ำหม้อให้หลุดออกจากแป้น “จ้ำก” ด้วยเส้นเอ็นหรือลวดเส้นเล็ก และปรับผิวขอบก้นให้เรียบด้วย “ไม้ปาด” หลังจากนั้น นำลำตัวน้ำหม้อที่แกะลายเสร็จแล้วไปตาก เพื่อให้ผิวน้ำดินแดงและเนื้อดินของลำตัวต้นน้ำหม้อแห้งเหมาะสำหรับการขัดผิวต่อไป

ภาพที่ 4.435

ภาพที่ 4.436

ภาพที่ 4.437

ภาพที่ 4.435 – 4.437 การตัดและตกแต่งก้นน้ำหม้อ เพื่อเตรียมการขัดผิว

3) การขัดผิว

นำหินแม่น้ำที่มีขนาดพอเหมาะกับเครื่องปั้นดินเผาขัดลงบนผิวเครื่องปั้นดินเผาที่ทำน้ำดินแดงและนำไปตากแดดให้ผิวแห้งหมาดแล้ว โดยเริ่มขัดบริเวณที่แห้งไว เช่น บริเวณปากหรือขอบต่างๆ ของเครื่องปั้นดินเผา หลังจากนั้น จึงเริ่มขัดบริเวณซอกเล็กๆ ของเครื่องปั้นดินเผา สุดท้ายจึงขัดบริเวณบ่าและลำตัวของเครื่องปั้นดินเผา โดยต้องทำการขัดไปในทิศทางเดียวกันเสมอจนผิวเครื่องปั้นดินเผาขึ้นเงาทั่วทั้งชิ้น หากผิวของเครื่องปั้นดินเผาแห้งเกินไปจะใช้ฟองน้ำจุ่มลงในน้ำมันเบนซินก่อนขัด เพื่อให้ผิวของหินขัดลื่น และไม่ทำให้ผิวดินของเครื่องปั้นดินเผาหลุดลอกขณะทำการขัดผิว

ภาพที่ 4.438

ภาพที่ 4.439

ภาพที่ 4.440

ภาพที่ 4.441

ภาพที่ 4.438 – 4.441 การขัดผิวเครื่องปั้นดินเผา

4) การเผาและรรมดำเครื่องปั้นดินเผา

การเผาและรรมดำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกุง นับเป็นวิธีการที่เป็นเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของบ้านเหมืองกุง นับเป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญของช่างผู้เผาเป็นอย่างมาก เนื่องจากเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุงไม่มีอุปกรณ์ช่วยในการควบคุมอุณหภูมิการเผาเหมือนเตาสมัยใหม่ ผู้เผาคงเรียนรู้จากประสบการณ์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ในปัจจุบันชาวบ้านเหมืองกุงยังมีการเผาและรรมดำเครื่องปั้นดินเผา แต่จะทำการเป็นกลุ่มใหญ่ๆ หรือเผาคราวละมากๆ เพื่อความคุ้มค่าในการจัดหาวัสดุทั้งดินและฟืน ตลอดจนลดภาระความเสี่ยงในการแตกหักของเครื่องปั้นดินเผาจากการเผา อีกทั้ง มีจำนวนเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาอยู่ไม่มากเมื่อเทียบกับอดีต อันเนื่องจากปัญหาด้านวัตถุดิบในการเผาหายากและมีราคาแพง รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในการเผาเครื่องปั้นดินเผามีจำนวนน้อย

สำหรับวิธีการเผาและรรมดำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกุงเป็นการเผาเครื่องปั้นดินเผาแบบใช้ไฟต่ำ (อุณหภูมิประมาณ 900 - 1,200 องศาเซลเซียส) เพียงครั้งเดียว โดยไม่มีการเผาเคลือบ เรียกว่า “การเผาแดง” และเน้นการควบคุมไฟในเตาเผา และการคูสีของเครื่องปั้นดินเผาผ่านช่องมองเตาเผา เรียกว่า “การแยมเตา” ให้สอดคล้องกัน เพื่อลดการแตกหักของเครื่องปั้นดินเผาจากการเผา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ยากและอาศัยความชำนาญในการคำนวณเป็นอย่างมาก โดยขั้นตอนการเผาและรรมดำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกุงในปัจจุบันเป็นดังนี้

- 1) การเผาเครื่องปั้นดินเผา
- 2) การรรมดำเครื่องปั้นดินเผา

สำหรับรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนเป็นไปตามลำดับดังนี้

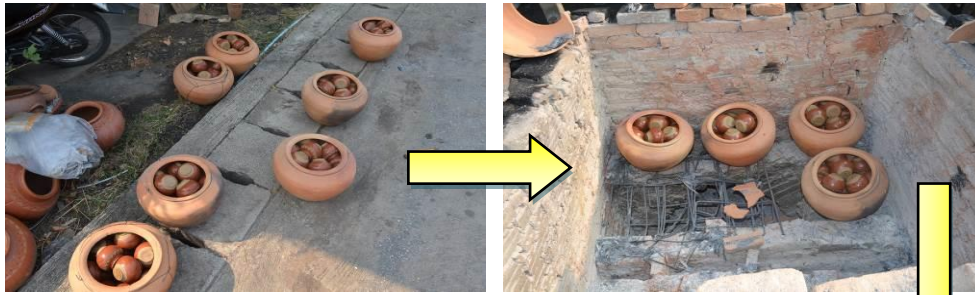
1) การเผาเครื่องปั้นดินเผา

การเผาเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง เป็นการเผาไฟต่ำเพียงครั้งเดียว โดยไม่มีการเผาเคลือบเรียกว่าการเผาแดง ซึ่งการเผาเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกุงจะใช้เตาเผาทั้งสองประเภทตามการประเภทของเครื่องปั้นดินเผา ดังนี้

(1.1) การเผาเครื่องปั้นดินเผาด้วยเตาเผาทางลมร้อนแนวตั้ง

(1) นำเครื่องปั้นดินเผาที่มีขนาดเล็ก เช่น น้ำตั้น ตะเกียง และน้ำหม้อที่ทำสีและขัดผิว บรรจุเข้าเตาที่บริเวณก้นช่องเผาของเตาเผา โดยจะวางเครื่องปั้นดินเผาชี้เข้ากลางวงของเตาเผาและห่างจากผนังเตาเผาลึกน้อยจึงจะวางชั้นต่อไป ส่วนใหญ่มักจะวางประมาณ 3 ชั้น ซึ่งจะมีปริมาณของเครื่องปั้นดินเผาเต็มเตาเผาพอดี สำหรับฝาเครื่องปั้นดินเผาจะบรรจุลงในน้ำหม้อที่ผ่านการเผามาแล้วแล้วไว้ชั้นล่างสุด

ทั้งนี้ การวางเครื่องปั้นดินเผาเพื่อเผาจะต้องเรียงซ้อนกัน และกระจายน้ำหนักให้สม่ำเสมอ เพื่อหลีกเลี่ยงการซ้อนทับและลดการแตกของเครื่องปั้นดินเผา

ภาพที่ 4.442

ภาพที่ 4.443

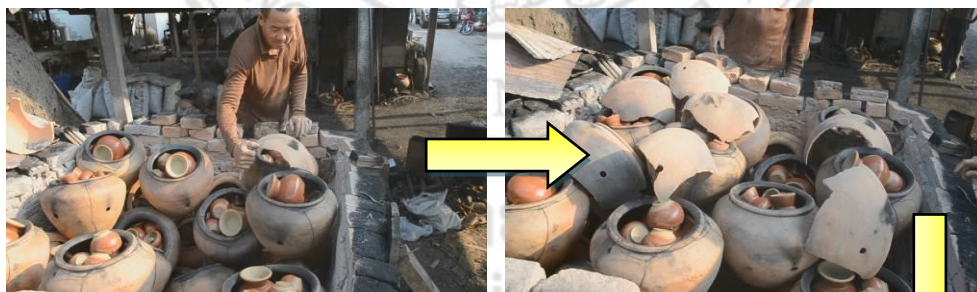

ภาพที่ 4.445

ภาพที่ 4.444

ภาพที่ 4.442 – 4.445 การวางเครื่องปั้นดินเผาลงเตาเผาทางลมร้อนแนวตั้ง

(2) ปิดเตาด้านบนและบริเวณรอบผนังเตาเผาด้วยเศษน้ำหม้อ และน้ำตันที่ผ่านการเผามาแล้ว ส่วนตรงกลางปิดทับด้วยแผ่นสังกะสี เพื่อรักษาความร้อนภายในเตา และไม่ให้เครื่องปั้นดินเผาสัมผัสความชื้น และอากาศภายนอกเตาโดยตรง

ภาพที่ 4.446

ภาพที่ 4.447

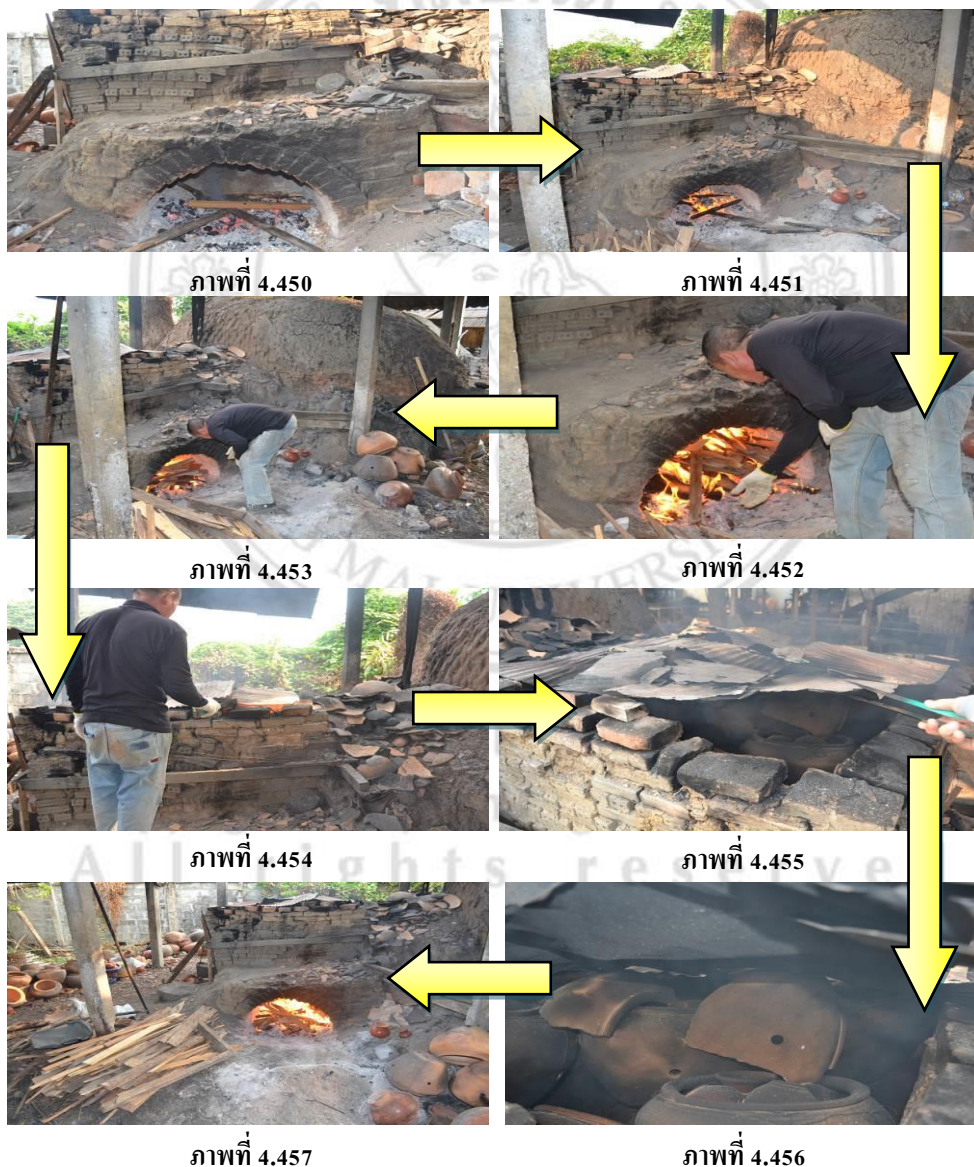

ภาพที่ 4.449

ภาพที่ 4.448

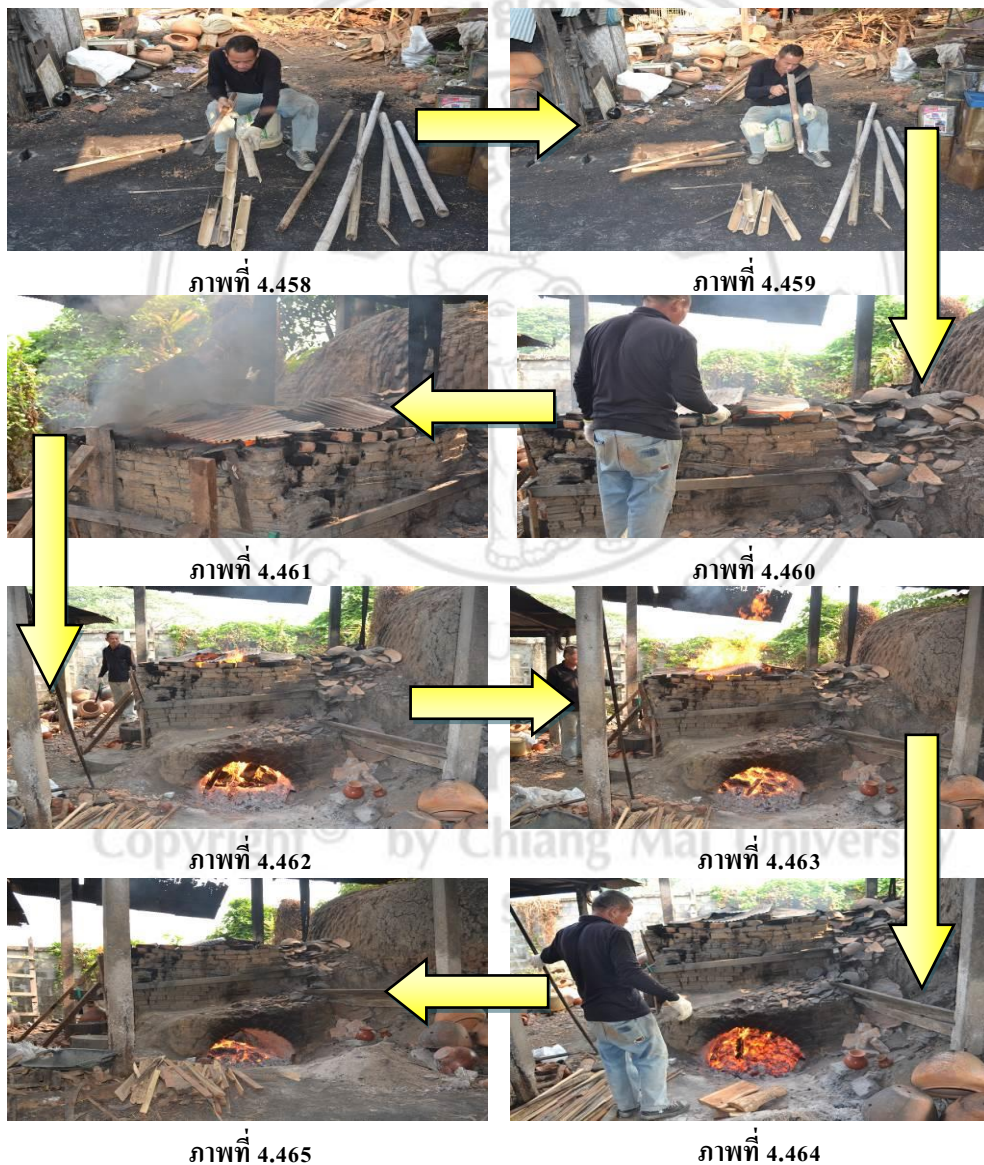
ภาพที่ 4.446 – 4.449 การปิดเตาด้านบนและบริเวณรอบผนังเตาเผา

(3) ทำการเผาโดยเริ่มจากจุดไฟและใส่ฟืน โดยแบ่งช่วงการใส่ฟืน เป็น 2 ช่วง ช่วงแรก (เวลาประมาณ 18.00 - 06.00 น.) เริ่มใส่ฟืนและจุดไฟ เพื่อไล่ความชื้นของเครื่องปั้นดินเผาและเตาเผา และช่วงที่สอง (เวลาประมาณ 06.00 - 09.00 น.) จะเร่งไฟในเตาเผาให้มีอุณหภูมิสูงขึ้นด้วยท่อนไม้ขนาดใหญ่ โดยจะทยอยใส่ฟืนประมาณ 1 – 2 กิโลกรัม ทุกๆ 20 – 30 นาที ต่อการใส่ฟืน 1 ครั้งโดยวางท่อนฟืนสลับด้านซ้ายและด้านขวาของเตาเผา เพื่อให้ไฟได้เผาเครื่องปั้นดินเผาให้ทั่วเตา ทั้งนี้ จะเริ่มเปิดสังกะสีแง้มคูสีของเครื่องปั้นดินเผา หรือ “แยมเตา” เพื่อสังเกตเครื่องปั้นดินเผาว่าเป็นสีแดงอิฐทั่วทั้งเตาเผาจึงหยุดใส่ฟืนหากยังไม่ได้สีแดงแล้ว ให้ใส่ฟืนเพิ่มและเผาจนกว่าสีของเครื่องปั้นดินเผาเป็นสีแดงอิฐทั่วทั้งเตาเผา

ภาพที่ 4.450 – 4.457 การจุดไฟและใส่ฟืนเตาเผาทางลมร้อนแนวตั้ง เพื่อทำการเผา

(4) ทำการเผาเครื่องปั้นดินเผาจากด้านบนของเตาเผา เพื่อเพิ่มความแข็งแรงของเครื่องปั้นดินเผาให้มากขึ้น โดยทำการตัดไม้ไผ่ความยาวประมาณ 2 ฟุต (24 นิ้ว) ประมาณ 5-10 ท่อน มาหย่อนที่ด้านบนของเตาเผา เริ่มจาก เปิดสังกะสีที่ปิดเตาเผาด้านบน นำไม้ไผ่มาหย่อนตามช่องว่างระหว่างเตาเผาและเผาทิ้งไว้ประมาณ 20 นาที เมื่อครบกำหนดเวลา จึงมาเปิดสังกะสีที่ปิดไว้ เพื่อแฉมคูสีของเครื่องปั้นดินเผาและสังเกตเครื่องปั้นดินเผาว่าเป็นสีแดงอิฐทั่วทั้งเตาเผาจึงหยุดใส่ฟืน หากยังไม่ได้สีแดงกล่าวให้ปล่อยให้เผาต่อไปอีกประมาณ 10 นาที จึงหยุดใส่ฟืนและปล่อยให้ฟืนเผาจนกว่าฟืนจะมอดลง (ประมาณ 1-2 ชั่วโมง)

ภาพที่ 4.458 – 4.465 การเผาเพิ่มความแข็งแรงของเครื่องปั้นดินเผาในเตาเผาทางลมร้อนแนวตั้ง

(5) รอดูหมิมิของเตาเผาให้เย็นลง โดยทำการเปิดสังกะสีที่ปิดเตาออก และรอพินในเตาให้มอดลงหรือใช้สายยางฉีดน้ำดับพินที่ปากช่องใส่พิน จากนั้นใช้ขอเกี่ยว ดึงเครื่องปั้นดินเผาออกจากเตาเผา

ภาพที่ 4.466 – 4.469 การนำเครื่องปั้นดินเผาออกจากเตาเผาทางลมร้อนแนวตั้ง

(6) นำเครื่องปั้นดินเผาที่มีสีผิวแดงสดและเป็นเงางามมาวางเรียงกัน โดยพักให้เครื่องปั้นดินเผาเย็นตัวลงและทำการบรรจุเพื่อส่งขายต่อไป

ภาพที่ 4.470 – 4.473 เครื่องปั้นดินเผาที่ผ่านการเผาจากเตาเผาทางลมร้อนแนวตั้ง

(1.2) การเผาเครื่องปั้นดินเผาด้วยเตาเผาทางลมร้อนแนวนอน

(1) นำเครื่องปั้นดินเผาขนาดใหญ่ เช่น น้ำหม้อ กระจ่าง เป็นต้น ที่ทำสีและขัดผิวเสร็จแล้ว นำมาใส่ที่อุโมงค์ของเตาเผาจนเต็มและนำฝาเครื่องปั้นดินเผามาวางแทรกตามช่องว่างที่เหลือ

ภาพที่ 4.474 – 4.477 การวางเครื่องปั้นดินเผาลงในเตาเผาทางลมร้อนแนวนอน

(2) นำน้ำหม้อเก่าที่เผาแล้วมากั้นช่องว่างระหว่างผนังเตา และช่องใส่ฟืนซึ่งอยู่ด้านหน้าช่องเผา เมื่อเสร็จแล้วจึงนำอิฐแดงมาวางเรียงปิดช่องอุโมงค์เผา

ภาพที่ 4.478 – 4.481 การปิดช่องใส่เตาเครื่องปั้นดินเผาสำหรับเตาเผาทางลมร้อนแนวนอน

(3) ทำการเผาเครื่องปั้นดินเผา เริ่มจากจุดไฟและใส่ฟืน โดยแบ่งช่วงการใส่ฟืนเป็น 3 ช่วง ช่วงแรก (เวลาประมาณ 18.00 - 06.00 น.) เริ่มใส่ฟืนและจุดไฟ เพื่อไล่ความชื้นของน้ำตั้นและเตาเผา โดยทยอยใส่ฟืนซึ่งการใส่ฟืนแต่ละครั้งจะใส่ฟืนขนาดประมาณ 2 เมตรหนา 1 เมตร จำนวน 2 ท่อน และปล่อยให้เผาข้ามคืน จนถึงการเผาช่วงที่สอง (เวลาประมาณ 06.00 - 09.00 น.) จะเร่งไฟในเตาเผาให้มีอุณหภูมิสูงขึ้นด้วยท่อนไม้ขนาดใหญ่ โดยจะทยอยใส่ฟืนขนาดทั่วไปประมาณ 1-2 กิโลกรัม ทุกๆ 20 - 30 นาที ต่อการใส่ฟืน 1 ครั้ง โดยวางท่อนฟืนสลับด้านซ้ายและด้านขวาของเตาเผา เพื่อให้ไฟได้เผาเครื่องปั้นดินเผาให้ทั่วเตาเผา จากนั้นจึงใส่ฟืนช่วงที่สาม (เวลาประมาณ 09.00 - 12.00 น.) เพื่อเร่งไฟในเตาเผาให้สูงขึ้นโดยใช้การใส่ฟืนเหมือนกับการใส่ฟืนช่วงที่สองแต่ใช้เวลาใส่การใส่ฟืนทุกๆ 5-10 นาที และปล่อยให้ฟืนถูกเผาต่ออีกประมาณ 1 ชั่วโมง จนถึงเวลา 13.00 น. ซึ่งรวมเวลาในการเผาประมาณ 15 -18 ชั่วโมง

ภาพที่ 4.482 – 4.487 การจุดไฟและใส่ฟืนเตาเผาทางลมร้อนแนวนอน เพื่อทำการเผาเครื่องปั้นดินเผา

(4) เริ่มคูสีของเครื่องปั้นดินเผาที่ทำการเผาที่บริเวณช่องส่องเครื่องปั้นดินเผาของอุโมงค์เตาเผา ซึ่งจะอยู่ด้านหลังของเตาเผา เพื่อแฉ้มคูสีของเครื่องปั้นดินเผาว่ามีสีแดงอิฐทั่วทั้งเตาเผา หรือเรียกว่า “แฉ้มเตา” โดยดูจากก้อนอิฐที่ทำการอุดบริเวณช่องเผาว่ามีสีขาว ที่เกิดจากเขม่าควันที่เผาเครื่องปั้นดินเผา สำหรับวิธีการดูก้อนอิฐอุดช่องเตานี้จะเป็นวิธีสังเกตเครื่องปั้นดินเผาว่าเป็นสีแดงอิฐทั่วทั้งเตาเผาหรือไม่ที่ง่ายกว่าการดูสีเครื่องปั้นดินเผาจากช่องเผาโดยตรง หากอิฐยังไม่เกิดเขม่าสีขาวก็ปล่อยให้เตาเผาต่อไปจนเกิดเขม่าควันสีขาวที่อิฐอุดช่องเตา จึงจะทำการระบายความร้อนของเตาเผาให้เย็นลงต่อไป

ภาพที่ 4.488

ภาพที่ 4.489

ภาพที่ 4.491

ภาพที่ 4.490

ภาพที่ 4.492

ภาพที่ 4.493

ภาพที่ 4.486 – 4.493 การ “แฉ้มเตา” เพื่อดูสีเครื่องปั้นดินเผาในเตาเผาทางลมร้อนแนวนอน

(5) ทำการระบายความร้อนของเตาเผาจึงใช้คราดเขี่ยฟืนที่เผาออกมา และใช้น้ำราดฟืนที่ไหม้ให้เย็นลง และแกะทยอยอิฐที่ปิดช่องเตาเผาออกบางส่วนจนหมด เพื่อไม่ให้เครื่องปั้นดินเผาสัมผัสอากาศเย็นมากเกินไปอันจะส่งผลต่อการแตกหักของเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจาก เครื่องปั้นดินเผาแข็งตัวเร็วเกินไป จากนั้นรอให้อุณหภูมิในเตาเผาเย็นลง โดยใช้เวลาประมาณ 1 - 2 วัน จึงจะนำเครื่องปั้นดินเผาออกจากเตาได้ เพื่อทำการบรรจุส่งขายต่อไป

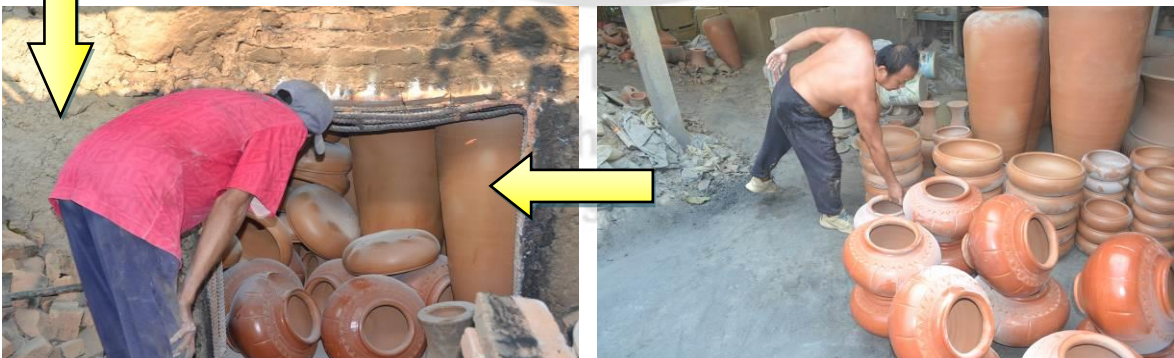
ภาพที่ 4.494

ภาพที่ 4.495

ภาพที่ 4.497

ภาพที่ 4.496

ภาพที่ 4.498

ภาพที่ 4.499

ภาพที่ 4.494 – 4.499 การระบายความร้อนเครื่องปั้นดินเผา และการนำเครื่องปั้นดินเผาออกจากเตาเผาทางลมร้อนแนวนอน

2) การรรมดำเครื่องปั้นดินเผา

การรรมดำเครื่องปั้นดินเผานับเป็นเทคนิคตกแต่งอีกอย่างหนึ่งของเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกง สำหรับการรรมดำส่วนใหญ่จะเป็นของตกแต่งไม่นิยมใช้เป็นอุปกรณ์สำหรับการบริโภค เนื่องจากเครื่องปั้นดินเผาที่ผ่านการรรมดำแล้วจะมีกลิ่นเหม็นมาวนติดอยู่ในเนื้อดิน ซึ่งจะทำให้อาหารและน้ำใส่ไปจะมีกลิ่นควนติดไปด้วย

สำหรับเทคนิคการรรมดำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกง จะเป็นการรรมดำนอกเตาเผาขณะที่เครื่องปั้นดินเผายังร้อนอยู่ โดยมีขั้นตอนการรรมดำเครื่องปั้นดินเผา ดังนี้

(1) นำเครื่องปั้นดินเผาออกจากเตาเผาด้วยตะขอเกี่ยวและนำมาวางเรียงกันเป็นแถวยาว ณ ลานดิน เพื่อสะดวกในการรรมดำ

ภาพที่ 4.500

ภาพที่ 4.501

ภาพที่ 4.500 – 4.501 การเตรียมเครื่องปั้นดินเผาเพื่อทำการรรมดำ

(2) โรยขี้เถ้าลงบนเครื่องปั้นดินเผาจนกว่าขี้เถ้าจะติดไฟ และใช้ขอเกี่ยวเพื่อขยับน้ำดันและฝา เพื่อให้ขี้เถ้าหรือแคลบหล่นลงไปถูกชิ้นงานอย่างทั่วถึง

ภาพที่ 4.502

ภาพที่ 4.503

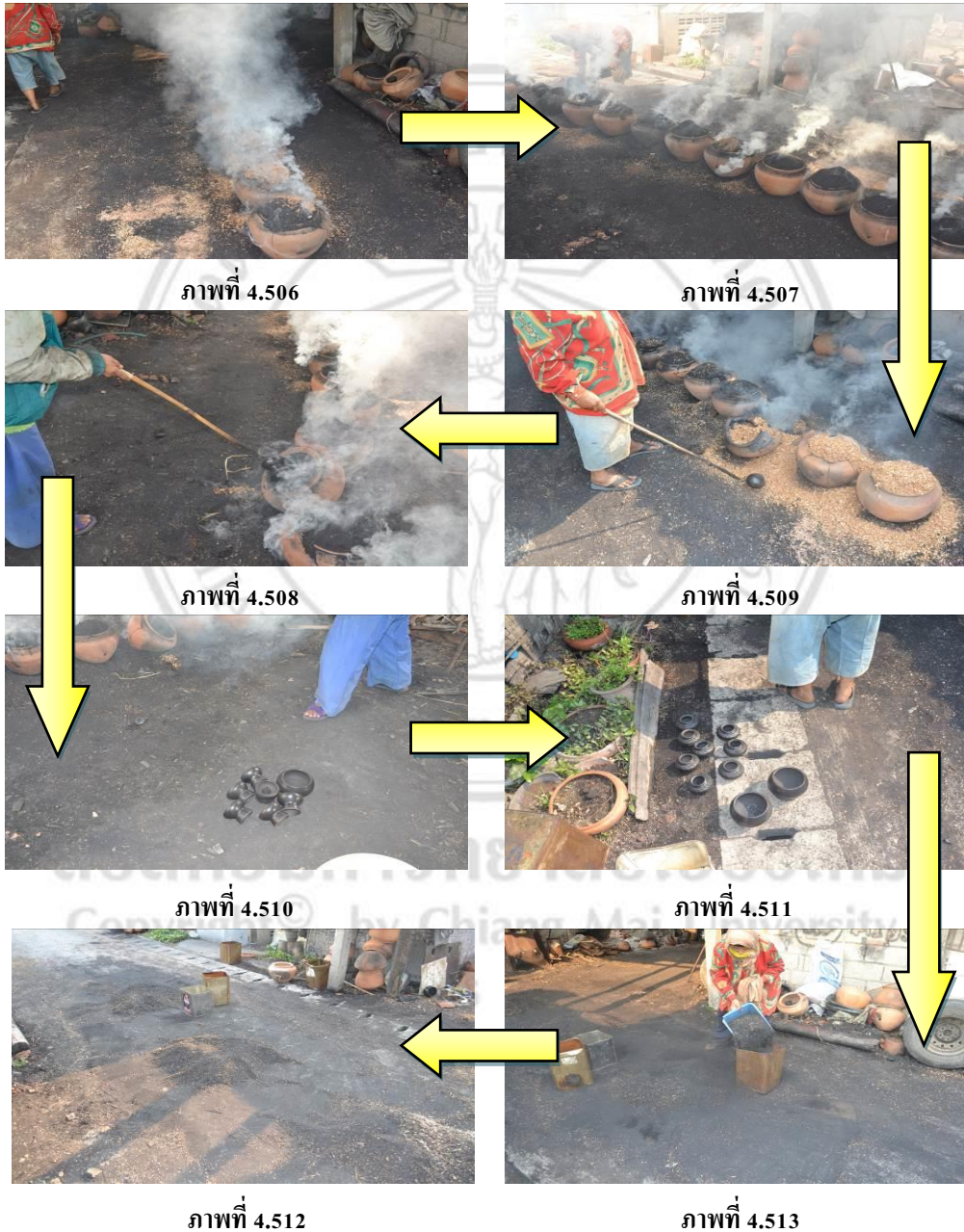
ภาพที่ 4.504

ภาพที่ 4.505

ภาพที่ 4.502 – 4.505 การรรมดำเครื่องปั้นดินเผา

(3) นำจี๋เลื่อยอีกส่วนที่ผ่านการเผาเสร็จแล้ว เทปิดทับบนเครื่องปั้นดินเผาให้ไฟดับลง ซึ่งจะทำให้เกิดควันปริมาณมากมกรขึ้นงานภายในเครื่องปั้นดินเผา และรองนกว่าวันจะหาย จึงใช้ขี้เถ้าเครื่องปั้นดินเผาออกจากกองจี๋เลื่อยและนำมาพักไว้จนกว่าอุณหภูมิของเครื่องปั้นดินเผาเย็นตัวลง เพื่อทำการบรรจุส่งขายต่อไป และเก็บจี๋เลื่อยที่เผาแล้วรวมเป็นกอง เพื่อเก็บไว้ใช้ในการรมค่าครั้งต่อไป

ภาพที่ 4.506 – 4.513 การเอาเครื่องปั้นดินเผาที่รมค่าแล้วมาระบายความร้อน

4.3 ผู้เชี่ยวชาญการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง

ผู้เชี่ยวชาญการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุงที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีความเชี่ยวชาญทุกขั้นตอนการทำ รวมทั้งการเลือกวัตถุดิบ และอุปกรณ์ในการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง แต่ละคนจะเชี่ยวชาญในการทำแต่ละขั้นตอนเป็นพิเศษ จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาและเรียนรู้กระบวนการถ่ายทอดความรู้จากผู้เชี่ยวชาญที่ทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุงแบบดั้งเดิม จำนวน 7 คน ซึ่งทุกคนสามารถทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุงได้ทุกขั้นตอน แต่ผู้วิจัยได้ศึกษาความเชี่ยวชาญในการทำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกุงในแต่ละขั้นตอน โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญและความเชี่ยวชาญดังนี้

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการเตรียมดิน มีจำนวน 1 คน คือ

นางคำปวน ทองจำรัส อายุ 48 ปี

มีประสบการณ์การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นเวลา 35 ปี

นางคำปวน ทองจำรัส เป็นผู้รับจ้างการทำน้ำต้นส่งขายให้กับโรงงานทำเครื่องปั้นดินเผาไปทำการเผาและบางครั้งก็ส่งขายด้วยตนเองอีกด้วย โดยทำเช่นนี้มาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 – 20 ปี และเป็นพี่เลี้ยงของบ้านเหมืองกุงที่ยังมีกระบวนการเตรียมดินปั้นและหมักดินด้วยการใช้มือในการเตรียมขั้นตอนดังกล่าว โดยเมื่อก่อนตนเองก็ได้เปิดโรงงานทำเครื่องปั้นดินเผาขนาดเล็กที่ทำน้ำต้นครบทุกขั้นตอน แต่ต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นผู้รับจ้างผลิตน้ำต้นส่งให้โรงงานทำเครื่องปั้นดินเผาที่บ้านเหมืองกุงเป็นหลัก เนื่องจากไม่มีคนคอยทำหน้าที่เผาให้ทันต่อ ความต้องการของลูกค้าได้ แต่ยังมีเผาหน้าต้นให้เห็นบ้างเป็นบางครั้งในการกรณีที่คำสั่งซื้อน้ำต้นไม่ด่วนมาก

สำหรับนางคำปวน นั้น มีวิธีการเตรียมดินด้วยการใช้มือทยอยเติมน้ำและผงดินจากนั้นจึงใช้มือค่อยๆ บีบ นวด บีบ และปั้นดินให้เป็นก้อน โดยส่วนตัวชอบวิธีการแบบนี้ เนื่องจากดิน ที่ปั้นด้วยมือนั้นมีความนุ่มเหนียว และจับถนัดมือในการขึ้นรูปมากกว่าการเตรียมดินด้วยเครื่องจักร สำหรับความรู้ในการทำเครื่องปั้นดินเผาได้มาจากการจดจำและเรียนรู้จากครอบครัวที่เป็นช่างปั้นน้ำต้น และเริ่มหัดทำและปั้นน้ำต้นอย่างจริงจังเมื่ออายุประมาณ 15 ปี และอาศัยประสบการณ์ ทักษะในการทำน้ำต้นอย่างยาวนาน จึงทำให้ตนเองเกิดความเคยชินและค่อนข้างเร็วในการทำน้ำต้นจนทำน้ำต้นได้อย่างรวดเร็วดังที่เห็นในปัจจุบัน ซึ่งนางบัวแก้ว เป็นหนึ่งในกลุ่มวิทยากรที่ให้ความรู้ในการทำเครื่องปั้นดินเผาและยังสอนการขึ้นรูปน้ำต้นให้กับผู้ที่สนใจได้ทดลองทำอีกด้วย

ภาพที่ 4.514 นางคำปวน ทองจำรัส

2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำน้ำตัน (คนโท) มีจำนวน 2 คน คือ

1. นางบัวแก้ว ศรีจันทร์ อายุ 60 ปี

มีประสบการณ์การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นเวลา 45 ปี

นางบัวแก้ว ศรีจันทร์ เป็นผู้รับจ้างการทำน้ำตันส่งให้กับโรงงาน เพื่อทำการเผา และส่งขายต่อไป โดยตนเองจะได้รับคำสั่งในการทำน้ำตันและก้อนดินเหนียวที่ใช้ปั้นน้ำตัน จากโรงงานทำเครื่องปั้นดินเผาอาทิตย์ละ 1 ครั้ง จากนั้น จึงทยอยทำน้ำตันให้ครบตามคำสั่งผลิต ที่ตนเองได้รับ เมื่อครบตามจำนวนที่ต้องการแล้ว จึงเก็บน้ำตันทั้งหมดใส่รถเข็น เพื่อนำไปส่งให้กับ โรงงานและรับคำสั่งการผลิตและก้อนดินเหนียวชุดใหม่ เพื่อดำเนินการทำน้ำตันตามคำสั่ง และรับเงินค่าจ้างทำต่อไป ซึ่งตนเองก็รับจ้างแบบนี้มาไม่ต่ำกว่า 10 ปีมาแล้ว

ก่อนหน้านั้น ตนเองก็เคยทำน้ำตันครบวงจรกับบิดาของตนที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ การทำน้ำตันอันดับต้นๆ ที่สามารถทำน้ำตันลายโบราณได้เกือบทุกชนิด ส่วนตนเองจะเป็นผู้ทำหน้าที่ ทาสีและขัดเงาน้ำตัน และนำไปฝากให้บ้านข้างเคียงที่มีเตาเผาดำเนินการเผาให้ แต่เมื่อบิดาของตนเอง ได้เสียชีวิตลง ตนเองจึงต้องทำหน้าที่ปั้นน้ำตันด้วยตนเองทุกขั้นตอน แต่รายละเอียดในการทำน้ำตัน ของบิดานั้น มีรายละเอียดมาก จึงทำให้ตนเองตัดสินใจผลิตตามคำสั่งของโรงงานภายในหมู่บ้าน เพราะขั้นตอนไม่ยุ่งยากในการทำน้ำตันมากนัก

โดยวิธีการทำน้ำตันของนางบัวแก้ว คือ การกดเส้นดินที่ส่วนฐานของน้ำตัน ให้แข็งแรงก่อนที่จะขึ้นรูปส่วนอื่นๆ ของน้ำตันต่อไป ซึ่งวิธีนี้จะทำให้น้ำตันของตนเองมีความ แข็งแรงและทนทานในการเผา เพราะขั้นตอนการเผาตนเองจะไม่สามารถทราบได้เลย จึงทำให้น้ำตัน มีความแข็งแรงไว้ก่อน เพื่อป้องกันการแตกหักของเครื่องปั้นดินเผาอันส่งผลกระทบต่อรายได้ของตนเองด้วย

สำหรับความรู้ในการทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของบ้านเหมืองกงได้มาจากการจดจำและเรียนรู้จากบิดาเป็นช่างปั้นน้ำตัน และเริ่มหัดทำ และเริ่มปั้นน้ำตันอย่างจริงจัง เมื่ออายุประมาณ 15 ปี จึงทำให้ตนเองเกิดความเคยชิน การทำน้ำตัน และตนเองก็เป็นหนึ่งในกลุ่ม วิทยากรที่ให้ความรู้ในการทำเครื่องปั้นดินเผา และยังสอนการขึ้นรูปน้ำตันให้กับผู้ที่สนใจอีกด้วย

ภาพที่ 4.515 นางบัวแก้ว ศรีจันทร์

2. นางบัวไหล บุญเตียง อายุ 55 ปี

มีประสบการณ์การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นเวลา 40 ปี

นางบัวไหล บุญเตียง เป็นเจ้าของโรงงานเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกงแบบครบวงจร แห่งหนึ่งของบ้านเหมืองกงมาตั้งแต่ปี 2530 ปัจจุบันยังคงดำเนินกิจการการทำเครื่องปั้นดินเผา โดยรับคำสั่งจากลูกค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังเป็นวิทยากรในการให้คำแนะนำ อธิบาย และสาธิตขั้นตอนการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกงแบบดั้งเดิมให้กับผู้ที่สนใจอย่างต่อเนื่อง

สำหรับความรู้ในการทำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกงได้มาจากการจดจำ และเรียนรู้จากครอบครัวที่เป็นช่างปั้นเครื่องปั้นดินเผาและเริ่มหัดทำเครื่องปั้นดินเผาทุกประเภท มาตั้งแต่ตนเองเรียนอยู่ในระดับประถมศึกษา แต่เครื่องปั้นดินเผาที่ตนเองถนัดที่สุดคือ การทำน้ำตัน หลังจากเรียนจบแล้วจึงได้มาทำน้ำตันกับที่บ้านส่งขายให้โรงงานและลูกค้าที่มารับซื้อเองอย่างต่อเนื่อง และในปี 2530 จึงได้เริ่มดำเนินการเปิดโรงงานทำเครื่องปั้นดินเผาแบบครบวงจรของตนเอง เพื่อรับคำสั่งซื้อ และส่งขายเครื่องปั้นดินเผาด้วยตนเอง ต่อมาจึงได้ขยายการทำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกงไปยังกลุ่มของน้ำหม้อ กระจ่าง ตะเกียง และเครื่องปั้นดินเผา โดยมีช่างที่อยู่ในโรงงานแห่งนี้ประมาณ 20 คน ในการเตรียมดิน การขึ้นรูป การตกแต่ง การรมดำ และการเผา ในแบบดั้งเดิม และใช้เครื่องทุ่นแรงในการทำเครื่องปั้นดินเผาขนาดใหญ่

โดยวิธีการในการทำน้ำตันจะต้องอาศัยการขึ้นรูปที่ต้องใช้แรงจากมือและนิ้วมือ ที่จะออกแรงบีบดินเส้นให้เกิดรูปทรงของน้ำตันที่แข็งแรงและห้ามให้ดินที่ขึ้นรูปแห้งเกินไป เพราะจะทำให้ น้ำตันแตกร้าวและเกิดความเสียหายได้ รวมทั้ง จะทำให้การรมดำ และขัดเงาของน้ำตัน ไม่สวยงาม

ภาพที่ 4.516 นางบัวไหล บุญแดง

3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำน้ำหม้อ (หม้อน้ำ) มีจำนวน 2 คน คือ

1. นายเล็ก แสนใจ อายุ 70 ปี

มีประสบการณ์การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นเวลา 60 ปี

นายเล็ก แสนใจ เป็นผู้รับจ้างการทำน้ำหม้อและน้ำตันแบบดั้งเดิมที่ใช้มือของหมู่บ้านส่งให้กับโรงงานเพื่อทำการเผาและส่งขายต่อไป โดยตนเองจะได้รับคำสั่งในการทำน้ำตันหรือน้ำหม้อจากโรงงานทำเครื่องปั้นดินเผา จากนั้น จึงทยอยทำน้ำหม้อและน้ำตันให้ครบตามคำสั่งผลิตที่ตนเองได้รับ เมื่อครบตามจำนวนที่ต้องการแล้วจะมีคนมารับ เพื่อนำไปส่งให้กับโรงงาน และรับเงินค่าจ้างทำต่อไป หลังจากนั้น จะมีคนมาให้คำสั่งการทำต่อไป

สำหรับเทคนิคในการทำเครื่องปั้นดินเผาของนายเล็ก คือ การเตรียมดินที่จะทำเครื่องปั้นดินเผาให้มีความเหนียวนุ่ม และง่ายต่อการทำเครื่องปั้นดินเผา สำหรับความรู้ในการทำเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกุงได้มาจากการจดจำและเรียนรู้จากครอบครัวเป็นช่างปั้น โดยเริ่มหัดทำน้ำหม้อและน้ำตัน เมื่ออายุประมาณ 10 ขวบ และเริ่มทำเครื่องปั้นดินเผาอย่างจริงจัง จึงทำให้ตนเองเกิดความเคยชินและการเครื่องปั้นดินเผาทั้งสองชนิดของบ้านเหมืองกุง

ภาพที่ 4.517 นายเล็ก แสนใจ

2. นายดี สืบสุยะ อายุ 72 ปี

มีประสบการณ์การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นเวลา 55 ปี

นายดี สืบสุยะ เป็นผู้รับจ้างการทำน้ำหม้อแบบดั้งเดิมที่ใช้มือเพียงเจ้าเดียวของหมู่บ้านส่งให้กับโรงงานเพื่อทำการเผาและส่งขายต่อไป โดยตนเองจะได้รับคำสั่งในการทำน้ำหม้อจากโรงงานทำเครื่องปั้นดินเผา จากนั้น จึงทยอยทำน้ำหม้อให้ครบตามคำสั่งผลิตที่ตนเองได้รับ เมื่อครบตามจำนวนที่ต้องการแล้ว จึงเก็บน้ำหม้อทั้งหมดใส่รถเข็น เพื่อนำไปส่งให้ยังโรงงาน และรับคำสั่งการผลิตชุดใหม่ เพื่อดำเนินการทำน้ำหม้อตามคำสั่งและรับเงินค่าจ้างทำต่อไป

โดยเทคนิคในการทำน้ำหม้อของนายดี คือ การเตรียมฐานของน้ำหม้อให้แข็งแรง โดยจะเริ่มทำฐานน้ำหม้อตั้งแต่เช้ามีด (โดยมากจะเริ่มทำฐานน้ำหม้อเวลาประมาณ 04.00 – 05.00 น.) เพื่อจะรอให้ส่วนฐานแห้ง ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 6 ชั่วโมง (จะเริ่มขึ้นส่วนลำตัวน้ำหม้อเวลาประมาณ 10.00 – 11.00 น.) ซึ่งวิธีนี้จะทำให้ได้น้ำหม้อที่แข็งแรงจะไม่ล้มระหว่างขึ้นรูปส่วนอื่นๆ ของน้ำหม้อ

สำหรับความรู้ในการทำน้ำหม้อแบบดั้งเดิมของบ้านเหมืองกุงได้มาจากการจดจำและเรียนรู้จากครอบครัวเป็นช่วงสั้น โดยเริ่มหัดทำน้ำดิน หลังจากนั้นเริ่มหัดทำและเริ่มปั้นน้ำดินอย่างจริงจัง จึงทำให้ตนเองเกิดความเคยชินและการทำงานน้ำหม้อที่สุดในเครื่องปั้นดินเผาของบ้านเหมืองกุง

ภาพที่ 4.518 นายดี สืบสุยะ

4) ผู้เชี่ยวชาญด้านการเผาเครื่องปั้นดินเผา มีจำนวน 1 คน คือ

นายสัญญา บุญมัน อายุ 58 ปี

มีประสบการณ์การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นเวลา 43 ปี

นายสัญญา บุญมัน เป็นผู้เผาเครื่องปั้นดินเผาในโรงงานของนางบัวไหล บุญเตียง ซึ่งรับจ้างเผาเครื่องปั้นดินเผามาตั้งแต่เปิดโรงงาน โดยเทคนิคการเผาเครื่องปั้นดินเผาของนายสัญญา จะอาศัยความเชี่ยวชาญในการคำนวณอุณหภูมิในการเผากับปริมาณไม้ที่ใช้ต่อปริมาณเครื่องปั้นดินเผาที่ใช้ ซึ่งเทคนิคเหล่านี้เป็นทักษะที่นายสัญญาทำมาไม่ต่ำกว่า 40 ปี

สำหรับความรู้เหล่านี้ได้มาจากการจดจำและเรียนรู้จากครอบครัวเป็นช่างปั้น โดยเริ่มฝึกฝนวิธีการเผาเครื่องปั้นดินเผาตั้งแต่อายุ 15 ปี ซึ่งช่วงแรกได้ทำการเผากับครอบครัวเรื่อยมา จนได้มาเริ่มงานกับโรงงานของนางบัวไหลตั้งแต่เปิดโรงงาน ในปัจจุบัน นายสัญญา นับเป็นช่างเผา ที่เชี่ยวชาญในลำดับแรกๆ ของบ้านเหมืองกง และเป็นหนึ่งในกลุ่มวิทยากรที่ให้ความรู้ด้านการเผา เครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกงแบบดั้งเดิมให้กับผู้ที่สนใจอยู่บ่อยครั้ง

ภาพที่ 4.519 นายสัญญา บุญมัน

5) ผู้เชี่ยวชาญด้านการขัดผิวและการรมดำ มีจำนวน 1 คน คือ

นางจิ้น ศรีจันทร์ อายุ 55 ปี

มีประสบการณ์การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นเวลา 40 ปี

นางจิ้น ศรีจันทร์ เป็นลูกจ้างในโรงงานของนางบัวไหล บุญเตียง มาตั้งแต่เริ่มเปิดโรงงาน โดยจะมีหน้าหลักในการขัดผิว และการรมดำ ทั้งน้ำหม้อและน้ำดินด้วยวิธีการแบบดั้งเดิมที่ใช้มือ เป็นหลักตามคำสั่งของลูกค้า เพื่อส่งขายต่อไป

โดยตนเองจะมีเทคนิคในการขัดผิว และรมดำเครื่องปั้นดินเผา คือ การเตรียมหินสำหรับ ขัดผิว และวัสดุรมดำต้องมีคุณภาพ เพื่อทำเครื่องปั้นดินเผาที่ผ่านขั้นตอนการขัดผิวและรมดำ มีคุณภาพ โดยเริ่มหัดทำกระบวนการขัดผิวและรมดำน้ำหม้อและน้ำดิน และเริ่มทำเช่นนี้มาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 4.520 นางจิ้น ศรีจันทร์